

Основна школа „Вук Караџић“ Краљево

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

**ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
И ВАСПИТАЊА**

ЗА ПЕРИОД ОД 2026/2027. ДО 2029/2030. ГОДИНЕ

3. ДЕО

Краљево, јун 2026. године

1. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА УЧЕНИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА

У оквиру образовног процеса у нашој школи посвећена је посебна пажња ученицима којима је потребна додатна подршка. Намењена је ученицима са тешкоћама у учењу или развоју, поремећаја у развоју психичке или физике природе, социјалне ускраћености, ризика од раног напуштања школовања и других ограничења. Наведена ограничења школа превазилази отклањањем физичких и комуникацијских препрека, прилагођавањем начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуалног образовног плана.

Додатну подршку школа пружа и ученицима који показују изузетне резултате у одређеним областима проширивањем и продубљивањем садржаја образовно-васпитног рада за ученике са изузетним способностима (ИОПЗ).

1.1. Индивидуални образовни план

Индивидуални образовни план (ИОП) је посебан акт, који има за циљ обезбеђивање оптималних и равноправних услова за учење и развој свих ученика уз индивидуални приступ и адекватне облике подршке.

На основу процене постигнућа која укључује стручну евалуацију, претходно остварене, евидентираних и вреднованих мера индивидуализације, израђеног педагошког профила Тим за ИО разматра процену потребе за увођење ИОП-а. На основу процене, израђује се индивидуални образовни план који дефинише циљеве, методе рада, прилагођене задатке и облике подршке.

С обзиром на велики број ученика који наставу похађају по индивидуалном образовном програму (ИОП1 и ИОП2), наставници квалитетно и успешно користе различите начине адаптације у настави попут прилагођеног наставног материјала, флексибилности у методама и темпу у учењу, коришћењу додатних образовних технологија као и рад у мањим групама или индивидуално.

Током процеса образовања одељењске старешине и наставници стичу довољно података о способностима, склоностима и постигнућима ученика на основу непосредног систематског посматрања и праћења напредовања и испољавања ученика, посебно кроз примену диференцијације у настави, и могу да иницирају примену мера индивидуализације, односно ИОП-а 3. Препознавање изузетних способности увек је у функцији пружања одговарајуће образовне подршке/подстицаја, односно прилагођавања наставе и учења тако да се одговори на посебне образовне и васпитне потребе које произилазе из изузетних способности ученика.

Остваривање додатне подршке ученицима је од изузетне важности за њихов свеобухватни развој. Континуираним праћењем и прилагођавањем наставних активности обезбеђује се да сваки ученик оствари свој пуни потенцијал.

2. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Програм допунске и додатне наставе се реализује кроз наставне садржаје који су операционализовани у виду наставних јединица а начин и поступак њиховог остваривања је конкретизован у дневним припремама за рад. Допунска и додатна настава прате наставни програм предмета, потребе и интересовања ученика. Током школске године наставник води евиденцију о одржаним часовима додатне и допунске наставе и присутним ученицима.

На крају наставне године наставник у оквиру Извештаја о раду подноси и извештај о одржаној допунској и додатној настави.

Допунска настава се реализује за ученике који из објективних разлога у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира групе са којима организује допуски рад. Допунски рад претпоставља и специфичне облике у савладавању одређених програмских садржаја (индивидуализацијом наставе, полупрограмираним или програмираним материјалом, употребом наставних листића, предавањима са очигледним примерима...). Нарочито се води рачуна о одмерености захтева као и о стимулисању ученика за показане резултате (похвале, награде, позитивна оцена). Допуски рад се организује током целе наставне године односно чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Чим савлада одређеу тешкоћу или отклони недостатак, ученик престаје са допунским радом ван редовне наставе. Током даље редовне наставе рад и постигнућа поменутих ученика се прати.

Програм додатне наставе обухвата проширивање и продубљивање садржаја редовне наставе одређеног предмета за тај разред и планиран је према предвиђеним наставним темама редовне наставе тог предмета. Додатни рад је заснован на интересовањима ученика за проширивање и продубљивање знања, умења и вештина, непосредније активира ученике и оспособљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче их на стваралачки рад и упућује на самосталност у трагању различитих извора сазнања. Под руководством наставника, ученици у додатном раду самостално бирају одговарајуће изворе знања, средства за рад и непосредније излажу свој критички став према вредностима. Ангажоване ученике стога треба стимулисати похвалама и наградама за уложен труд и постигнуте резултате. Важно је да садржаји буду у складу са интересовањима ученика.

За додатни рад се опредељују даровити и ученици посебних интересовања за области појединих предмета од 4.-8. разреда. Такве ученике прате и подстичу учитељи и наставници за похађање додатне наставе. Приликом опредељивања ученика за додатни рад, треба објективно проценити мотиве који су утицали на њихову одлуку. Посебно треба водити рачуна о томе да се даровити ученици не оптерећују изнад њихових стварних могућности и жеља. Додатни рад се изводи током целе године, све док траје реализација утврђеног програма.

У додатном раду са ученицима наставник прати и евидентира њихов развој и напредовање, усавршава утврђене програме, открива нове могућности индивидуализације рада, те врши уопштавање и примену стечених знања, умења и вештина у различитим ситуацијама. Обезбеђује укључивање ученика у организоване облике рада ван школе (конкурси, смотре, такмичења). За сваког ученика води евиденцију у коју уноси битне податке о његовом напредовању у развоју. У сарадњи са учеником, а по потреби и са родитељима и школским педагогом – психологом, наставник утврђује конкретан програм додатног рада. Реализујући програм додатног рада, наставник за сваку од одабраних тема проналази и примењује најпогодније облике и методе рада, пре свега оне које у највећој могућој мери активирају потенцијале ученика, а нарочито оне који омогућавају развој креативности ученика. Током додатног рада наставник се поставља као сарадник који стручно помаже рад појединца или групе: упућује и усмерава, помаже да се дође до правих решења, закључака и генерализација. Однос ученика и наставника у додатном раду је сараднички, непосреднији и ближи него у редовној настави, заснован на узајамном поверењу и поштовању.

3. ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Културне активности школе се остварују на основу програма културних активности. Школа културним активностима повећава образовно-васпитни рад у стицању и развијању опште културе ученика и унапређивање културе рада.

Циљ програма културних активности је подизање угледа и квалитета рада школе. Кроз културну и јавну делатност школа афирмише своју делатност, постаје културни центар у средини у којој се налази и омогућава ученицима упознавање јавних, културних и привредних центара града.

Културне активности које се реализују сваке школске године су: свечани пријем првака и почетак школске године, обележавање Дечје недеље, обележавање Дана школе, изложба ликовних радова поводом Нове године, израда новогодишњих пакетића, новогодишња прослава, изложба ликовних радова и приредба поводом Дана Светог Саве-школске славе, изложба дечијих рукотворина поводом 8. марта - Дана жена, изложба дечијих рукотворина поводом Васкрса, обележавање Доситејевих дана, прослава поводом завршетка другог полугодишта (ученици четвртог и осмог разреда), учешће ученика на школским и ваншколским такмичењима и смотрима, учешће ученика у реализацији заједничких активности школе и локалне самоуправе као што су: гостовање познатих дечијих песника у сарадњи са Народном библиотеком „Стефан Првовенлани“ као и изложбе радова у истој, изложбе ученичких радова у Културном центру Рибница и другим установама културе, посета установама културе: Народном музеју Краљево, Краљевачком позоришту, биоскопу Кварт, Духовном центру „Владика Николај Велимировић“, посета храмовима и манастирима у окружењу.

План културне и јавне делатности школе саставни је део Годишњег плана рада школе.

4. ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ

У школи се континуирано ради на подизању свести ученика и родитеља о здравим стилима живота, о потреби неговања и развоја физичких способности, превенције насиља, наркоманије и малолетничке деликвенције, као и о важности сопственог здравља и безбедности. У оквиру школског програма, школа реализује и програм школског спорта којим су сви ученици обухваћени.

Циљ програма је да разноврсним и систематским моторичким активностима, допринесе целовитом развоју личности ученика, примени и усавршавању моторичких умења, развоју моторичких способности, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима рада и живота.

Једном у току полугодишта се реализује Недеља школског спорта које обухватају такмичења свих ученика у спортским дисциплинама прилагођеним узрасту и могућностима ученика.

Недеље школског спорта ће се реализовати у октобру и априлу у оквиру којих ће сваки дан имати планирану активност. На реализацији и промоцији школског спорта ће се радити и у сарадњи са локалном самоуправом. Ученици наше школе ће учествовати на јесењем и пролећном кросу, у Трци за срећније детињство која се организује у сарадњи са Црвеним крстом и РТС-ом као и на осталим турнирима и међушколским такмичењима која се организују у сарадњи са локалном самоуправом и Савезом за школски спорт. У појединим спортским активностима поред ученика, учешће ће узети и наставници. Програм школског спорта и спортских активности је операционализован у Годишњем плану рада школе.

5. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА, ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Права детета и ученика у Републици Србији остварују се у складу са Уставом Републике Србије, ратификованим међународним уговорима, Кривичним закоником („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19), Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Службени гласник РС”, број 85/05), Закоником о кривичном поступку („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – УС и 62/21 – УС), Законом о прекршајима („Службени гласник РС”, бр. 65/13, 13/16 и 98/16 – УС, 91/190 – др. закон, 91/19 и 112/22), Породичним законом („Службени гласник РС”, бр. 18/05, 72/11 – др. закон, и 6/15), Законом о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18 – аутентично тумачење и 2/23 – УС), Законом о забрани дискриминације („Службени гласник РС”, бр. 22/09 и 52/21), Законом о спречавању насиља у породици („Службени гласник РС”, бр. 94/16 и 10/23 – др.закон), Законом о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима („Службени гласник РС”, број 32/13), Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20, 129/21 и 92/23), Закон о ученичком и студентском стандарду („Службени гласник РС”, бр. 18/17, 55/13, 27/18 – др. закон и 10/19 – др. закон) и другим прописима којима се регулишу права детета и ученика као и релевантним међународним актима које је ратификовала Република Србија, а којима се регулишу права детета и ученика.

Република Србија се ратификацијом Конвенције о правима детета Уједињених нација („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 15/90 и „Службени лист СРЈ – Међународни уговори”, бр. 4/96 и 2/97 – у даљем тексту: Конвенција), обавезала да обезбеди остваривање свих права детета, а нарочито, на заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања, потпуну информисаност, на правично поступање и заштиту приватности, као и да детету које је било изложено насиљу обезбеди подршку за физички и психички опоравак и његову социјалну реинтеграцију.

Овај документ усклађен је са: Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (Сл.гласник бр. 110-00-00243/2023-04 од 12. фебруара 2024.) јер је његовим ступањем на снагу престао да важи Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС”, бр. 46/19 и 104/20); Правилником о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности

(Сл. гласник бр. 65/2018.); Правилником о обављању друштвено-корисног односно хуманитарног рада у установама васпитања и образовања (Сл.гласник бр. 10/2024) јер је његовим ступањем на снагу престао да важи Правилник о обављању друштвено-корисног односно хуманитарног рада (Сл.гласник бр. 68/2018.); Упутством о поступању у случају сумње или сазнања о присуству и коришћењу дрога у образовно-васпитним установама од 18.01. 2019. године и Приручником Поступање установа образовања и васпитања у кризним догађајима Програм заштите деце од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања Министарства просвете Републике Србије из 2024. године и као такав је саставни део Школског програма.

5.1. ОБЛИЦИ НАСИЉА И ЗЛОСТАВЉАЊА

Под насиљем и злостављањем подразумева се сваки облик једанпут учињеног, односно понављаног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности детета и ученика или запосленог.

Насиље и злостављање сматра се насиље запосленог према детету, ученику, другом запосленом, родитељу, односно другом законском заступнику (у даљем тексту: родитељ); ученика према другом детету, ученику или запосленом; родитеља према свом детету, другом детету и ученику, запосленом као и према трећем лицу.

Насиље и злостављање може да се испољи као физичко, психичко (емоционално), социјално и дигитално.

Физичко насиље је понашање које може да доведе до стварног или потенцијалног телесног повређивања детета, ученика или запосленог; физичко кажњавање деце и ученика од стране запослених и других одраслих особа.

Психичко насиље је понашање које доводи до тренутног или трајног угрожавања психичког и емоционалног здравља и достојанства детета и ученика или запосленог.

Социјално насиље и злостављање је понашање којим се искључује дете и ученик из групе вршњака и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Дигитално насиље је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу угрожавање достојанства личности и остварује се слањем порука, видео записа, електронском поштом, СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта (web site), четовањем, укључивањем у форуме, социјалне мреже и објављивањем садржаја или поверљивих личних података без сагласности (информација, слика, видео снимака и сл.).

Осим наведених облика, насиље и злостављање препознаје се и кроз: злоупотребу, сексуално насиље, насилни екстремизам, трговину људима, експлоатацију детета и ученика, породично насиље и др.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно установа чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи (злоупотреба у спорту, у политичке, верске, комерцијалне и друге сврхе). Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља ради постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Сексуално насиље је понашање којим се дете и ученик сексуално узнемирава, наводи или приморава на учешће у сексуалним активностима које не жели, не схвата или за које није развојно дорастао или се користи за проституцију, порнографију и друге облике сексуалне експлоатације.

Насилни екстремизам је промовисање, заговарање, подржавање, припремање и учествовање у идеолошки мотивисаном насиљу за остваривање друштвених, економских, верских, политичких и других циљева

Трговина људима је врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације.

Експлоатација је рад који није у најбољем интересу детета и ученика, а у корист је другог лица, установе или организације. Ове активности могу да имају за последицу угрожавање физичког или менталног здравља, моралног, социјалног и емоционалног развоја детета и ученика, његову економску зависност, ускраћивање права на образовање и слободу избора.

Занемаривање и немарно поступање је пропуштање родитеља, друге особе која је преузела бригу о детету и ученику, установе или запосленог да у оквиру расположивих средстава обезбеди услове за правилан развој детета и ученика у свим областима, а што може да наруши његово здравље и развој.

Занемаривање у установи обухвата: ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних детету и ученику; нереаговање на сумњу о занемаривању или на занемаривање од стране родитеља; пропусте у обављању надзора и заштите детета и ученика од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и др.

Кризни догађај карактерише број жртава (повређених или настрадалих), материјална штета, психолошке реакције појединца и/или заједнице у целини, као и солидарност у сврху отклањања последица.

Кризни догађаји су:

- Природна смрт детета/ученика;
- Покушај убиства и убиство детета/ученика (у установи или ван ње);
- Покушај самоубиства ученика и самоубиство (у установи или ван ње);
- Природна смрт, самоубиство или убиство запосленог у установи;
- Саобраћајна незгода у којој је повређено или настрадало дете, односно ученик и/или запослени у установи;
- Нестанак детета/ученика;
- Масовно тровање у простору установе;
- Дојава о подметнутој експлозивној направи у установи или терористичком нападу и слично;
- Талачка криза;
- Насиље већих размера (масовне туче, вишеструка убиства, терористички напади);
- Техничко-технолошке опасности (експлозија, изливање, испаравање отровних материја и пожар);
- Природне катастрофе (поплаве, земљотреси, пожари...);
- Епидемија која је обухватила територију/општину на којој се налази установа;
- Други кризни догађаји, у смислу овог правилника.

У случају проглашења ванредне ситуације, односно ванредог стања, установа поступа у складу са прописима који то уређују.

5.2. ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Превенцију насиља, злостављања и занемаривања чине мере и активности којима се у установи ствара сигурно и подстицајно окружење, негује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

Превентивним активностима се:

- 1) подиже ниво свести и осетљивости детета и ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;
- 2) негује атмосфера сарадње и толеранције, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;
- 3) истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивно реаговање на насиље;
- 4) унапређује познавање процедура за пријављивање и поступање код детета и ученика, родитеља и свих запослених у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања и занемаривања обезбеђује заштита детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања;

5) подстиче усвајање позитивних норми и облика понашања, учење вештина конструктивне комуникације и развијање емпатије.

6) остварује упознавање са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих облика комуникација и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом.

7) развијају социоемоционалне компетенције деце и ученика, родитеља и запослених (свест о себи, свест о другима, саморегулација, одговорно доношење одлука и др.).

Деца и ученици, родитељи и запослени заједнички планирају, осмишљавају и спроводе превентивне активности, начине информисања о садржајима, мерама и активностима за спречавање и заштиту од насиља, злостављања и занемаривања.

У оквиру превенције насиља и злостављања установа остварује васпитни рад, појачан васпитни рад и васпитни рад који је у интензитету примерен потребама специфичностима установе и најбољем интересу детета, самостално или у сарадњи са другим надлежним органима, организацијама и службама.

Права, обавезе и одговорности свих у установи у превенцији насиља, злостављања и занемаривања.

Ради превенције насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да упозна све запослене, децу, ученике и родитеље са њиховим правима, обавезама и одговорностима, прописаним законом, Правилником о протоколу и другим подзаконским и општим актима.

У израду ИОП а се, уколико постоји потреба, укључује се представник Тима за заштиту ради планирања активности у оквиру ИОПа, а у вези са заштитом од насиља.

Родитељ је дужан да, у најбољем интересу детета и ученика: сарађује са установом; учествује у превентивним мерама и активностима; уважава и поштује личност свог детета, друге деце и ученика, запослених других родитеља и трећих лица.

Родитељ не сме својим понашањем у установи да изазове или допринесе појави насиља, злостављања и занемаривања према детету, ученику, запосленом, другом родитељу и трећим лицима, а када то учини директор је дужан да одмах о томе обавести јавног тужиоца и полицију, а након тога електронским путем надлежну школску управу.

Родитељ има обавезу и одговорност, у складу са законом којим се уређују основане система образовања и васпитања, да на позив школе узме активно учешће у свим облицима васпитног рада са учеником, односно да сарађује са школом у поступку заштите ученика од насиља. Ако се родитељ не одазове на позив школе, у складу са законом школа подноси прекршајну, односно кривичну пријаву за утврђивање одговорности родитеља и обраћа се надлежном центру за социјални рад да против родитеља предузме мере из своје надлежности. Запослени својим квалитетним радом (васпитно-образовним, образовноваспитним, васпитним, стручним и другим радом) и применом различитих метода, облика рада и активности обезбеђују подстицајну и безбедну средину.

У установи одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник избором одговарајућих садржаја и начина рада доприносе стицању квалитетних знања и вештина и формирању вредносних ставова за узајамно разумевање, уважавање различитости, конструктивно превазилажење сукоба и др.

Одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник је дужан да обезбеди заштиту детета и ученика од произвољног или незаконитог мешања у његову приватност, породицу, дом или преписку, као и заштиту од незаконитих напада на његову част и углед.

Запослени не сме својим понашањем да изазове или допринесе насиљу, злостављању и занемаривању (на пример: непоштовање личности и права детета и ученика, недоследност у поступању, необјективно оцењивање и др.).

Ученици, као одговорни учесници у образовању и васпитању, ради превенције насиља, злостављања и занемаривања, обавезни су да: уважавају и поштују личност других - деце, ученика, запослених, родитеља и трећих лица; поштују правила установе и све оне акте којима се уређују њихова права, обавезе и одговорности; активно учествују у раду одељенске заједнице; као чланови

ученичког парламента и школског одбора, посебно доприносе и учествују у превентивним активностима; својим понашањем не изазивају, доприносе или учествују у насиљу и злостављању.

5.2.1 Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања

Превенцију насиља, злостављања и занемаривања чине мере и активности којима се у установи ствара сигурно и подстицајно окружење, негује атмосфера сарадње, уважавања и конструктивне комуникације.

Превентивним активностима се:

- 1) подиже ниво свести и осетљивости детета и ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања и занемаривања;
- 2) негује атмосфера сарадње и толеранције, поверења, уважавања и конструктивне комуникације у којој се не толерише насиље, злостављање и занемаривање;
- 3) истичу и унапређују знања, вештине и ставови потребни за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивно реаговање на насиље;
- 4) унапређује познавање процедура за пријављивање и поступање код детета и ученика, родитеља и свих запослених у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања и занемаривања обезбеђује заштита детета и ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања и занемаривања;
- 5) подстиче усвајање позитивних норми и облика понашања, учење вештина конструктивне комуникације и развијање емпатије;
- 6) остварује упознавање са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих облика комуникација и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом;
- 7) развијају социоемоционалне компетенције деце и ученика, родитеља и запослених (свест о себи, свест о другима, саморегулација, одговорно доношење одлука и др.).

Деца и ученици, родитељи и запослени заједнички планирају, осмишљавају и спроводе превентивне активности, начине информисања о садржајима, мерама и активностима за спречавање и заштиту од насиља, злостављања и занемаривања.

Савет родитеља и ученички парламент се укључују у планирање и реализацију превентивних активности које могу бити предвиђене на нивоу одељења за ученике, васпитну групу и родитеље у форми организације предавања, трибина, радионица и сл.

У оквиру превенције, препоручено је стручно усавршавање свих запослених из области заштите од насиља и дискриминације током сваке школске.

У оквиру превенције насиља и злостављања установа остварује васпитни рад, појачан васпитни рад и васпитни рад који је у интензитету примерен потребама специфичностима установе и најбољем интересу детета, самостално или у сарадњи са другим надлежним органима, организацијама и службама.

5.2.2 Права, обавезе и одговорности свих у установи у превенцији насиља, злостављања и занемаривања

Запослени својим квалитетним радом (васпитно-образовним, образовно-васпитним, васпитним, стручним и другим радом) и применом различитих метода, облика рада и активности обезбеђују подстицајну и безбедну средину.

У установи одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник избором одговарајућих садржаја и начина рада доприносе стицању квалитетних знања и вештина и формирању вредносних ставова за узајамно разумевање, уважавање различитости, конструктивно превазилажење сукоба и др.

Одељењски старешина, васпитач, наставник и стручни сарадник је дужан да обезбеди заштиту детета и ученика од произвољног или незаконитог мешања у његову приватност, породицу, дом или преписку, као и заштиту од незаконитих напада на његову част и углед.

Запослени не сме својим понашањем да изазове или допринесе насиљу, злостављању и занемаривању (на пример: непоштовање личности и права детета и ученика, недоследност у поступању, необјективно оцењивање и др.).

Ученици, као одговорни учесници у образовању и васпитању, ради превенције насиља, злостављања и занемаривања, обавезни су да: уважавају и поштују личност других – деце, ученика, запослених, родитеља и трећих лица; поштују правила установе и све оне акте којима се уређују њихова права, обавезе и одговорности; активно учествују у раду одељењске заједнице; пружају вршњачку подршку; као чланови ученичког парламента и школског одбора, посебно доприносе и учествују у превентивним активностима; својим понашањем не изазивају, доприносе или учествују у насиљу и злостављању.

Родитељ је дужан да, у најбољем интересу детета и ученика: сарађује са установом; учествује у превентивним мерама и активностима; уважава и поштује личност свог детета, друге деце и ученика, запослених, других родитеља и трећих лица.

Родитељ не сме својим понашањем у установи да изазове или допринесе појави насиља, злостављања и занемаривања према детету, ученику, запосленом, другом родитељу и трећим лицима, а када то учини директор је дужан да одмах о томе обавести јавног тужиоца и полицију, а након тога електронским путем надлежну школску управу.

Родитељ има обавезу и одговорност, у складу са законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, да на позив школе узме активно учешће у свим облицима васпитног рада са учеником (појачан васпитни рад, друштвено-хуманитарни рад и др.), односно да сарађује са школом у поступку заштите ученика од насиља. Ако се родитељ не одазове на позив школе, у складу са законом школа подноси прекршајну, односно кривичну пријаву за утврђивање одговорности родитеља и обраћа се надлежном центру за социјални рад да против родитеља предузме мере из своје надлежности.

5.2.3 Програмирање и планирање заштите од насиља, злостављања и занемаривања

Превенција насиља, злостављања и занемаривања, као један од приоритета у остваривању образовно-васпитног рада планира се развојним планом и школским програмом. Установа програмом заштите од насиља, злостављања и занемаривања одређује мере и активности које обезбеђују развијање и неговање позитивне атмосфере и безбедно окружење (у даљем тексту: програм заштите од насиља).

Програм заштите од насиља утврђује се на основу анализе стања безбедности, присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе.

Програм заштите од насиља садржи:

1) начине на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад установе (васпитне, наставне и ваннаставне активности), на свим нивоима (појединац, васпитна група, одељењска заједница, ученички парламент, стручни органи, тела и тимови, родитељски састанци, родитељи – индивидуално и групно, савет родитеља);

2) стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција запослених за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање, реаговање на насиље, злостављање и занемаривање;

3) начине информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања;

- 4) подстицање и оспособљавање ученика за активно учествовање у раду одељењске заједнице, ученичког парламента, школског одбора и стручних органа установе;
- 5) подстицање ученика за обављање друштвено-корисног, односно хуманитарног рада;
- 6) садржаје и начине за појачан васпитни рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања;
- 7) поступке за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања;
- 8) начине реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња или се оно догађа;
- 9) облике и садржаје рада са свом децом и ученицима, односно онима који трпе, чине или су сведоци насиља, злостављања и занемаривања;
- 10) начине, облике и садржаје сарадње са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције (у даљем тексту: полиција), центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и др.;
- 11) начине праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма заштите, а нарочито, у односу на:
  - (1) учесталост (број ситуација и број пријава) инцидентних ситуација и број пријава,
  - (2) заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања,
  - (3) број повреда,
  - (4) учесталост и (број васпитних и васпитно-дисциплинских поступака) поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених,
  - (5) број и ефекте планова заштите од насиља и планова појачаног васпитног рада,
  - (6) остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег усавршавања,
  - (7) број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака,
  - (8) квалитет сарадње укључености родитеља у креирању сигурног и подстицајног школског окружења у циљу превенције насиља,
  - (9) друге показатеље.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	НАЧИНИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ И ПРАЋЕЊА	ДИНАМИКА
Упознавање са Правилником о протоколу и другим подзаконским и општим актима (Савет родитеља, родитељи), сви запослени, ученици	Секретар, директор, одељ. старешине, чланови Тима	Записници са Савета родитеља, записници са Тима за заштиту од НДЗЗ и педагошка документација	Септембар, по потреби
Примена различитих метода, облика рада и активности за обезбеђивање подстицајне и безбедне средине	Сви запослени	Школска евиденција	Континуирано током школске године
Избор садржаја и начина рада ради стицања квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова за узајамно разумевање, уважавање различитости, конструктивно превазилажење сукоба	ОС, предметни наставници, стручни сарадници, директор	Школска евиденција	Континуирано током школске године
Обезбеђивање заштите ученика од произвољног и незаконитог мешања у његову приватност, породицу, дом или преписку, од незаконних напада на његову част и углед	ОС, предметни наставници, стручни сарадници, директор, правник	Евиденција, Посебни протокол, подзаконски акти	Септембар, током године

Уважавање и поштовање личности других; поштовање правила установе и свих аката којима се уређују права, обавезе и одговорности ученика и свих запослених у школи; манифестовање понашања које не доприноси и не изазива насиље и дискриминацију	Запослени у школи, ученици, родитељи, органи управљања и ученички парламент	Евиденција, законска и интерна правила	Континуирано током школске године
Сарадња родитеља са установом, изражавање поштовања личности детета, друге деце и запослених и учествовање у превентивним мерама и активностима;	Родитељ, ос, стручна служба	Присуство одељењским састанцима, предавањима и трибинама...	Континуирано током школске године
Помоћ ученицима у стицању увида у персоналне проблеме и указивање на могуће начине њиховог решавања	ППС, одељењски старешина	ЧОС, досије ученика, педагошка документација	Континуирано током школске године
Одржавање спортских и рекреативних активности; ангажовање ученика у културно друштвеним активностима и манифестацијама; укључивање у друштвене, спортске, културне и хуманитарне манифестације на нивоу локалне заједнице и шире	Стручно веће наставника физичког васпитања, Тим за културну делатност, Ученички парламент и Вршњачки тим, директор и помоћник школе	Евиденције, извештаји, радни материјали	Континуирано током школске године
Реализација активности Вршњачког тима за ненасилно решавање конфликта вршњачких медијатора	Ученици, вршњачки медијатори, педагог	Евиденција, радни материјали	Континуирано током школске године
Континуирано праћење свих чланова школске заједнице са акцентом на оне који показују ризично понашање	Стручни сарадници, Директор, Тим за заштиту од НДЗЗ, Вршњачки тим	Педагошка евиденција, Евиденције тимова	Континуирано током школске године
Даље разрађивање начина и техника за праћење начина и техника које се примењују у превентивним активностима у свакодневном животу и раду школе	Тим за заштиту од НДЗЗ, ОС, стручни органи, тела и тимови и родитељи	Евиденција, протоколи, записници	Континуирано током школске године
Евалуација програма на основу документације и евентуалне измене у програму и стварање материјално техничких услова за безбедан боравак деце у школи	Тим за заштиту од НДЗЗ	Евиденција тима, педагошка документација и пословна документација школе	јануар, јун, током године
Сарадња са релевантним службама	Тим за заштиту од НДЗЗ, управа школе	Дописи, договори, информисање, саветовање	Континуирано током школске године
Стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција за превентивни рад и реаговање у случају насиља	Тим за СУ, стручни сарадници, стручњаци различитих области	Предавања, трибине, евиденција, фото и видео записи	Континуирано током школске године

Информисање о областима и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације и обука	Тимови, стручни сарадници, стручњаци различитих области	Предавања, трибине, евиденција, фото и видео записи	Континуирано током школске године

5.2.4 Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Планом заштите од насиља на годишњем нивоу дефинишу се превентивне и интервентне активности, одговорна лица и временска динамика њиховог остваривања и саставни је део годишњег плана рада установе.

Приликом израде програма заштите од насиља неопходно је да планиране активности одражавају актуелне потребе школе на основу анализе стања (сигурност и безбедност ученика, анализа ситуација насиља и ризичних понашања ученика из претходне школске године и сл.).

3.4. Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Установа има посебан тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања (у даљем тексту: тим за заштиту).

Чланове и руководиоца тима за заштиту одређује директор установе из реда запослених (обавезно наставник, васпитач, стручни сарадник, секретар и по потреби други запослени). Број и састав чланова тима за заштиту зависе од специфичности установе (врста и величина установе, организација рада, издвојена одељења, присуство деце и ученика из мањинских и маргинализованих група и др.). Директор одређује, психолога, педагога или, изузетно, другог запосленог – члана тима за заштиту, као одговорног за вођење и чување документације о свим ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања у којима тим за заштиту учествује. Установа може да укључи у тим за заштиту представнике родитеља и локалне заједнице, ученичког парламента и по потреби одговарајуће представнике спољашње мреже заштите (представнике из социјалног и здравственог система, представника полиције и др.). Када тим разматра конкретне ситуације насиља у обавези је да поступа у складу са законом којим се уређује заштита података о личности.

Када тим за заштиту разматра конкретне ситуације насиља заседа искључиво у саставу који чине запослени (директор, стручни сарадници, секретар, наставници, васпитачи). По позиву могу да присуствују родитељи ученика учесника ситуације као и професионалци из спољашње заштитне мреже.

Изузетно од напред наведеног, у средњој школи основаној за потребе унутрашњих послова, обавезни члан тима за заштиту је и представник организационе јединице Министарства унутрашњих послова, надлежног за послове обуке, а рад тима за заштиту се прилагођава специфичностима рада те школе, у складу са општим актом установе.

Када је у питању насиље које ученик изврши према запосленом, запослени према ученику у присуству ученика/деце улога тима је да изради план заштите, односно план појачаног васпитног рада за ученика.

Задаци тима за заштиту су да:

- 1) припрема програм и план заштите од насиља у складу са специфичностима установе и утврђеним мерама за унапређивање на основу анализе стања;
- 2) процењује други и трећи ниво вршњачког насиља, учествује у изради плана заштите за ученике/плана појачаног васпитног рада за ученике;
- 3) информисе децу и ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућности тражења подршке и помоћи од тима за заштиту;
- 4) учествује у обукама и пројектима за развијање компетенција запослених потребних за превенцију и интервенцију у ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања;

- 5) предлаже мере за превенцију и заштиту, организује консултације и учествује у процени ризика и доношењу одлука о поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања;
- 6) укључује родитеље у превентивне и интервентне мере и активности;
- 7) прати и процењује ефекте предузетих мера за заштиту деце и ученика и даје одговарајуће предлоге директору;
- 8) сарађује са стручњацима из других надлежних органа, организација, служби и медија ради свеобухватне заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- 9) води и чува документацију;
- 10) извештава стручна тела и орган управљања.

5.3. ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ

Интервенцију у одговору на насиље, злостављање и занемаривање чине мере и активности којима се оно зауставља, осигурава безбедност учесника (оних који трпе, чине или сведоче), смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате ефекти предузетих мера.

У установи се предузимају мере у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, када се оно дешава или се догодило између: деце или ученика (вршњачко насиље); запосленог и детета, односно ученика; родитеља и детета, односно ученика; родитеља и запосленог; ученика и запосленог, као и када насиље, злостављање и занемаривање чини треће лице у односу на дете, ученика, запосленог или родитеља.

Установа је дужна да предузме мере у оквиру својих надлежности увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.

Уколико се насилно понашање догоди у простору установе и/или у време образовно-васпитног рада и других активности установе, предузимају се мере појачаног васпитног рада, а у складу са проценом нивоа, води и окончава васпитно-дисциплински поступак у роковима и на начин утврђен законом. Установа обавештава друге институције у зависности од процењеног нивоа насиља.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ	НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	НАЧИНИ ПРАЋЕЊА	ДИНАМИКА
Индивидуално-саветодавни рад са ученицима који су актери у ситуацијама насиља (жртве, починиоци насиља)	Одељенски старешина, педагог	Педагошка евиденција, досије ученика	Током године, по потреби
Рад са одељењским заједницама кроз држање радионица на тему насиља и дискриминације у складу са могућим насилним ситуацијама у школи/одељењу	Одељењске старешине, стручни сарадници, чланови тима за заштиту од НДЗЗ, вршњачки едукатори	Материјали и продукти са одржаних часова	По потреби или према плану рада ОС
Интервентне активности: поступање по корацима предвиђеним шемом поступања интервентних активности	Тим за заштиту, педагог, директор	Евиденција, педагошка документација	Током године

Сарадња са одговарајућим службама (полиција, јавни тужилац, Центар за социјални рад, Дом здравља, Школска управа и др. по потреби)	Тим за заштиту од НДЗЗ, директор, секретар школе, педагог и психолог	Позиви, разговори, акције, документација	У случају насиља
Континуирано евидентирање случајева насиља и дискриминације	Тим за заштиту од НДЗЗ, сви запослени, вршњачки тим	Евиденција, попуна образаца, пријаве	Континуирано током године
Праћење и вредновање врста и учесталости насиља и дискриминаторног понашања	Педагог, чланови тима	Анализа, извештај	Два пута годишње (јануар, јун)
Евидентирање учесталости броја васпитнодисциплинских и васпитних мера ученика и дисциплинских поступака против запослених	ОС, стручни органи, директор и секретар школе	Евиденција, записници, анализа	Континуирано током године
Подршка деци која трпе насиље или дискриминацију и деци којима је потребна додатна образовна подршка	Чланови тима, одељењске старешине, Тим за ИО	Саветовање, заштита, збрињавање	Континуирано током године
Рад са децом која врше насиље – организовање појачаног васпитног рада и укључивање у друштвено користан рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања	Чланови чланови тима за заштиту од НДЗЗ, одељењске старешине, педагог	Саветовање и документација	Континуирано током године
Оснаживање деце посматрача за конструктивно реаговање кроз рад оз, Ученичког парламента и стручних и управних органа школе	Чланови чланови тима за заштиту од НДЗЗ, одељењске старешине, педагог	Саветовање, подршка	Континуирано током године
Интервенције у циљу заштите запослених	Директор	покретање дисциплинских поступака, документација	Континуирано током године
Интервенције приликом занемаривања у установи и/или прекомерног подстицања, односно психолошког притиска ради постигнућа	Директор, Школски одбор, Тим за заштиту од НДЗЗ, педагог	Опомене, Покретање дисциплинског поступка, обавештавање одговарајућих служби, документација	У случају занемаривања у установи

5.3.1 Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима

Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима односи се само на вршњачко насиље.

Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања на нивое има за циљ обезбеђивање уједињеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања искључиво када су актери деца, односно ученици (ученик–ученик, ученик–дете). Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима, односно критеријумима за процену нивоа.

Критеријуми за процену нивоа насиља су интензитет, степен ризика, трајање и учесталост насилног понашања, последице, број учесника, узраст и карактеристика развојног периода детета, односно ученика.

Процену нивоа насиља врши тим за заштиту, а на основу прикупљених информација и чињеница. Тим за заштиту може да редефинише процењени ниво уколико дође до нових сазнања и информација.

ПРВИ НИВО

На првом нивоу, који по правилу процењује одељењски старешина, активности предузима самостално одељењски старешина, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.

Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако појачани васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање одељењски старешина укључује тим за заштиту. Тим за заштиту у складу са информацијама процењује ниво и предузима даље активности.

Понављање поступака класификованих као први ниво насиља, сматрају се другим нивоом.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Дигитално насиље
ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари и сл ствари...	омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање” и сл	добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина и сл	добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикулација и сл.	Узнемиравајуће „зивкање“, слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом, путем веб-сајта...

ДРУГИ НИВО

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, у сарадњи са тимом за заштиту и обавезно учешће родитеља ученика, у смислу појачаног васпитног рада, као и могућност предлагања покретања васпитно-дисциплинског поступка.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Дигитално насиље
шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке”, затварање, плување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу и сл.	уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање и сл.	сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање и сл.	сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење и сл.	оглашавање, снимање и слање видео записа, злоупотреба друштвених мрежа, блогова, форума и четовања у циљу вређања, исмевања и подстицање угрожавања достојанства личности снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и сл.

ТРЕЋИ НИВО

На трећем нивоу, по правилу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно укључивање родитеља и надлежних органа и организација (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција, јавно тужилаштво и друге надлежне организације).

На трећем нивоу обавезно се покреће васпитно-дисциплински поступак.

Физичко насиље	Психичко насиље	Социјално насиље	Сексуално насиље и злоупотреба	Дигитално насиље
туча, давлeње, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем и сл.	заstraшивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе и организације и сл.	претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи, организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других и сл.	завођење ученика од стране запослених, злоупотреба ауторитета, поверења, или утицаја над дететом/учеником подвођење, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест и сл.	злоупотреба друштвених мрежа, блогова, форума и чetовања у циљу слања претњи и угрожавања сигурности, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија и сл.

5.3.2 Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања

Ниво насиља и злостављања условљава и предузимање одређених интервентних мера и активности.

Тим за заштиту процењује да ли је неопходно да се током трајања васпитно-дисциплинског поступка ученик удаљује из процеса непосредног образовно-васпитног рада и осталих облика образовно-васпитног рада најкраће пет радних дана, а најдуже до окончања васпитно-дисциплинског поступка, уважавајући ризике, досадашње понашање ученика и изречене мере, последице и околности ситуације, безбедност, узраст и развојне карактеристике детета и сл.

Осим наведеног, тим за заштиту процењује да ли је неопходно да ученик буде удаљен из процеса непосредног и осталих облика образовно васпитног рада и приликом покретања васпитно-дисциплинског поступка за учињене теже повреде обавезе ученика које се односе на поседовање, подстрекавање, помагање, давање другом ученику и употребу психоактивних супстанци, односно алкохола, дрога и никотинских производа, као и уношење у школу оружја, пиротехничког средства или другог предмета којим може да угрози или повреди друго лице.

Улога тима за заштиту је да прикупи чињенице од значаја за поступање и квалификовање теже повреде обавеза ученика.

Процена тима за заштиту чини саставни део решења којим се ученик удаљује из процеса непосредног образовно-васпитног рада.

О удаљењу ученика, школа, поред родитеља, обавештава и надлежни центар за социјални рад у циљу заједничког деловања и израде плана појачаног васпитног рада за ученика, током трајања васпитно-дисциплинског поступка, односно мере непосредног удаљавања.

У случају удаљавања из процеса непосредног образовно-васпитног рада и осталих облика образовно-васпитног рада установа, заједно са родитељима и центром за социјални рад, реализује појачан васпитни рад. Током удаљења ученика, школа је у обавези да на иницијативу ученика, родитеља, достави потребне наставне материјале како би се обезбедио континуитет у праћењу наставног процеса ученика.

У случају неукључивања, односно непоступања по поновном обраћању надлежном центру за социјални рад, установа обавештава министарство надлежно за надзор над радом центара.

Приликом реализације активности, у оквиру плана појачаног васпитног рада, родитељ је одговоран за редовно учешће детета у планираним активностима плана појачаног васпитног рада.

Након повратка у школу, са учеником се наставља појачан васпитни рад и праћење, у складу са планом.

Ученици старости до 14 година нису кривично и прекршајно одговорни, те се према њима не може покренути кривични, нити прекршајни поступак за извршено насиље, већ се према њима искључиво примењују активности из надлежности образовно-васпитног система, здравственог и система социјалне заштите. У ситуацијама када је реч о ученицима изнад 14 година обавештава се јавни тужилац за малолетнике и полиција, а предузимају се и активности из надлежности образовно-васпитног система, здравственог и система социјалне заштите.

Уколико присуство родитеља у току вођења васпитно-дисциплинског поступка и реализације појачаног васпитног рада није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију или јавног тужиоца.

На овом нивоу обавезан је појачан васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са законом. Ако су у пружању подршке ученику укључени представници из спољашње мреже заштите, установа остварује сарадњу са њима у циљу усклађивања активности у пружању адекватне подршке.

Када се насиље између ученика догоди ван простора установе, односно другог простора у коме установа остварује образовно-васпитни рад, односно васпитни рад по добијању сазнања од представника спољашње мреже заштите, тим за заштиту се састаје, анализира ситуацију у складу са доступним информацијама, уз могућност процене нивоа насиља. Сходно утврђеним чињеницама тим за заштиту предлаже одељењском старешини, односно васпитачу у дому ученика израду плана појачаног васпитног за ученика узимајући у обзир следеће: последице догађаја по учеснике, претходно понашање ученика у установи и континуитет ризичног понашања ученика.

За ученика који је претрпео насиље ван просторија школа, односно другог простора у коме школа остварује образовно-васпитно рад, тим за заштиту предлаже одељењском старешини израду плана заштите од насиља, а према процени и укључивање представника спољашње мреже заштите.

У план појачаног васпитног рада установа обавезно укључује родитеље ученика и представнике спољашње мреже заштите ради који су укључени у пружање подршке ученику и породици.

У ситуацији када родитељ не сарађује са установом, а долази до поновљеног насиља ученика установа обавештава надлежни центар за социјални рад и примењује мере у складу са законом у односу на одговорност родитеља.

Установа документује недостатак сарадње са родитељима и то кроз: евиденцију о позивима на састанак, евиденцију о реализацији и учешћу родитеља у плановима заштите и плановима појачаног васпитног рада за ученике и др.

Када је ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом учесник ситуације насиља неопходна је сарадња тима за заштиту и тима за инклузивно образовање у циљу израде плана појачаног васпитног рада. Имајући у виду здравствено стање ученика, односно развојну сметњу, предузимају се даље мере и активности у сарадњи са родитељима и представницима из здравствене и социјалне заштите, у складу са проценом потреба за подршком.

Када родитељ чини насиље, злостављање или занемаривање детета и када његово укључивање у поступак није у најбољем интересу детета установа обавезно укључује надлежни центар за социјални рад.

Ако постоји сумња или сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању детета и ученика у породици, директор без одлагања обавештава надлежно јавно тужилаштво, полицију и центар за социјални рад који предузимају даље мере у складу са законом.

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у промовисање, заговарање и подржавање идеолошки мотивисаног насиља, односно у насилни екстремизам, директор школе сазива тим за заштиту који разматра ситуацију и на основу прикупљених информација одлучује о даљем поступању унутар школе и обавештава родитеља и надлежно јавно тужилаштво.

Уколико постоји сумња или сазнање да је дете, односно ученик укључен у било који облик трговине људима, након примене листе индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине, директор у складу са датим смерницама у листи индикатора, обавештава центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и надлежну организациону јединицу полиције.

Увек када је запослени починилац насиља, злостављања и занемаривања према детету и ученику у установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету и ученику мере за заштиту и подршку (план заштите од насиља) на основу Правилника о протоколу. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са законом.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, злостављања и занемаривања треће лице према детету и ученику, директор је обавезан да истовремено обавести родитеља детета које је изложено насиљу, злостављању и занемаривању, надлежни центар за социјални рад полицију и надлежно јавно тужилаштво.

Када се насиље и злостављање дешава у установи између одраслих лица (запослени – запослени; запослени – родитељ; запослени, родитељ – треће лице), директор предузима мере, у складу са законом.

У свим ситуацијама када се непосредно дешава насиље или постоји оправдан разлог да се сумња да ће доћи до насиља услед непредузимања хитних мера заштите, без обзира на узраст учесника ситуације насиља, установа одмах обавештава полицију ради спречавања даљег вршења насиља и обезбеђивања помоћи и заштите.

У поступку заштите детета и ученика од насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да: поступак води ефикасно и економично; обезбеди заштиту и поверљивост података до којих дође пре и у току поступка; да дете, односно ученика не излаже поновном и непотребном давању изјава.

5.3.3 Заштита запослених

Установа је дужна да поступа увек када постоји сумња или сазнање да запослени трпи насиље од стране ученика, родитеља или трећег лица у установи или за време организовања активности установе.

Процењивање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима не односи се на запослене, већ само на вршњачко насиље.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да одмах обавести родитеља и центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са законом за ученике старости до 14 година, а за ученике изнад 14 година, осим наведених активности и да обавести надлежно јавно тужилаштво и полицију.

У случају повреде части, угледа и достојанства запосленог од стране ученика примењују се мере и активности прописане за трећи ниво вршњачког насиља.

Када је ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом починилац насиља према запосленом, неопходно је да директор у сарадњи са тимом за заштиту и тимом за инклузивно образовање утврди да ли је испољено (агресивно) понашање ученика последица здравственог стања, односно развојне сметње и у складу са тим се предузимају даље мере и активности, односно процењују кога је потребно укључити од спољашње мреже заштите (стручњаци из здравственог система, социјалне заштите и др.).

Када је родитељ или треће лице починилац насиља према запосленом или запослени према запосленом, директор је дужан да таква сазнања пријави полицији и надлежном јавном тужилаштву, а када је родитељ починилац насиља да обавести и надлежни центар за социјални рад, у року прописаним Законом.

Уколико установа има сазнање да родитељ или треће лице на друштвеним мрежама омаловажава, вређа, прети или позива на насиље према запосленом, а у вези са професионалном улогом запосленог, установа је дужна да о томе обавести надлежно јавно тужилаштво, у року прописаном Законом.

Када су ученици сведоци насиља из става 3. ове тачке, тим за заштиту израђује план заштите за ученике.

Када запослени изврши насиље над запосленим директор поступа у складу са законом.

5.3.4 Редослед поступања у интервенцији:

1) Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања обавља се прикупљањем информација – директно или индиректно.

Прикупљање информација има за циљ утврђивање релевантних чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на насиље, злостављање и занемаривање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице – дете и ученик.

Прикупљање информација о насиљу, злостављању и занемаривању обавља, по правилу, одељењски старешна, стручни сарадник, односно друго задужено лице у установи наставник, васпитач или члан тима за заштиту, од свих учесника, непосредно по сазнању или сумњи о догађају. Начин прикупљања информација одређује се у складу са специфичностима ситуације и проценом установе (непосредан разговор/усменим путем, писаним путем, анонимна анкета и сл). Прикупљене информације немају значај изјаве која се даје у току васпитно-дисциплинског поступка.

Установа проверава сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању и врши преглед видео записа уколико установа има електронски надзор над простором.

Изјава од малолетних ученика која се узима у току васпитно-дисциплинског поступка, узима се у присуству родитеља, а у складу са одредбама закона који уређује основе система образовања и васпитања, а којима је прописан васпитно-дисциплински поступак у установи.

У случају сумње појачава се васпитни рад и прати понашање учесника. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање.

2) Заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника је обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника, односно васпитача да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

3) Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби (пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад) обавља се одмах након заустављања насиља и злостављања. Уколико родитељ није доступан или његово

обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Консултације у установи се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције, односно ради успостављања и развијања усклађеног, уједначеног и ефикасног поступања. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, васпитач, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент.

Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво насиља, злостављања и занемаривања, као и да одреде мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: министарство надлежно за послове образовања и васпитања (у даљем тексту: Министарство) – надлежну школску управу, центар за социјални рад, полицију, правосудне органе, здравствену службу, а по потреби одељење надлежно за послове ученичког и студентског стандарда.

5) Мере и активности предузимају се за све облике и нивое насиља и злостављања.

План заштите од насиља за ученика се сачињава за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за ученике који су претрпели насиље или били сведоци насиља и злостављања.

План појачаног васпитног рада за ученика се сачињава за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа насиља за ученике који су извршили насиље, подстрекивали на насиље или пасивно подржавали насилну ситуацију.

План заштите од насиља и план појачаног васпитног рада може да се сачине и за цело одељење, односно васпитну групу.

Активности у оквиру плана заштите од насиља ученика, као и плана појачаног васпитног рада, треба да буду конкретне и специфичне и да се кроз активности препознаје какву промену желимо да постигнемо кроз њихову реализацију.

План заштите од насиља, односно план појачаног васпитног рада зависе од: врсте и тежине насилног понашања, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл. Мере и активности се планирају на основу сагледавања карактеристика детета/ученика, потреба за подршком и уз учешће детета/ученика и родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни центар за социјални рад.

План заштите од насиља за ученика, односно план појачаног васпитног рада за ученика садржи: активности којима се даје подршка учесницима насилне ситуације, активности усмерене на промену понашања – појачан васпитни рад, рад са родитељем, рад са одељењском заједницом, укључивање ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и органа управљања; носиоце тих активности, временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника насиља, злостављања и занемаривања у ширу друштвену заједницу. Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама детета, односно ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима израду индивидуалног образовног плана.

План заштите од насиља, као и план појачаног васпитног рада за ученика сачињава тим за заштиту заједно са одељенским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом, секретаром, директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама. За ученика који се образује у складу са чланом 76. став 6. тач. 1) и 2) Закона о основама система образовања и васпитања у израду плана заштите се укључује Тим за инклузивно образовање. У припрему плана заштите од насиља, односно/плана појачаног васпитног рада и реализације, када

год је могуће, установа ће укључити представнике одељенске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и децу, односно ученике – учеснике у насиљу и злостављању.

План заштите од насиља, као и план појачаног васпитног рада за ученика садрже и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе из спољашње мреже заштите, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

Установа је у обавези да у изради плана заштите од насиља ученика, као и плана појачаног васпитног рада укључи родитеља и да прецизира активности које родитељ предузима у васпитном раду са учеником, као и активности које спроводи установа у пружању подршке оснаживању родитељских компетенција. Уколико родитељ одбија да учествује у планирању и реализацији активности из плана заштите од насиља ученика, односно плана појачаног васпитног рада установа обавештава надлежни центар за социјални рад, а установа наставља да реализује предвиђене активности.

План заштите од насиља, односно план појачаног васпитног рада за ученика треба да садржи и евалуацију тог плана.

Препорука је да се план евалуира на две недеље и да се по потреби ревидирају активности.

За трећи ниво насиља и злостављања директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство, односно надлежну школску управу, у року од 24 сата од момента сазнања, путем дигиталне националне платформе „Чувам те” (у даљем тексту: Национална платформа) са првим информацијама о догађају и предузетим активностима, а у року од 48 сати од момента сазнања са допуном информацијама и закључцима са састанка тима за заштиту. Такође, установа путем Националне платформе ажурира информације о поступању до затварања предмета, односно предузимања свих потребних мера и њихове евалуације.

Путем Националне платформе, установе обавештавају друге надлежне институције из спољашње мреже заштите (систем социјалне и здравствене заштите, полиција и јавно тужилаштво), у складу са прописаним процедурама.

Поред наведеног, установе су у обавези да поступају по добијању пријава насиља које су им упућене путем националне платформе, а у складу са прописаним процедурама поступања у ситуацијама сумње или сазнања о ситуацијама насиља.

Уколико ученици бораве у дому, обавештава се и организациона јединица Министарства која је надлежна за послове ученичког и студентског стандарда, изузев за ученике средње школе основане за потребе унутрашњих послова, када је о свим облицима и нивоима насиља директор дужан да обавести Министарство унутрашњих послова – организациону јединицу надлежну за послове обуке. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту процени да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика, о чему обавештава полицију или надлежног јавног тужиоца и надлежни центар за социјални рад.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако је директор учесник насиља, злостављања или занемаривања. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања.

Установа је дужна да обавести надлежну школску управу, односно министарство пре давања изјаве медијима о конкретној ситуацији насиља која се догодила.

Ако се утврди одговорност директора за непредузимање или неблаговремено предузимање одговарајућих мера, прописаних овим правилником, у случајевима повреде забране насиља, злостављања и занемаривања у складу са законом који уређује основе система образовања и васпитања стичу се услови за престанак дужности директора.

6) Ефекте предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање детета и ученика које је трпело и које је извршило насиље и злостављање, али и деце и ученика који су индиректно били укључени (сведоци).

Установа прати и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства.

5.4. ПОСТУПАЊЕ УСТАНОВЕ У ОДГОВОРУ НА КРИЗНИ ДОГАЂАЈ

Сврха овог правилника је уређивање и начина поступања у реаговању на кризни догађај, јачање отпорности установа, обезбеђивање ефикасне реакције у пружању заштите деци, односно ученицима и запосленима који су били изложени кризном догађају на индиректан или директан начин, као и начина и активности установе за повратак у редован начин рада.

5.4.1 Јачање отпорности установа за ефикасно реаговање на кризне догађаје

Установа је у обавези да континуирано унапређује процедуре поступања ради ефикасног деловања у сврху отклањања или свођења на минимум последица које је кризни догађај изазвао по организацију рада и функционисање установе, као и по физичко и ментално здравље појединца.

Јачање отпорности установе заснива се на следећим принципима:

1) Континуитет

Подстицање приправности и обезбеђивање континуираног пружања квалитетног образовања и васпитања, подизање свести, планирање и припрема за реаговање у кризним догађајима.

2) Сарадња

Интерсекторска повезаност и заједничко деловање у ванредним ситуацијама, с обзиром на врсту кризе.

3) Доступност

Омогућавање брзог приступа доступним ресурсима како би установа обезбедила континуитет и право на квалитетно образовање и васпитање у време кризног догађаја.

4) Ефикасност

Обезбеђивање да установа активно предузима правовремене и адекватне кораке у реаговању на кризни догађај.

Установа формира тим за кризне догађаје у оквиру тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као његов обавезни део.

Тим за кризне догађаје формира се у циљу ефикасног поступања установе у кризним догађајима. Програм поступања установе у кризним догађајима израђује се као обавезни и саставни део програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, а који је саставни део школског, односно предшколског и програма васпитног рада у домовима ученика. На основу програма израђује се план рада тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, који је саставни део годишњег плана рада установе.

Програм рада сачињава се на основу специфичности установе и садржи:

- процену снага, капацитета и специфичности установе да се суочи са различитим потенцијалним кризним догађајима;
- на основу процењених снага, капацитета и специфичности установе, део програма се односи на план поступања у ситуацијама кризе, који подразумева предвиђена безбедна места унутар и изван установе у зависности од кризног догађаја, дефинисан начин алармирања, односно оглашавања и информисања у установи у зависности од врсте кризног догађаја (нпр. претња оружаним нападом, терористичким нападом, дојава о експлозивној направи, талачка криза, пожар и сл.), у складу са евакуационим планом установе. Део плана поступања у ситуацијама кризе, неопходно је да садржи

- и план распореда просторија, као и начина означавања свих просторија у установама (ходника, учионица, кабинета и других просторија, са унутрашње и спољашње стране);
- део који се односи на стручно усавршавање запослених ради јачања компетенција за пружање психосоцијалне подршке, за реализацију плана евакуације и друге обуке које могу допринети ефикасном реаговању установе у различитим кризним ситуацијама;
  - део који се односи на унапређивање безбедносне културе деце, односно ученика и запослених;
  - начин реаговања – кораке у поступању установе када се догоди кризни догађај;
  - начине укључивања и сарадње са породицом ради заједничког деловања на јачању отпорности установе;
  - начине праћења, евалуацију и извештавања о реализацији програма.

Директор установе руководи тимом за кризне догађаје у складу са општим актом и годишњим планом рада.

Чланови тима за кризне догађаје могу бити чланови тима за заштиту, као и други одговарајући запослени, представници родитеља и представници спољашње мреже заштите.

Обавезни чланови тима за кризне догађаје су: координатор тима за заштиту, представник родитеља, стручни сарадник и одговарајући наставници, односно васпитачи и други запослени из установе, а који могу бити и чланови тима за заштиту.

Тим за кризне догађаје у дому ученика средњих школа и у школи са домом ученика, у свој састав, поред наведених чланова, обавезно укључује и координатора васпитне службе.

Број чланова и састав тима за кризне догађаје одређује директор, а у складу са специфичностима установе (врста и величина установе, организација рада и остало).

Директор доноси решење којим се дефинише улога чланова тима за кризне догађаје, односно одређује чланове тима који ће обављати послове и активности које се односе на координацију, пружање психосоцијалне подршке и информисање.

Координација обухвата активности – планирања, организације, координације и сарадње са спољном заштитном мрежом, праћења и евалуације.

Психосоцијална подршка обухвата активности – праћења реаговања, процена потреба за психосоцијалном подршком, пружање индивидуалне и групне подршке, процена потребе за укључивањем мобилног тима и уколико до тога дође, сарадња са мобилним тимом.

Информисање обухвата активности – прикупљања, проверавања, селекције, дистрибуције информација, као и припреме саопштења.

5.4.2 Поступање установе када се деси кризни догађај

Када установа има сазнање да се догодио кризни догађај одмах, а најкасније у року од 24 сата, активира се тим за кризне догађаје, који има следеће задатке:

- прикупљање података, процена потреба и обавештавање надлежних органа;
- успостављање сарадње са спољашњом мрежом заштите;
- сарадња и заједничко деловање са мобилним тимом за кризне интервенције;
- благовремено информисање деце/ученика, родитеља, запослених и медија о догађају;
- психосоцијална подршка деци, ученицима и запосленима;

- израда и реализација плана рада установе у измењеним условима и стабилизација рада у установи;
- организација евентуалних комеморативних активности;
- праћење реализације планова и евалуација;
- вођење документације и извештавање и
- други послови који могу бити од значаја у ситуацијама када се деси кризни догађај.

Поступање установе:

Прикупљање података, процена потреба и обавештавање надлежних органа	Тим прикупља информације о догађају (опис догађаја, место и време када се десио догађај), ко је све погођен кризним догађајем и каква му је помоћ потребна, где се налази и у каквом је стању, као и о томе шта је већ урађено поводом тога у установи. У зависности од врсте/облика кризног догађаја, наредни корак подразумева хитно обавештавање полиције, хитне помоћи, ватрогасне службе, као и других евентуално потребних органа/служби. Неопходно је да запослени у установи поступају у складу са планом поступања у ситуацијама кризе и у зависности од врсте кризног догађаја, и у складу са планом евакуације. Тим за кризне догађаје благовремено информисе Министарство просвете, односно надлежну школску управу о догађају, као и предузетим активностима.
Успостављање сарадње са спољашњом мрежом заштите (социјална и здравствена заштита, полиција, јавно тужилаштво, јединица локалне самоуправе, мобилни тим).	На основу прикупљених података, уз обавезу хитног обавештавања спољашње мреже заштите, установа врши процену да ли може да поступа самостално или јој је потребна помоћ и подршка представника спољашње мреже заштите, са којом израђује јединствен план деловања, начин рада и извештавања. У зависности од облика/врсте и степена интензитета кризног догађаја установа процењује кога укључује од спољашње мреже заштите.
Сарадња и заједничко деловање са мобилним тимом за кризне интервенције	Уколико кризни догађај као последицу има најмање троје или више повређених или настрадалих лица, директор је у обавези да одмах по сазнању обавестити Министарство просвете како би се ангажовао интерсекторски мобилни тим за кризне ситуације, који је формиран у складу са Протоколом о поступању приликом суочавања друштва са кризним ситуацијама у оквиру Радне групе Владе Републике Србије ради пружања неопходне подршке. У ситуацијама када поступа мобилни тим, тим за кризне догађаје установе постаје саставни део мобилног тима. Тим за кризне догађаје установе пружа потребне информације мобилном тиму, учествује у заједничком планирању, организацији и реализацији психосоцијалне подршке. У сарадњи са мобилним тимом, тим установе врши праћење и идентификовање деце/ученика и запослених којима је потребна помоћ, пружа прву психолошку помоћ као и друге видове подршке.
Благовремено информисање деце/ученика, родитеља, запослених и медија о догађају	Директор установе именује особе задужене за припрему званичних информација за родитеље, ученике, запослене и за медије. Обавештења имају сврху континуираног информисања запослених, родитеља и деце/ученика и медија о најновијим, провереним и тачним информацијама до којих је установа дошла, ради планирања одговарајуће подршке и предузимања других потребних мера (сузбијање гласина и ширења панике); упознавање са могућим тешкоћама, ризицима, изазовима и начинима за њихово

	превазилажење; упознавање са начинима подршке. Саопштење за медије сачињава се у сарадњи са надлежним службама Министарства
Психосоцијална подршка деци, ученицима и запосленима	Тим за кризне догађаје прати реаговања ученика, родитеља и запослених, идентификује коме је помоћ потребна и у складу са тим организује пружање психосоцијалне подршке. Приликом пружања психосоцијалне подршке као основна интервенција користи се психолошка прва помоћ. У зависности од врсте, интензитета и последица кризног догађаја, тим процењује потребу за укључивањем представника из система здравствене заштите у циљу пружања психосоцијалне подршке и/или укључивање интерсекторског мобилног тима за кризне ситуације.
Израда и реализација плана рада установе у измењеним условима и стабилизација рада у установи	Тим за кризне догађаје у сарадњи са релевантним тимовима установе израђује план рада по измењеном, прилагођеном плану. Неопходно је да начин рада установе буде прилагођен последицама кризног догађаја, могућностима и потребама деце/ученика и запослених у погледу реализације свих школских активности непосредно након кризног догађаја. План рада треба да садржи конкретне активности/мере које установа планира да предузме, носиоце (извршиоце) планираних активности, временску динамику, начин извршења, начини праћења и извештавања. Приликом прављења плана важно је узети у обзир врсту кризног догађаја, број погођених особа, процену даљих ризика, реакцију локалне заједнице и одговарајуће правне аспекте. Након кризног догађаја, неопходно је да установа предузима активности које ће водити стабилизацији стања у установи - постепени повратак установе на редован начин рада који је био успостављен пре кризног догађаја уз континуирано праћење понашања деце/ученика и запослених у циљу процене ефеката подршке и предузимања даљих мера. Установа прати реализацију плана и у зависности од тока смиривања кризног догађаја, ревидира план, допуњује га и коригује.
Организација евентуалних комеморативних активности	У случају кризних догађаја са смртним исходом, тим учествује у организацији и планирању адекватних комеморативних активности.
Праћење реализације плана и евалуација	Неопходно је праћење реализације плана рада (у оквиру плана рада тима за заштиту) у измењеним условима, евентуалне корекције и допуне плана у зависности од процене степена, броја и последица изазваних кризним догађајем и предузетим корацима.
Вођење документације и извештавање	Тим је дужан и да води документацију о спроведеним активностима у вези поступањем у кризној ситуацијом. Извештај о поступању установе доставља се надлежној школској управи, а када су у питању домови ученика, извештај о поступању се доставља и сектору Министарства надлежном за ученички и студентски стандард, у року од 15 дана од наступања периода стабилизације рада у установи.

Када су жртве кризног догађаја деца са хроничним болестима, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, тим за кризне догађаје након идентификације израђује индивидуализоване планове у сарадњи са родитељима и представницима спољашње мреже заштите.

5.4.3 Поступање установа након кризног догађаја

Након реализације плана поступања у кризним догађајима, и успостављања стабилног стања у установи тим за кризне догађаје врши евалуацију спроведених активности и сачињава извештај. Евалуација обухвата: анализу ефеката спроведених мера и активности односно реализацију измењеног плана рада, као и пружање прве психолошке помоћи, са посебним освртом на снаге, изазове и препоруке у реаговању на кризни догађај. На основу евалуације плана реаговања у конкретним ситуацијама, установа даље унапређује план поступања установе у кризним ситуацијама.

Уколико је због кризног догађаја дошло до прекида или извођења наставе у измењеним условима, тим за кризне догађаје у сарадњи са педагошким колегијумом израђује посебан план даље реализације образовно-васпитног рада. Израђени план реализације усваја наставничко веће, док школски одбор доноси одлуку, а сагласност на план даје надлежна школска управа.

Извештај о реализацији посебног плана део је годишњег извештаја о реализацији плана заштите од насиља, злостављања и занемаривања.

Тим за кризне догађаје континуирано прати реаговања деце/ученика и запослених и процењује потребу за психосоцијалном подршком у наредном периоду и у сарадњи са спољашњом мрежом заштите израђује план о њеној реализацији.

Тим за кризне догађаје прати реализацију планова, у сарадњи са спољашњом мрежом заштите процењује степен смиривања ситуације и покреће процес договарања са породицама жртава и повређених о начинима обележавања сећања на догађај (обезбеђивање простора, активности сећања, обележавање годишњица и слично).

6. ДОКУМЕНТАЦИЈА, АНАЛИЗА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

- 1) прати остваривање програма заштите установе;
- 2) евидентира случајеве насиља, злостављања и занемаривања другог и трећег нивоа;
- 3) прати остваривање конкретних планова заштите другог и трећег нивоа;
- 4) укључује родитеља у васпитни рад у складу са врстом и нивоом насиља и праћење ефеката предузетих мера и активности;
- 5) прати остваривање активности друштвено-корисног, односно хуманитарног рада;
- 6) прати остваривање плана поступања установе у кризним догађајима;
- 7) евидентира кризне догађаје;
- 8) анализира стање и извештава.

Одељењски старешина, односно васпитач бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности и евидентира у педагошкој документацији.

О случајевима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.) води, чува и анализира за потребе установе психолог или педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор.

О ситуацијама насиља првог и другог нивоа, предузетим мерама и активностима, као и праћењу предузетих активности, школа је у обавези да води евиденцију због потребе кварталних извештаја и користећи Националну платформу „Чувам те”. За унос података на националној платформи су задужени запослени у школи које је директор овластио за приступ националној платформи.

Тим за заштиту подноси извештај о реализацији превентивних и интервентних активности два пута годишње. Директор извештава орган управљања, савет родитеља и ученички парламент.

6.1.Извештај о реализацији плана заштите од насиља, злостављања и занемаривања

Извештај о реализацији плана заштите од насиља је саставни део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству, односно надлежној школској управи.

Извештај садржи, нарочито: учесталост инцидентних ситуација и број пријава; заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања; број повреда; учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених; број и ефекте оперативних планова заштите; остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег стручног усавршавања; број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака; број реализованих активности друштвено-корисног, односно хуманитарног рада, број кризних догађаја и евалуација плана поступања установе у кризном догађају; остварене обуке у циљу ефикасног реаговања установе у кризним ситуацијама, степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе и друге параметре.

Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима у поступку заштите детета и ученика, осим ако је на основу закона, а на захтев суда, односно другог надлежног органа обавезан да их достави. Коришћење документације у јавне сврхе и руковање подацима мора бити у складу са законом.

На основу анализа стања, праћења насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

7. ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ И АКТИВНОСТИ И МЕРЕ КОЈЕ ПОКРЕЋЕ УСТАНОВА У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ УТВРЂЕНОГ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ

Под дискриминацијом, односно дискриминаторним понашањем, у смислу Закона и овог акта подразумева се понашање којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање чињења (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лице или групе лица, као и на чланове њихових породица или њима блиска лица, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статус, мигранта, расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основама утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације.

Извршилац дискриминације, у смислу овог акта, јесте лице – учесник у образовању, запослени, родитељ или треће лице, као и установа, њени органи и тела који својим чињењем или пропуштањем чињења врше дискриминацију у процесу образовања и васпитања или у вези са њим, у свим релацијама.

Дискриминисано лице, у смислу овог акта, јесте лице – учесник у образовању, запослени, родитељ и треће лице, група – учесника у образовању, запослених, родитеља и трећих лица, чланови органа и тела установе који су претрпели дискриминацију у процесу образовања и васпитања или у вези са њим.

Насилје и злостављање, у смислу овог акта, јесте сваки облик једанпут учињеног, односно поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности учесника у образовању, запосленог и родитеља.

Насилно понашање није у сваком случају дискриминаторно, али свако дискриминаторно јесте насилно.

Вређање угледа, части или достојанства личности у установи јесте понашање лица или групе лица које може да има обележја психичког и социјалног насиља или злостављања. Када се узнемиравањем и понижавајућим поступањем повређује неко од личних својстава, понашање се квалификује као дискриминација.

7.1. Превенција дискриминације, вређања угледа, части и достојанства личности

Превентивним мерама и активностима заснованим на принципу једнаких могућности, кроз једнакост и доступност права на образовање и васпитање, без дискриминације:

- 1) **подиже се ниво свести и осетљивости свих у установи** – нулта толеранција на све облике дискриминације и дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности;
- 2) **остварује се пуна посвећеност установе** и свих њених органа и тела у препознавању, спречавању и сузбијању дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности;
- 3) **сви носиоци обавеза заштите од дискриминације у установи** (унутрашња заштита) и ван ње (спољашња заштита – породица, јединица локалне самоуправе, надлежни орган унутрашњих послова, центар за социјални рад, здравствена служба, министарство надлежно за послове образовања (у даљем тексту: Министарство), Повереник, Заштитник грађана, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, органи правосуђа и др.), сагласно закону, **поступају хитно, ефикасно и координисано** у спречавању и сузбијању дискриминаторног понашања.

7.2. Права, обавезе и одговорности лица у превенцији дискриминације и понашања којима се вређа углед, част и достојанство личности

Запослени својим квалитетним радом и применом различитих метода, садржаја, облика рада и активности, личним понашањем и ставом утичу, помажу и обезбеђују недискриминаторно, подстицајно, инклузивно и безбедно образовно окружење за све – учеснике у образовању, за родитеље, запослене и за трећа лица у установи и својим понашањем не подстичу, не помажу, не изазивају, не доприносе вршењу дискриминације и вређања угледа, части или достојанства личности.

Наставник, васпитач, стручни сарадник и одељењски старешина избором одговарајућих садржаја и начина рада са учесницима у образовању доприносе стицању знања, вештина и формирању ставова који утичу на промену понашања, који помажу превазилажењу стереотипа и предрасуда, повећавању осетљивости на повреде осећања других лица и група по неком од заштићених личних својстава, развијању толеранције, прихватања и уважавања различитости, конструктивног превазилажења сукоба и др.

Запослени су одговорни, нарочито, за своје изјаве и понашања којима се испољава и промовише дискриминаторно понашање, стереотипи, предрасуде и нетолеранција према припадницима мањинских и осетљивих друштвених група, посебно, у случају сметњи у развоју и

инвалидитета, здравствених тешкоћа, недовољног познавања српског језика или језика на коме се изводи настава, ризика од напуштања образовања и др.

Присутни запослени и дежурни наставник, односно васпитач и сваки наставник, васпитач, стручни сарадник, одељењски старешина, дужан је да на целисходан начин увек реагује и обезбеди заштиту учесника у образовању од сваког облика дискриминације и дискриминаторног понашања, заустављањем понашања које се непосредно врши и смиривањем дискриминисаног лица, извршиоца дискриминације и посматрача.

Ученици и одрасли, као одговорни учесници у образовању, обавезни су да: уважавају и поштују личност и национални, полни, верски, родни, сексуални и све друге аспекте идентитета учесника у образовању, родитеља, запослених и трећих лица; поштују правила установе која се односе на забрану дискриминације и дискриминаторног понашања и принципа једнаких могућности; активно учествују у активностима које се остварују у установи – одељенској заједници, ученичком парламенту и органима и телима, а које су усмерене на превенцију дискриминације и дискриминаторног понашања; својим понашањем не подстичу, не помажу, не изазивају, не доприносе вршењу дискриминације и вређања угледа, части или достојанства личности.

Родитељ је дужан да у најбољем интересу детета и ученика: сарађује са установом; учествује у мерама и активностима које се планирају, припремају и спроводе ради спречавања дискриминаторног понашања; уважава и поштује личност и све аспекте идентитета свог детета, друге деце, ученика, одраслих, других родитеља, запослених и трећих лица. Родитељ детета и ученика не сме својим понашањем у установи да подстиче, помаже, изазове или на било који начин допринесе дискриминацији и вређању угледа, части или достојанства личности.

7.3. Програм превенције дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности

Програм превенције садржи:

- 1) начине на које се принципи једнаких могућности и недискриминације уграђују и остварују у свакодневном животу и раду установе на свим нивоима, у свим облицима рада (појединац, васпитна група, одељење, ученички парламент, стручни органи и тимови, родитељски састанци, родитељи као појединци и група, савет родитеља);
- 2) начине на које се пружа додатна подршка учесницима образовања и њиховим родитељима из мањинских и осетљивих друштвених група, а нарочито, у случају сметњи у развоју и инвалидитета, здравствених тешкоћа, недовољног познавања српског језика или језика на коме се изводи настава, ризика од напуштања образовања и васпитања и др.;
- 3) стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција за промовисање и развијање културе људских права, интеркултуралности, толеранције, превазилажење стереотипа и предрасуда код учесника у образовању, рад у мултикултуралној групи, односно одељењу, стварање инклузивног окружења, препознавање дискриминације и целисходно реаговање на дискриминаторно понашање;
- 4) начине информисања о правима, обавезама и одговорностима учесника у образовању у спречавању и заштити од дискриминације и дискриминаторног понашања;
- 5) облике и садржаје рада са учесницима у образовању ради превазилажења стереотипа и предрасуда, развијања свести о опасности и штетним последицама дискриминације, унапређивања толеранције и разумевања, интеркултуралности, уважавања и поштовања различитости и др.;
- 6) облике и садржаје рада са учесницима у образовању који трпе, чине или сведоче дискриминаторно понашање;
- 7) начине, облике и садржаје сарадње са родитељима, јединицом локалне самоуправе, надлежним органима, службама и др.;

- 8) начине поступања у случајевима подношења пријаве установи, односно притужбе Поверенику и кривичне пријаве надлежном органу због дискриминаторског поступања и поступања којима се вређа углед, част или достојанство личности;
- 9) начине праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма спречавања дискриминације и дискриминаторног понашања, а нарочито, у односу на:
- (1) учесталост дискриминаторног понашања и број поднетих пријава, притужби, односно кривичних пријава;
  - (2) распрострањеност различитих облика дискриминације;
  - (3) број лица изложених дискриминаторном понашању;
  - (4) учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених због дискриминаторног понашања;
  - (5) број и ефекте предузетих мера и активности које међу учесницима у образовању промовишу толеранцију, уважавање различитости, једнаке могућности и недискриминацију;
  - (6) степен и квалитет укључености родитеља у спречавање свих облика дискриминације и др.;
  - (7) остварене обуке стручног усавршавања за спречавање дискриминаторног понашања и потребе даљег усавршавања.

8. ИНТЕРВЕНЦИЈА

У установи се интервенише у случајевима сумње или утврђеног вређања угледа, части или достојанства личности и дискриминаторног понашања из расистичких, сексистичких, хомофобичних, ксенофобичних, исламофобичних, антисемитских, антициганистичких или других облика дискриминаторног понашања према лицу, а нарочито млађем, слабијем, са сметњама у развоју и инвалидитетом, према родном идентитету, полу, сексуалној оријентацији, раси, боји коже, верској и националној припадности, језику, имовном стању, социјалном и културном пореклу и другим и претпостављеним или стварним личним својствима.

Расизам, у смислу овог акта, подразумева уверење и понашање лица или групе лица засновано на ставу да неке расе имају супериорне карактеристике у односу на друге.

Сексизам, у смислу овог акта, подразумева уверење и понашање засновано на ставу да је мушки пол супериоран у односу на женски.

Хомофобија и трансфобија, у смислу овог акта, подразумева страх, мржњу и нетолеранцију према ЛГБТИ лицима и према сваком понашању које је изван оквира родних улога.

Ксенофобија, у смислу овог акта, подразумева интензивно и ирационално исказивање мржње према странцима.

Исламофобија, у смислу овог акта, подразумева мржњу, нетрпељивост и предрасуде према исламу и муслиманима.

Антисемитизам, у смислу овог акта, подразумева мржњу, нетрпељивост и предрасуде према Јеврејима, као религијској групи или нацији.

Антициганизам, у смислу овог акта, подразумева посебан вид расизма усмерен према ромском народу, а идеологија је заснована на историјски потхрањеним идејама о расној надмоћности појединих народа, а који се изражава кроз насиље, говор мржње, изабљивање, стигматизацију и дискриминацију. **Аблеизам**, у смислу овог акта, подразумева негативне предрасуде у односу на лица са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Родна равноправност, у смислу овог акта, подразумева заштиту права лица по основу пола и рода, а родна улога – скуп очекивања заједнице у вези са понашањем лица у односу на његову полную припадност.

Интервенцију чине мере и активности којима се дискриминаторно понашање или вређање угледа, части или достојанства личности (у даљем тексту: дискриминаторно понашање) зауставља, осигурава безбедност учесника у образовном и васпитном процесу (оних који трпе –

дискриминисана лица, сведоче или чине – извршиоци дискриминације), смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате се ефекти предузетих мера.

У установи се интервенише у случају сумње и када је утврђено дискриминаторно понашање, и то, када се оно припрема, дешава или се догодило између: учесника у образовању (дете–дете, ученик–ученик, одрасли–одрасли; учесник у образовању – запослени; учесник у образовању – родитељ; учесник у образовању – треће лице у установи); запосленог (запослени – учесник у образовању, запослени–родитељ, запослени–запослени, запослени – треће лице); родитеља (родитељ – учесник у образовању, родитељ–родитељ, родитељ–запослени, родитељ – треће лице); треће лице (треће лице – учесник у образовању, треће лице – родитељ, треће лице – запослени; треће лице – треће лице).

Директор, запослени и трећа лица имају обавезу да препознају дискриминацију, а ако је утврђена, предузму мере и активности у установи према учеснику у образовању прописане Законом и овим актом.

Директор има обавезу да предузме Законом утврђене мере и активности према запосленом, родитељу и трећем лицу као извршиоцу дискриминације и пријави дискриминацију надлежним државним органима, органима аутономне покрајине и локалне самоуправе.

У случају дискриминаторног понашања запосленог утврђује се одговорност у дисциплинском поступку, у складу са Законом.

Одговорност родитеља за повреду законске забране дискриминације од стране његовог детета које је ученик школе утврђује се у прекршајном поступку, а на основу Закона. У случају када је родитељ извршилац дискриминације, одговорност се утврђује пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Одговорност трећег лица за повреду законске забране дискриминације утврђује се у поступку пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом.

Мотив или намера извршиоца дискриминације није од значаја.

8.1. Матрица за процену ризика од дискриминаторног понашања учесника у образовању

Ради предузимања одговарајућих мера и благовременог реаговања на ризике од дискриминаторног понашања учесника у образовању, **сачињава се матрица за процену нивоа дискриминације**, тако што се уочено дискриминаторно понашање сврстава се у један од три нивоа дискриминаторног понашања, у зависности од:

- 1) узраст учесника у образовању;
- 2) интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања;
- 3) облик и начин дискриминаторног понашања – узнемиравање и понижавајуће поступање;
- 4) последица дискриминаторног понашања.

Приликом сврставања у ниво дискриминаторног понашања учесника у образовању према наведеној матрици, место и време извршеног понашања утичу на избор врсте мере и активности које се предузимају у интервенцији.

Када се дискриминаторно понашање догоди ван простора установе, у било које време, а од стране учесника у образовању, установа предузима мере појачаног васпитног рада, без вођења васпитно-дисциплинског поступка. Уколико се дискриминаторно понашање догоди у простору установе у време образовно-васпитног рада и других активности, предузимају се мере појачаног васпитног рада, покреће, води и окончава васпитно-дисциплински поступак, у роковима и на начин утврђен Законом.

Елементи матрице јесу:

1) узраст учесника у образовању

Процену тежине облика дискриминације обавља тим за заштиту, полазећи од релација: лице у односу на друго лице истог или приближног узраста; узрасно старијег лицу према млађем лицу и групе лица према лицу, односно групи лица, и то:

- (1) када је понашање учесника у образовању истог или приближног узраста (дете– дете, ученик– ученик, одрасли–одрасли), као и млађег према старијем, квалификује се као први ниво;
- (2) када се узрасно старији учесник у образовању понаша дискриминаторно према млађем лицу, квалификује се као други ниво;
- (3) када група учесника у образовању дискриминаторно понаша према лицу или другој групи, квалификује се као трећи ниво.

2) интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања

Када се дискриминаторно понашање понавља или продужено траје у односу на исто лице, односно лица са сличним или истим личним својствима (раси, боји коже, националној и верској припадности или етничком пореклу, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету) тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације.

Поновљена дискриминација, у смислу овог акта, подразумева више пута поновљено понашање лица или групе лица, односно поступање установе, њених органа или тела које је засновано на повређивању личних својстава лица или групе лица, а продужена – која се чине у дужем временском периоду према истом лицу или групи лица.

3) облик и начин дискриминаторног понашања – узнемиравање и понижавајуће поступање

Узнемиравање и понижавајуће поступање јесте изговарање речи, односно слање писаних порука или предузимање радњи према лицу или групи лица на основу којих се посредно и са сигурношћу може закључити да вређају њихово достојанство на основу личног својства, проузрокују осећај понижености, узнемирености или одбачености, шири страх или непријатељство, односно ствара понижавајуће и увредљиво окружење.

Ако узнемиравање и понижавајуће поступање удружено врши група или се оно понавља, односно дуже траје, овакво дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација другог нивоа.

Ако је узнемиравање и понижавајуће поступање изазвало страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење по дискриминисано лице или је довело до искључивања или одбацивања лица или групе лица, дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација трећег нивоа.

4) последица дискриминаторног понашања

Када дискриминаторно понашање доводи или потенцијално може да доведе до угрожавања физичког, односно психичког здравља учесника у образовању, тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације.

Уколико је у интервенцију на понашање укључена спољашња заштита (здравствена служба, установа социјалне заштите, полиција, Министарство, надлежна школска управа Министарства, јединица локалне самоуправе, Повереник, правосудни органи и др.) тим за заштиту га увек квалификује као трећи ниво дискриминације.

Покренут прекршајни или судски поступак, не утиче на предузимање интервентних мера и активности.

8.2. Тешки облици дискриминације

Тешки облици дискриминације, утврђени законом о забрани дискриминације, као што су: виктимизација, сегрегација, говор мржње, подстицање и удруживање ради вршења дискриминације,

физички напад мотивисан мржњом због националне припадности, вере, пола или другог личног својства и сви други облици дискриминације који изазивају нарочито тешке последице по дискриминисано лице, односно групу, сврставају се у трећи ниво.

Виктимизација, у смислу овог акта, подразумева шиканирање и малтретирање лица или групе лица која тражи заштиту од дискриминације, која је пријавила или сведочи у корист дискриминисаног лица.

Сегрегација, у смислу овог акта, подразумева одвајање припадника одређене групе од других лица или група лица, а у образовању и васпитању – издвајање одређених категорија учесника у образовању у специјалне школе, посебне предшколске и школске објекте, посебне групе, одељења или подгрупе у оквиру одељења, из разлога који није у складу са Законом и посебним законом.

Узнемиравање и понижавајуће поступање учесника у образовању, као извршиоца дискриминације подразумева обраћање лицу или припадницима одређене групе лица и квалификује се као први ниво дискриминације, а говор мржње подразумева обраћање учесника у образовању најширој публици и неодређеном кругу људи, којим се подстиче дискриминација, мржња или насиље против припадника одређене групе.

Ако група учесника у образовању својим удруженим понашањем узнемирава и понижава друго лице или групу, а то понашање се понавља или траје, овај облик дискриминаторног понашања квалификује се као трећи ниво.

Уколико је физички напад мотивисан мржњом, установа предузима и активности као у случајевима насиља трећег нивоа.

8.3.Поступање установе у случају дискриминаторног понашања учесника у образовању

Установа поступа у складу са овим актом увек када је учесник у образовању дискриминисано лице, извршилац дискриминације, односно сведок.

Сазнање о дискриминаторном понашању у установи може да се добије: опажањем, на основу сумње или информације да се дискриминација припрема, догађа или се догодила. Информација може да се добије непосредно – усмено, у писаном облику, коришћењем дигиталних средстава, поверавањем од самог дискриминисаног учесника у образовању или посредно – од његовог родитеља, вршњака, запослених, трећих лица као сведока, као и на основу анонимне пријаве. Редослед поступања у интервенцији зависи од тога да ли се дискриминаторно понашање припрема, догађа или се догодило.

8.4.Редослед поступања у интервенцији је следећи:

1) Проверавање добијене информације да се дискриминаторно понашање припрема или се догодило обавља се прикупљањем информација – директно или индиректно. Циљ проверавања информације јесте утврђивање одлучујућих чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на дискриминаторско поступање. Током прикупљања информација поштују се принципи утврђени Конвенцијом и правила која се примењују у поступцима у којима учествује малолетно лице – дете и ученик.

Установа проверава сваку информацију о дискриминаторном понашању прегледом видео записа, уколико установа има електронски надзор над простором, анонимном анкетом учесника у образовању и на други начин примерен облику и врсти дискриминаторног понашања.

Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са Законом.

У случају непотврђене сумње дискриминаторног понашања, појачава се васпитни рад и прати понашање учесника у образовању. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за повреду законске забране дискриминације.

2) Заустављање дискриминаторног понашања и смиривање учесника јесте обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог, дежурног наставника, односно васпитача или радника обезбеђења да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике.

У случају да запослени процени да не може сам да заустави дискриминаторно понашање зато што је сукоб високо ризичан, као и због истовременог физичког насиља, одмах ће тражити помоћ.

Након заустављања сукоба, ако се посумња у повређивање дискриминисаног лица, затражиће се пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад.

Смиривање учесника подразумева, најпре, одвојене разговоре са извршиоцем дискриминације и са дискриминисаним лицем, а ако се процени да је могућ, без опасности по наставак сукоба, и заједно учесницима и родитељима.

3) Обавештавање и позивање родитеља је обавеза установе. Одмах након заустављања сукоба учесника – детета или ученика (као дискриминисаног лица и извршиоца дискриминације) установа обавештава и позива родитеља на пријављени број контакт телефона. Уколико родитељ није доступан, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Прикупљање релевантних информација и консултације врше се у установи ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа дискриминације, ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције. Нивои дискриминације, на основу овог акта, за учесника у образовању су: први, други и најтежи – трећи ниво. Процену нивоа увек врши тим за заштиту. Да би извршио правилну процену, тим за заштиту прикупља све релевантне податке, консултује, осим директора, одељењског старешину, дежурног наставника, односно васпитача, радника обезбеђења, другог запосленог као очевица, представника ученичког парламента. Тим за заштиту информисе родитеље и укључује их у појачан васпитни рад и план заштите од дискриминације.

Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво дискриминације, као и да одреде одговарајуће мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: Министарство – школску управу, центар за социјални рад, полицију, здравствену службу, Повереника и др.

5) Предузимање мера и активности према учеснику у образовању, и то за све нивое дискриминације. План заштите од дискриминације сачињава се за конкретну ситуацију сваког од нивоа и за све учеснике – дискриминисано лице, извршиоца дискриминације и сведоке. План заштите од дискриминације зависи од: узраста и броја учесника, облика и нивоа дискриминације, последица по лице и колектив и сл.

За сваки процењени ниво дискриминације директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство – надлежну школску управу, у року од 24 сата од догађаја. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, полиција или центар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика.

Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако постоји сумња или је утврђено да је директор извршилац дискриминације. У том случају комуникацију са медијима остварује председник органа управљања.

6) Праћење ефеката предузетих мера и активности прати установа (одељењски старешина, васпитач, тим за заштиту, психолог и педагог, ако нису чланови тима) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање учесника у образовању које је дискриминисано лице и које је извршилац дискриминације, али и оних који су индиректно били укључени (сведоци).

Прати се и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства.

8.5. Поступање установе у случају дискриминаторног понашања запосленог према учеснику у образовању

Установа поступа у складу са Законом и овим актом када је запослени извршилац дискриминације, а дискриминисано лице, односно сведок–учесник у образовању.

Сазнање о дискриминаторном понашању запосленог у установи може да се добије: опажањем, сумњом или информацијом да се дискриминација припрема, догађа или се догодила. Информација може да се добије непосредно – усмено, у писаном облику, као и на основу анонимне пријаве, коришћењем дигиталних средстава, поверавањем од самог дискриминисаног учесника у образовању или посредно – од његовог родитеља, вршњака, других запослених или трећих лица као сведока. **Редослед поступања у интервенцији** зависи од тога да ли се на основу информације дискриминаторно понашање запосленог припрема, догађа или се догодило.

Редослед поступања у интервенцији је:

- 1) **Заустављање дискриминаторног понашања** је обавеза сваког лица које има сазнање о дискриминаторном понашању да реагује прекидањем таквог поступања запосленог и позивањем помоћи.
- 2) **Смиривање ситуације** подразумева обезбеђивање сигурности и подршке за учесника у образовању.
- 3) **Обавештавање и позивање родитеља** и информисање васпитача, односно одељењског старешине одвија се паралелно са заустављањем поступања и смиривањем учесника, са најминималнијим временским размацима.
- 4) **Подношење пријаве директору установе** ради покретања поступка у коме се прикупљају информације о дискриминаторском поступању запосленог и на основу релевантних чињеница предузимају мере у складу са Законом. Тим за заштиту предузима мере и активности у односу на дискриминисано лице, односно лица – учесника у образовању.
- 5) **Консултације тима за заштиту** које се одвијају ради прикупља свих релевантних чињеница за доношење плана заштите од дискриминације и праћењу ефеката мера за учесника у образовању као дискриминисано лице. Тим за заштиту по потреби обавља консултације са одговарајућим стручњацима и установама и укључује надлежне службе. Одељењски старешина, односно васпитач у сарадњи са тимом, информисање родитеље и укључује их даље у васпитни рад или план заштите.
- 6) **Обавештавање Министарства – надлежне школске управе**, од стране директора установе у року од 24 сата од извршеног, односно од сазнања о дискриминаторном понашању запосленог према учеснику у образовању и на основу релевантних чињеница покреће и води дисциплински поступак, у складу са Законом.
- 7) **Праћење ефеката** предузетих мера заштитних мера према дискриминисаном лицу и сведоку–учеснику у образовању врши се континуирано.

Документација, анализа и извештавање

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

- 1) прати остваривање програма заштите установе;
- 2) евидентира све случајеве дискриминације у установи;
- 3) прати остваривање конкретних планова заштите;
- 4) анализира стање и извештава.

9. СЕГРЕГАЦИЈА

Сегрегација представља издвајање учесника у образовању на основу личног својства, и то када се:

- 1) учесници у образовању у установи или у вези са радом установе, услед свог личног својства, неоправдано одвајају од других учесника и искључују из активности групе или одељења;
- 2) образују засебне групе или одељења из разлога који није у складу са Законом и посебним законом;
- 3) у групи, одељењу, односно у установи структура учесника у образовању у погледу припадности различитим етничким и другим осетљивим друштвеним групама драстично одступа од структуре деце и ученика са подручја установе, осим уколико је то последица специфичности установе, у складу са законом. Драстично одступање од структуре деце и ученика са подручја установе, када то није последица специфичности установе у складу са законом, у смислу овог акта јесте више од 25% деце из осетљивих друштвених група у предшколској установи и ученика у основној школи, групи и одељењу појединачно.

Ако је установа на подручју јединице локалне самоуправе у близини насеља у коме живи национална мањина или осетљива друштвена група, структура деце и ученика у установи треба да одражава структуру становништва целе јединице локалне самоуправе, осим ако се ради о образовању на језику националне мањине, у складу са законом.

9.1. ПРЕВЕНЦИЈА СЕГРЕГАЦИЈЕ

Превентивне активности установе на спречавању сегрегације

У циљу спречавања сегрегације установа спроводи следеће активности:

- формирање етнички, језички, социјално разноврсних група или одељења која су у складу са структуром учесника у образовању на подручју јединице локалне самоуправе као целине, а не само у њеном једном делу;
- организовање активности које су усмерене на подизање свести запослених у установи и родитеља о препознавању и мерама за спречавање сегрегације;
- јачање капацитета запослених за пружање додатне подршке, конципирање програма и предузимање активности усмерених на унапређивање односа међу учесницима у образовању, прихватање различитости и развоју интеркултуралности;
- организовање састанка савета родитеља установе и родитељских састанака у групама и одељењима и обавештавање савета, односно родитеља о структури деце и ученика у установи, положају деце и ученика из осетљивих друштвених група и добробитима које сва деца и ученици имају у групама и одељењима која су етнички, језички и социјално разноврсна;
- обезбеђивање сразмерне заступљености родитеља деце и ученика припадника националне мањине у савету родитеља и општинском савету родитеља. Установа у којој стичу образовање припадници националних мањина статутом уређује и обезбеђује сразмерну заступљеност родитеља деце и ученика припадника националне мањине, односно друштвено осетљивих група;
- обезбеђивање додатне подршке за укључивање у вршњачку групу и инклузивно образовање кроз мере индивидуализације наставе, интензивног учења српског језика или језика националне мањине и друге мере подршке у складу са потребама учесника у образовању, у складу са Законом.

У случају сумње у постојање сегрегације, свако има право да иницира њено утврђивање.

Мере и активности које се спроводе у установи у процесу десегрегације

У установи у којој се препозна да постоји сегрегација састав тима за заштиту проширује се у складу са потребом и:

- припрема план десегрегације;
- координира и прати спровођење плана десегрегације кроз мере и активности примерене специфичностима ситуације сегрегације у установи.

Тим за заштиту у поступку израде плана десегрегације консултује и активно укључује:

- родитеље деце и ученика који су изложени сегрегацији;
- децу и ученике који су изложени сегрегацији;
- представнике родитеља деце и ученика из већинске заједнице;
- представнике ученичког парламента;
- представника органа јединице локалне самоуправе надлежног за послове образовања;
- представника центра за социјални рад;
- представника дома здравља;
- представника организације које се баве заштитом људских права.

Мере које се примењују за појединачно дете и ученика током процеса десегрегације

У зависности од врсте сегрегације прописане Правилником, тим за заштиту и тим за инклузивно образовање у сарадњи спроводе следеће активности које су обавезни део плана десегрегације, а које су усмерене на појединачно дете и ученика:

- израда плана подршке за свако дете и ученика који је био изложен сегрегацији и који треба да буде премештен у другу групу или одељење, другу радну јединицу предшколске установе или школу. Установа израђује план транзиције, обезбеђује мере психосоцијалне подршке у циљу развијања самопоуздања, самопоштовања, комуникационих вештина, организује мере индивидуализације, по потреби израђује индивидуални образовни план, а на основу претходно остварених, евидентираних и вреднованих мера индивидуализације и израђеног педагошког профила детета и ученика и остварује га у сарадњи са родитељем;
- укључивање детета и ученика који су због свог личног својства били изложени сегрегацији у све школске активности, уз извршена прилагођавања на основу плана подршке за дете и ученика или индивидуалног образовног плана;
- организовање интензивног учења (индивидуализована допунска настава, додатна настава и индивидуални рад), одговарајуће подршке вршњака деци и ученицима који не познају језик наставе (препоручљиво је формирати парове за подршку где ученик који боље зна језик може помоћи другом ученику);
- организовање вршњачког учења, свакодневних заједничких активности и образовно-васпитног рада са вршњацима из других одељења и израда плана транзиције ка редовним одељењима у циљу инклузије;
- организовање распореда седења деце и ученика у оквиру одељења или групе који подразумева честе ротације.

10. ДРУШТВЕНО-КОРИСТАН ОДНОСНО ХУМАНИТАРНИ РАД

Правилником се прописују ближи услови, начин, садржај, дужина, место и време обављања и друга питања од значаја за обављање друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у установама образовања и васпитања.

Друштвено-користан, односно хуманитаран рад (у даљем тексту: друштвено-користан рад), у смислу овог правилника, обухвата активности чијим се остваривањем развија друштвено одговорно понашање ученика.

Друштвено-користан рад, у смислу овог правилника, односи се на друштвено-користан и хуманитарни рад који школа планира годишњим планом рада у оквиру плана заштите од насиља и остварује се ради укључивања свих ученика у планирање и реализацију тог рада, као и друштвено-корисни и хуманитарни рад који се реализује у оквиру појачаног васпитног рада.

Активности друштвено-корисног рада представљају следеће активности: хуманитарне акције; еколошке акције уређења школе, учионица, других просторија, као и школског окружења; акције прикупљања материјала за рециклажу; припрема, односно уређење школског простора за одржавање школских манифестација, изложби, гостовања, спортских и других такмичења; посете установама социјалне заштите за смештај деце и омладине, домовима старих и Црвеном крсту; и друге активности које доприносе развоју емпатије, толеранције и унапређивању односа заснованих на међусобном уважавању и сарадњи.

Предлог активности које запослени у установама образовања и васпитања могу да планирају и реализују у складу са годишњим планом заштите од насиља, као и у оквиру појачаног васпитног рада налазе се у Прилогу, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Учествовањем ученика у планирању и реализацији активности друштвено-корисног рада које запослени у школама организују, стварају се услови за утврђивање оцено из владања и по том основу, од другог разреда основне школе и у свим разредима средње школе.

Друштвено-користан рад има превентивну функцију и доприноси развијању емпатије, солидарности и сарадње, активизма, као и основних моралних вредности и уз унапређивање међупредметне компетенције одговорно учешће у демократском друштву, а у складу са референтним оквиром компетенција за демократску културу Савета Европе (РОДК).

Сврха друштвено-корисног рада је, поред осталог, да ученици унапреде компетенције потребне за одговорно учешће у друштву, као и да буду оснажени да поштују и промовишу људска права.

Планом заштите од насиља планирају се активности друштвено-корисног рада у које се укључују ученици, запослени и родитељи, односно други законски заступници (у даљем тексту: родитељ), у оквиру установе или у сарадњи са локалном заједницом и другим установама.

Друштвено-користан рад мора бити тако организован да не сме да угрози психички и физички интегритет учесника, безбедност и здравље.

У ситуацији када се друштвено-корисни рад планира за ученика који наставу похађа по индивидуалном образовном плану узима се у обзир и мишљење тима за инклузивно образовање.

Када се друштвено-користан рад користи као једна од активности појачаног васпитног рада представља облик ресторативне дисциплине.

Ресторативна дисциплина јесте приступ којим се омогућава умањивање или отклањање начињене штете, односно последица те штете, развија свест о одговорности и последицама сопственог и понашања других и поправљају односи укључених страна.

Када се користи у оквиру појачаног васпитног рада циљ одређивања друштвено-корисног рада у школама, који се остварује у складу са овим правилником, јесте превенција непожељног и друштвено неприхватљивог понашања ученика кроз развој пожељних и позитивних облика понашања.

Наставник, односно стручни сарадник у школи, за развијање пожељних/позитивних облика понашања ученика и конструктивно решавање конфликта примењује саветодавни рад, технику дијалога, радионичарски рад, поступак школске медијације, укључује вршњачку медијацију и друго.

Друштвено-користан рад се планира и реализује у оквиру појачаног васпитног рада ученика за учињену лакшу и тежу повреду обавеза ученика, као и повреда забране уређене законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, а водећи рачуна о психофизичкој и здравственој способности, узрасту и достојанству ученика.

У ситуацији повреде забране или теже повреде обавеза ученика, када се израђује план појачаног васпитног рада за ученика, тим за заштиту у сарадњи са родитељима, одређује активности друштвено-корисног рада за ученика.

У ситуацијама лакше повреде обавеза ученика и првог нивоа вршњачког насиља када се планирају активности појачаног васпитног рада за ученика, одељенски старешина у сарадњи са родитељима одређује активности друштвено-корисног рада за ученика.

Родитељ је дужан да активно учествује у остваривању плана појачаног васпитног рада, као и реализацији друштвено-корисног рада.

Родитељ је одговоран ако ученик одбије да учествује у реализацији активности друштвено-корисног рада, у складу са законом.

Установа планира активности у складу са својим потребама, специфичностима, могућностима, условима и циљевима, самостално или у сарадњи са релевантним институцијама, организацијама, локалном заједницом и сл.

Запослени у школама планирају и реализују активности друштвено-корисног рада заједно са ученицима, уз укључивање родитеља. Неопходно је да се у планирање активности укључују и родитељи ученика.

Друштвено-користан рад остварује се у просторијама школе под надзором наставника, у складу са проценом уз учешће родитеља, директора, односно стручног сарадника или ван просторија школе у сарадњи са надлежним центром за социјални рад и другим релевантним установама/институцијама.

Активности друштвено-корисног рада се могу организовати и остваривати у групи, одељењу, разреду, односно класи у оквиру школе, као и у другој установи, самостално или уз подршку вршњака, запослених у установи, директора, родитеља и др.

У оквиру појачаног васпитног рада, приликом планирања активности друштвено-корисног рада потребно је да се узму у обзир особености ученика и врста повреде која је извршена.

Планиране активности не смеју угрожавати достојанство, психички и физички интегритет ученика, безбедност и здравље.

Активности морају бити примерене узрасту и у смислено логичкој вези са учињеном повредом обавеза ученика, односно повредом забране.

Одабрана активност друштвено-корисног рада треба да има за сврху развој вредносног система ученика који је извршио насиље и реализација те активности не сме доводити до виктимизације особе која је претрпела насиље.

За друштвено-користан рад прописује се временски период/динамика, начин остваривања, праћења и извештавања о остваривању и ефектима активности у оквиру плана појачаног васпитног рада.

Приликом одређивања активности друштвено-корисног рада у оквиру појачаног васпитног рада одређује се трајање те активности, учесталост и временски период/динамика, узимајући у обзир карактеристике ученика, његов узраст и оптимално време за квалитетно и делотворно остваривање активности.

Препоручено трајање активности је од 30 до 60 минута и динамика остваривања одређује се у складу са карактеристикама активности и планом појачаног васпитног рада (препоручено је да активности буду организоване до четири пута недељно током четири недеље).

Евидентирање и евалуација ефеката друштвено-корисног рада се врши приликом утврђивања оцена ученика из владања од другог разреда основне школе, у току и на крају полугодишта, као и у оквиру извештаја о појачаном васпитном раду ученика и извештаја о реализацији годишњег плана рада у оквиру плана заштите од насиља.

11. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ ДРУШТВЕНО-КОРИСНОГ РАДА, КОЈЕ ЗАПОСЛЕНИ У УСТАНОВАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА МОГУ ДА ПЛАНИРАЈУ И РЕАЛИЗУЈУ У СКЛАДУ СА ГОДИШЊИМ ПЛАНОМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, КАО И У ОКВИРУ ПОЈАЧАНОГ ВАСПИТНОГ РАДА

- Организовање хуманитарних акција за вулнерабилне/осетљиве групе (представа, концерата, манифестација, изложба, прикупљања прилога, играчака и донирање, хуманитарни базари, спортске манифестације и сл.);
- Организовање хуманитарних акција за животиње (акције храњења и удомљавања напуштених животиња, прикупљање прилога, волонтирање у азилу за животиње, организовање манифестација, базара и сл.);
- Посете установама социјалне и здравствене заштите и другим установама које се баве хуманитарним радом (домови за децу без родитељског старања, домови за стара лица, дневни боравци за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом и сл.) у циљу реализације хуманитарних акција или друштвених активности;
- Организовање еколошких акција, акција заштите животине средине и животиња, акција рециклаже у установи и у сарадњи са локалном заједницом или релевентним институцијама, организацијама; обуке и предавања на тему екологије, заштите животне средине и примарне рециклаже ради подизања еколошке свести;
- Уређење простора школе или у локалној заједници – паркова, спортских терена, дворишта школе (сађење дрвећа, цвећа, постављање кућица за птице у школском дворишту и градском парку и сл.);
- Организовање тематских трибина, предавања, округлих столова, радионица на различите теме (превенције насиља, ментално здравље младих, здрави стилови живота, полно преносиве болести, психоактивне супстанце, заштита од нежељене трудноће, сексуално васпитање, пандемијске болести и значај хигијене и др.);
- Активно укључивање ученика у ученичке организације и тимове (ученички парламент, вршњачки тим, тим за медијацију и сл.);
- Формирање ученичких клубова који би се бавили волонтерским активностима у оквиру школе (међувршњачком подршком, књижевни клубови и др.);
- Укључивање ученика у различите пројектне/истраживачке активности школе (припрема простора, материјала, промотивног материјала, реализација активности, презентација и сл.);
- Укључивање ученика у организованим активностима школе – вршњачку подршку за учење, у оквиру додатне и допунске наставе, припреме за завршни испит, подршку ученицима у учењу, подршка и продуженом боравку (уколико постоји у школи);
- Укључивање ученика у организацији и реализацији различитих активности школе у циљу превенције насиља и дискриминације (предавања, радионице, Форум театар, Жива библиотека и др.);
- Креирање плана активности поводом обележавања значајних дана/датума током школске године (Међународни дан толеранције, Међународни дан заштите деце од насиља, Светски дан менталног здравља, Дечија недеља, Међународни дан деце, Међународни дан особа са инвалидитетом и сл.);
- Укључивање ученика у рад ученичке задруге, уколико је установа основала исту и
- Друге активности друштвено-корисног рада у смислу овог правилника.

Напомена: Наведене активности се могу комбиновати и проширивати планирањем других активности у складу са специфичностима, могућностима, потребама и циљевима школе, као и општим актима школе, а све у циљу креирања прихватајућег и толерантног окружења, развоја емпатије и неговања односа међусобног уважавања, сарадње и ненасилне комуникације.

12.УПУТСТВО О ПОСТУПАЊУ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊА О ПРИСУСТВУ И КОРИШЋЕЊУ ДРОГА У ШКОЛИ

Према Закону о основама система образовања и васпитања **тежа повреда** обавеза ученика је, између осталог, поседовање, подстрекивање, помагање, давање другом ученику и употреба алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце (члан 83. став 3. тачка 4) Закона).

Теже повреда радне обавезе запосленог у установи јесу, између осталог, извршење кривичног дела на раду или у вези са радом (члан 164. тачка 1) Закона); подстрекавање на употребу наркотичког средства или психоактивне супстанце код ученика или њено омогућавање, или непријављивање набавке и употребе (члан 164. тачка 3) Закона); долазак на рад у припитом или пијаном стању, употреба алкохола или других опојних средстава (члан 164. тачка 6) Закона).

Према Правилнику о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање („Службени гласник РС”, број 30/10), навођење на коришћење психоактивних супстанци спада у **трећи ниво насиља**. У овим случајевима је обавезно укључивање других институција, односно **активирање спољашње заштитне мреже**.

12.1. Дефиниције појмова

Дрога означава:

1. **опојну дрогу** — свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која према Јединственој конвенцији о опојним дрогама, делује примарно на централни нервни систем смањујући осећај бола, изазивајући поспаност или будност, халуцинације, сметње у моторним функцијама, као и друге патолошке или функционалне промене централног нервног система;

2. **психотропну супстанцу** — свака супстанца биолошког, односно синтетичког порекла која према Конвенцији о психотропним супстанцама, делује примарно на централни нервни систем и мења мождане функције, због чега се мења перцепција, расположење, свест и понашање;

3. **нову психоактивну супстанцу** — супстанца у чистом облику или у облику препарата која није прописана Јединственом конвенцијом о опојним дрогама Уједињених нација из 1961. године, изменама и допунама Протокола из 1972. године Конвенцијом о психотропним супстанцама Уједињених нација из 1971. године, а која може да представља здравствену или социјалну претњу, као и супстанце које су прописане наведеним конвенцијама.

Присуство дроге подразумева поседовање, продају и коришћење дроге у школи и школском простору.

Сумња о коришћењу дрога — подразумева претпоставку на основу уочених физичких промена и понашања као показатеља да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу, као и пријаву ученика, запосленог, родитеља или трећег лица да је видео или има информацију да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу.

Сумња о поседовању дроге — подразумева пријаву увида од стране ученика или родитеља или сам увид неког од запослених да ученик, запослени, родитељ или треће лице које борава у школи — школском објекту или школском дворишту, поседује дрогу (има је у том моменту при себи).

Сумња о продаји дроге — подразумева пријаву да ученик, запослени, родитељ или треће лице поседује и продаје дрогу у школском простору.

12.2. Пријава

Пријава ученика, запосленог, родитеља или трећег лица да ученик, запослени, родитељ или треће лице користи дрогу сматра се поводом за поступање у складу са Упутством, уколико није изречена као шала.

Пријава може бити поднета и писмено.

У пријави се наводи тачна (што прецизније) ситуација у којој је онај који пријављује видео ученика, запосленог или родитеља да користи дрогу (посебно у школском простору) или има информацију о томе.

О пријави се сачињава белешка у педагошкој документацији запосленог коме је коришћење дроге пријављено (наставник, васпитач, стучни сарадник, директор) или у службеној белешци службеног лица које ради у школи (чувар, полицајац).

12.3. Знакови у понашању

Знакови у понашању који могу да укажу да постоји могућност да ученик, запослени, родитељ или треће лице које се затекне у школском простору користи дрогу јесу: необјашњиво еуфорично понашање, или, супротно томе — снижено и спутано понашање; претерана говорљивост, или, насупрот томе, отежан, неразумљив говор, „заплитање језиком”; тешкоће са концентрацијом; импулсивност, вербална или телесна агресивност; знојење без претходног телесног напора, са појачаном жеђи; грчеви мускулатуре или вилице; поспаност; повећање температуре; констатација да су присутне халуцинације; присуство халитуса, односно мирис алкохола у задаху; мирис који указује на поседовање/узимање дрога (нпр. специфичан, оштар, отужан мирис марихуане); промене у нормалној ширини зеница (сужење - опијати; проширење марихуана, амфетамини, кокаин) и др.

12.4. Поступање у случају коришћења дроге

Ученици

У случају када запослени има сумњу или сазнање да је ученик користио дрогу у школском простору, предузимају се следећи кораци:

1. обавља се разговор са учеником; разговор воде:

Одељењски старешина, стручни сарадник - педагог и психолог, односно директор;

2. позива се родитељ ученика да дође у школу ради информисања;

(уколико родитељ одбија да дође и не одазове се ни на службени позив, школа о томе обавештава Центар за социјални рад);

3. ученик се упућује у здравствену установу ради идентификације проблема, односно дијагностике у пратњи родитеља;

4. школа пријављује сумњу на извршење кривичног дела, подручној полицијској управи.

У случају када запослени посумња да је ученик под утицајем дроге у школском простору и када постоје јасни знакови угрожености његовог физичког и менталног здравља и/или опасности по сопствену безбедност и безбедност других ученика и запослених, школа је у обавези да предузме следеће кораке: 1. одведе ученика са наставе или других школских активности и смешта га у просторију у којој је могуће обавити разговор запослених (стручни сарадник/ одељењски старешина/ дежурни наставник/ васпитач/ директор) или лекара са учеником, водећи рачуна да се избегне етикетирање ученика. Здравље ученика у овим ситуацијама има приоритет над другим правима везаним за заштиту приватности;

1. позива хитну помоћ;

2. одмах позива родитеље;
3. до доласка родитеља ученик је у присуству неког лица из школе (одељенски старешина/дежурни наставник/васпитач и др.);
4. обавештава надлежни Центар за социјални рад;
5. школа пријављује сумњу на извршење кривичног дела подручној полицијској управи;
6. школа је у обавези да обавести дописом школског лекара/педијатра, да је због постојања сумње о коришћењу дроге ученик упућен у здравствену установу;
7. након повратка ученика у школу, школа (одељењски старешина, психолог, педагога) планира појачан васпитно-педагошки рад и надзор над учеником са циљем повећања резилијентности ученика на нове ситуације у којима би могло доћи до поновне злоупотребе дрога;
8. у складу са својим могућностима (стручним компетенцијама запосленог стручног сарадника или разредног старешине, обимом посла), школа ради на пружању подршке родитељима са циљем да повећа њихове родитељске компетенције да препознају проблем или ситуације које су довеле до употребе дрога и да правилно реагују на њих, како би се спречила поновна злоупотреба.

У случају да постоји сумња на наставак злоупотребе дрога од стране ученика, а када не постоји одговарајућа сарадња са родитељима као и на основу сазнања о функционисању ученика и породице, школа је у обавези да обавести орган старатељства, односно надлежан Центар за социјални рад.

12.5. Запослени

1. У случају када запослени користи дрогу, односно када постоји сумња о томе, запослени се упућује на лекарски преглед у надлежну здравствену установу и привремено се удаљује са рада. Уколико одбије да се подвргне лекарском прегледу у надлежној здравственој установи на захтев директора, запосленом престаје радни однос, у складу са чланом 167. став 2. Закона.

2. У случају када запослени подстрекава ученике на употребу дроге или омогућава њену употребу и др. или постоји сумња о томе, покреће се дисциплински поступак и запослени се привремено удаљује са рада до окончања дисциплинског поступка. Дисциплински поступак се покреће и води за учињену тежу повреду радне обавезе из члана 164. и повреду забране из чл. 110-113. овог закона, сагласно члану 165. став 1. Закона.

Запослени се привремено удаљује са рада због учињене теже повреде радне обавезе из члана 164. тач. 1)-4), 6), 9) и 17) и повреде забране из чл. 110-113. овог закона до окончања дисциплинског поступка, у складу са овим законом и законом којим се уређује рад, сагласно члану 163. Закона.

12.6. Родитељ и треће лице

У случају када постоји сумња да родитељ ученика користи дрогу, а постоје знакови занемаривања и/или злостављања детета (образовна и васпитна запуштеност, хигијенска запуштеност, знакови гладовања или насиља и сл.), школа о својим сумњама обавештава школског педијатра, подручну полицијску управу и надлежни Центар за социјални рад.

У случају када родитељ ученика или треће лице користи дрогу у школском простору, школа о томе одмах обавештава подручну полицијску управу, као и надлежни Центар за социјални рад уколико је корисник дроге родитељ ученика.

12.7. Поступање у случају поседовања или продаје дроге Ученици

У случају када запослени има сумњу или информацију да ученик за време боравка у школском простору поседује супстанцу за коју сумња да је дрога, предузимају се следећи кораци/мере:

1. запослени у школи одмах обавештава школског полицајца или надлежну полицијску управу;
2. школа одмах позива родитеље ученика;
3. школа обавештава надлежни Центар за социјални рад;
4. у школи се организује појачани надзор простора где се ученик налази до доласка полиције;
5. до доласка полиције обезбеђује се место на коме је пронађена дрога;
6. по доласку полиције запослени у школи уз записник предаје супстанцу за коју сумња да је дрога и информише о детаљима догађаја;
7. запослени у школи прави службену белешку о догађају;
8. наредног радног дана школа организује информативни родитељски састанак где ће се родитељи упознати са разлозима позивања полиције без навођења имена и давања података који могу да угрозе ток истраге;
9. за теже повреде обавеза ученика из члана 83. и за повреде забране из чл. 110112. Закона, школа води васпитно-дисциплински поступак (члан 85. Закона).

Уколико је сумња на поседовање дроге последица пријаве, без постојања материјалних доказа, о пријави се обавештава родитељ, без навођења имена онога ко је поднео пријавио, а школа спроводи појачан надзор над понашањем ученика. Родитељска улога у овом случају је партнерска, односно школа и родитељи сарађују на превенцији злоупотребе дрога, у најбољем интересу детета.

У случају постојања сумње да ученик поседује дрогу, може да реагује школски полицајац спровођењем претреса.

У случају да постоји сумња да ученик продаје дрогу у школском простору, запослени у школи поступају на исти начин као у случају сумње да ученик поседује дрогу.

12.8. Запослени

У случају да постоји основана сумња да запослени поседује/продаје дрогу током боравка у школском простору, директор може

1. покрене дисциплински поступак против запосленог;
2. привремено удаљи запосленог са наставе или других послова које обавља у школи; 3. обавести подручну полицијску управу.

12.9. Родитељ и треће лице

У случају да постоји сумња да родитељ или треће лице поседује дрогу током боравка у школском простору, школа, односно надлежно лице у школи:

1. одмах обавештава подручну полицијску управу;
2. обавештава Центар за социјални рад о родитељу за кога постоји сумња да поседује дрогу.

У случају да родитељ или треће лице продаје дрогу у школском простору, директор школе:

1. одмах обавештава подручну полицијску управу;
2. пријављује Центру за социјални рад у случају да дрогу продаје родитељ ученика;

3.стара се да ученику чији је родитељ законски процесуиран због поседовања и продаје дроге не буде угрожено право на приватност и друга права.

12.10. Поступање у случају откривања дроге

У случају да запослени пронађе дрогу у школском простору (учионица, тоалети, свлачионица, школско двориште и др.), а да није познат њен власник, школа:

- 1.обавештава подручну полицијску управу и обезбеђује место на коме је пронађена дрога, до доласка полиције;
2. спроводи појачан надзор над одељењима или ученицима који су према распореду часова или снимку са безбедносне камере или према изјавама ученика и запослених непосредно пре откривања дроге користили одређене просторије;
- 3) организује појачане васпитне активности у школи на тему превенције злоупотребе дрога са ученицима и родитељима.

У случају да ученик пронађе дрогу у школском простору, о томе одмах обавештава запослене у школи који поступају на начин прописан ставом 1. ове тачке упутства.

12.11. Евиденција и извештавање

Случајеви коришћења дрога у школи евидентирају се у евиденцији стручних сарадника и у досијеу ученика.

У случају поседовања и/или продаје дроге, службену белешке сачињавају и чувају стручни сарадници, секретар школе и тим за превенцију насиља.

На захтев школе, школски лекар обавештава школу да ли ученик код кога је утврђено коришћење дроге одлази на терапију. Уколико ученик није обухваћен предвиђеним здравственим процедурама или школа није добила одговор по овом питању од стране школског лекара, школа о томе обавештава орган старатељства.

13.ДЕФИНИСАЊЕ УЛОГЕ СВИХ АКТЕРА У ШКОЛИ

НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ	ОДГОВОРНОСТИ	ПОСТУПЦИ
Одељењски старешина/учитељ	Обезбеђује заштиту угроженог детета, пружа подршку и улива сигурност, по потреби покреће унутрашњу заштитну мрежу и сегменте спољашње мреже, изриче васпитно-дисциплинске мере у складу са законом	Зауставља насиље, истражује шта се десило, ко су актери, где се десило, евидентира, прати, консултује и сарађује са ПП службом, школским тимом, вршњачким тимом, обавештава све наведене актере као и родитеље ученика

Одељенско веће	Праћење остваривања образовно-васпитног рада на нивоу већа, обезбеђивање услова за свестран развој ученика, праћење рада ученика и поштовање њихових права као и испуњавање обавеза од стране ученика и наставника	Организација образовно-васпитних активности, праћење реализације, праћење постигнућа ученика(путем извештаја), евидентирање потешкоћа и проблема током реализације зацртаних планова и програма, оцена успешности, изрицање похвала, додела награда и изрицање васпитно-дисциплинских мера за лакше повреде дужности и обавеза ученика
Наставничко веће	Организација свих видова васпитно образовног рада у школи, доноси одлуку о изборним и факултативним активностима које ће се остваривати у школи, врши поделу одељења на наставнике, разредних старешинстава, прати реализацију свих активности и остваривање задатака зацртаних школским документима за одређену школску годину и школским актима. Прати и вреднује рад стручних органа као и рад друштвених организација, саветодавних и управних тела школе додељује награде и похвале за постигнуте резултате, изриче васпитнодисциплинске мере за учињену тежу повреду дужности ученика и именује и предлаже чланове за стручне активе у оквиру установе из реда наставника и стручних сарадника	Разматрање извештаја, анализа, доношење оцена успешности и квалитета рада свих учесника у образовно-васпитном процесу и нивоа постигнућа, доношење одлука о изрицању дисциплинских мера за теже повреде дужности, додела похвала и награда.
Педагог	Стара се о свеукупном развоју ученика, брине о његовом напредовању у настави, о процесу уклапања у колектив, социјализацији, бави се саветодавним радом, учествује у раду Тима за заштиту ученика од насиља, руководи Вршњачким тимом за ненасилно решавање конфликта	Саветодавне активности, праћење, посматрање, вођење документације, истраживачка активност, сарадња са сегментима унутрашње и екстрне заштитне мреже, обука вршњачких медијатора, спровођење радионица
Директор школе	Стара се о остваривању стандарда постигнућа и унапређивању васпитно-образовног рада; предузима мере у случајевима повреда забрана и недоличног понашања запосленог и његовог негативног утицаја на децу и ученике; одлучује о правима, обавезама и одговорностима ученика; покреће и води дисциплинске поступке против запослених и ученика	Руководи и председава седницама НВ и Педагошког колегијума, организује и контролише рад свих запослених у школи, изриче казне и мере, предузима мере за очување безбедности објекта и нормалан рад у истом, саветује, пружа подршку и заштиту, учествује и председава раду Комисије за заштиту деце од злостављања, обавештава надлежне органе и координира сарадњу са спољашњом заштитном мрежом
Савет родитеља Школски одбор	Брину о обезбеђивању услова за рад који омогућују реализацију наставних планова и програма и безбедан боравак деце у школи Прате пословање школе и реализацију свих врста планова и програма који се у школи остварују	Предлажу, учествују у конкретним акцијама, донирају средства, сарађују са свим запосленим радницима у школи, представљају и промовишу школу у средини Усвајају документа о раду, оцењују рад школе кроз анализу и усвајање извештаја Информишу средства јавног информисања на локалу

Предметни наставници	Одговорни су за редовно одржавање свих видова наставе и обезбеђивање реда и материјалних и других услова за квалитетан рад, али и за безбедност ученика током рада	Одржавају дисциплину, уочавају и пријављују насиље, заустављају насиље, смирују ситуацију, пријављују и активирају унутрашњу заштитну мрежу уколико не могу самостално да реше конфликт, воде евиденцију
Дежурни наставници	Редовно обавља дежурство, стара се о реду и безбедности ученика током свог дежурства као и о безбедности објекта током рада	На звук звона пушта ученике у објекат, води рачуна да се евидентира присуство трећих лица, уочава, зауставља и пријављује случајеве насиља, ангажује чланове интерне заштитне мреже по потреби
Помоћно особље	Води рачуна о исправности објекта, апарата и уређаја, о хигијени свих просторија и естетском изгледу истих, отклања све кварове и оштећења која могу бити опасна по здравље и живот деце	Чисте, рибају, поправљају, пријављују кварове, упозоравају на критична места у школи и школском дворишту, прате и уочавају ученике који се насилно понашају према другој деци или наносе штету имовини и то пријављују дежурном наставнику, разредном старешини, секретару школе, директору или стручним сарадницима
Школски полицајац	Води рачуна о безбедности ученика и радника школе	Уочава, зауставља и пријављује насиље, члан је школског тима за насиље и сарађује са члановима тима, води евиденцију и пријављује полицијској станици случајеве насиља са последицама, дежура, обезбеђује безбедност приликом уласка у школу и дежура у дворишту на великом одмору

14. ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Ваннаставне активности се реализују у области науке, технике, културе, уметности, медија и спорта и могу бити друштвене, уметничке, техничке, хуманитарне, културне, као и друге ваннаставне активности.

Програм ваннаставних активности се реализује планирањем непосредног рада са ученицима кроз наставне садржаје у виду наставних јединица а конкретизован је у дневним припремама за рад.

У оквиру ваннаставних активности окупљају се ученици који показују повећано интересовање за поједину област.

Школа организује ваннаставне активности ученика ради задовољавања потреба и склоности ученика, као и проширивања и примене стечених знања, промовисања школе и квалитетнијег провођења слободног времена и дружења ученика.

Циљ ваннаставних активности је подстицање и проширивање интересовања ученика за одређену област као и развој склоности и способности у функцији професионалног опредељивања. Значајна улога наставника у ваннаставним активностима јесте да их идентификује, подстиче, окупља и ангажује даровите ученике као и да их усмери у даљем професионалном развоју, ка избору занимања.

Школа омогућава ученицима да активно учествују у ваннаставним активностима у складу са својим склоностима.

Разноврсност ваннаставних активности је у складу са интересовањима ученика, али и финансијским и кадровским могућностима школе. Успеси ученика постигнути реализацијом ваннаставних активности чине нашу школу препознатљивом. Успеси ученика у ваннаставним

активностима се промовишу објављивањем на сајту школе и истицањем и похваљивањем на седници Наставничког већа.

Сарадња са родитељима се отвараје у реализацији културних, хуманитарних, спортских активности и професионалне оријентације.

Врста ваннаставних активности и план реализације су саставни део Годишњег плана рада школе.

14.1. Назив ваннаставне активности: Рецитаторска секција

Циљ: Циљ рада секције је да се код ученика побуди интерес за рецитовањем, учењем рецитала и играка.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- разуме различите форме уметничког изражавања и да их користи за сопствено изражавање; - одабере песму према узрасту и полу; - да разуме и доживи песму; - да правилно користи интонацију; - да не користи гестикулацију док говори песму; - зна да употреби одговарајући начин да скрене пажњу слушаца; - зна значај и вредност родољубља; - зна да пренесе љубав према песништву;	Чиниоци изражајног казивања: артикулација,	Упознавање са задацима, усвајање плана рада Вежбе у казивању стиха Правилан изговор гласова Анализа рада секције
	Вежбе темпа, ритма,	Акценатске вежбе Вежбе у интонацији Интонација реченице Вежбе у изговарању дугоузлазних и дугосилазних
	Обрада изабраних песама,	Обрада једне изабране песме Рецитовање по избору
	Паузе у рецитовању, понављања, рефрени,	Пауза у рецитовању, понављање рефрена
	Визуелни контакт, мимика, гестикулација	Вежбање гестикулације
	Слушање снимака радио драма и познатих аудио записа	Упознавање говорне уметности Слушање – познати рецитију, слушање снимка Гледање драме
	Увежбавање садржаја и програма за: Дан школе, Нову годину, Светог Саву, Дан жена, школске теме	Одабир чланова и аудиција за Дан школе Подела задатака за приредбу Увежбавање програма за Дан школе Увежбавање програма за Дан школе Увежбавање програма за Дан школе Генерална проба програма Избор рецитала за Светосавску приредбу Увежбавање програма за светосавску приредбу Генерална проба за Светосавску приредбу
	Припрема за такмичење	Припрема за школско такмичење Припрема за школско такмичење Припрема за школско такмичење Избор рецитација за такмичење Вежбање изабраних рецитација Вежбање изабраних рецитација Вежбање изабраних рецитација Школско такмичење у рецитовању Припрема за такмичење Вежбање изражајног рецитовања Генерална проба

Начин остваривања програма: Секција подстиче развијање ученичке маште, креативности и оригиналности. Оспособљава ученике за лепо и изражајно рецитовање, развија се љубав према књизи, а самим тим проширује знање о књижевном стваралаштву. Ученици ће се на секцији упознати са дикцијом, акцентом, интонацијом, темпом, откриће лепоте поезије и бити подстакнути на читање и самостални истраживачки рад. Часови рецитаторске секција реализују се једном седмично и похађају је ученици од петог до осмог разреда.

14.2. Назив ваннаставне активности: Литерарна секција

Циљ: образовање и васпитање ученика као слободне и културне личности, развијање критичког размишљања, оплемењеног укуса, богаћење речника, развијање интересовања за књижевно стваралаштво; оспособљавање ученика за тимски рад и развијање социјалних вештина, информатичко описмењавање; развој осећања припадности својој школској заједници, промоција школе и њеног идентитета.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -да излаже, описује и приповеда; -саставља разумљиву,граматички исправну реченицу -препознаје и разликује одређене стилске фигуре; -препознаје различите функционалне стилове; -саставља наративни текст и да уме да организује смисаоне целине (увод, разраду и закључак) -усвоји књижевне и функционалне појмове; -уочава битне елементе књ. текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик... -препознаје различите облике казивања: наратију, дескрипцију, дијалог и монолог; -саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (увод, разрада и закључак) -разликује књижевне врсте -разликује технички од сугестивног описивања -зна правописну норму и примењује је -зна да разликује основне врсте новинарских текстова; -уме да користи школски правопис	Усмено изражавање	Формирање секције и договор о раду
		Разматрање плана рада секције
		Посета школској библиотеци
		Избор радова за паное (зидне новине)
		Анализа програма за Дан школе
		Свети Сава-наша инспирација
		У сусрет 8. Марту
		Обележавамо Светски дан поезије
		Сазнали смо о раду литерарне секције у другим школама
		Књижевни ликови који заслужују да се памте
		Да сам ја наставник...
		Читање радова и похваљивање најуспешнијих чланова
	Писано изражавање	Литерарни конкурс Месец здраве исхране (писање радова)
		Посета школској библиотеци
		Литерарни конкурс поводом Дана школе (писање радова)
		Самостално писање новинског чланка
		Самостално писање новинског чланка
		Литерарни конкурс поводом Светог Саве, писање радова
		Одабирање радова за школски пано
		Вежбе у усменом и писменом изражавању
		Песмом и причом дочекујемо пролеће
		Литерарни конкурс Крв живот значи (писање радова)
		Пишем писмо/имејл/песму познатом књижевнику...
		Приказ филма који сам гледао/гледала
		Час слободног стваралаштва (поезија и проза)
		Пишем о крају школске године
		Врсте функционалних стилова
		Функционални стилови-примери
		Публицистички и песнички стил
		Облици новинског изражавања-вест и извештај

	Функционални стилови	Облици новинског изражавања-репортажа и интервју
	Књижевне врсте	Писмо и дневник
	Лексикологија	Стране речи у нашем језику
		Некњижевне речи
	Правопис	Лексичке и правописне вежбе
	Стилске фигуре	Стилске фигуре

Начин остваривања програма: Ваннаставна активност је намењена ученицима од петог до осмог разреда. Програм се углавном остварује у непосредном раду у учионици и онлајн преко гугл учионице, док ће се неки часови реализовати у школској библиотеци. Превиђен је рад у паровима, рад у групама и индивидуални рад.

14.3. Назив ваннаставне активности: Драмска секција

Циљ: Упознавање са културом драмског стваралаштва; развијање стваралачке способности; богаћење и развијање маште и креативног начина мишљења; развијање способности за концентрацију и способности за јавне наступе, стицање способности лепог, течног и креативног импровизованог изражавања; развој опажања, размишљања и слободног изражавања.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЛИ
-укључи у тимски рад и размену мишљења, неговању талента и могућности његовог даљег усавршавања -препозна драмски текст; уочи одлике драмског текста -побољша дикцију -сарађује са другим учесницима који доприносе раду секције -пише краће драмске текстове -припреми сценографију, костиме, изабере музику -учествује у припреми Дана школе, новогодишње приредбе, Светосавске академије -изнесе мишљење и вредновање позоришне уметности -учествује на драмским сусретима -мотивише остале талентоване ученике да се укључе у рад секције и промоције школе	Формирање драмске секције (аудиција); упознавање са задацима и циљевима	Одабир чланова драмске секције и њихово упознавање са планом рада.
	Припрема за Дан школе; Дан школе	Избор драмског текста за припрему програма поводом Дана школе; подела улога и читачка проба; увежбавање текста; припрема сценографије и костима; извођење приредбе; анализа наступа чланова секције за Дан школе.
	Припрема новогодишње приредбе; Новогодишња приредба	Избор и подела задужења за припрему новогодишње приредбе; увежбавање текста; извођење приредбе.
	Светосавска академија	Избор и подела задужења за припрему Светосавске академије; увежбавање и извођење програма за Светосавску академију.
	Радио- драма	Слушање звучних записа са драмским текстом; појам и врста драме.
	Правилан изговор гласова	Разликовање дугих и кратких акцената; вежбе ритма и темпа; покрета и гестова.
	Стваралачки писмени рад	Писање дијалога, драматизација текста.
	Посета позоришној представи	Одлазак у позориште; сусрет са глумцима.
	Завршна приредба	Одабирање драмског текста за извођење, подела улога, увежбавање текста.

	Извештај о раду секције	Анализа рада и разматрање извештаја о раду драмске секције.

Начин остваривања програма: Програм се остварује избором или писањем драмског текста; поделом улога; увежбавањем текста; припремом сценографије и костима и извођењем драмског текста.

14.4. Назив ваннаставне активности: Библиотека секција

Циљ: Циљ библиотеке секције је мотивисати ученике и развијати интересовање и љубав према књизи, развијати културу читања, упознати ученике са различитом литературом, упућивање ученика на правилно коришћење речника и лексикона, мотивисање ученика на самостални стваралачки рад, подстицање ученика на учешће на разним културно-забавним активностима школе.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- правилно користи речнике и енциклопедије; - користи књижевни фонд библиотеке; - самостално креативно пише и испољава своје таленте; - покаже своје таленте кроз стваралачки рад, развијањем ученичких језичких, интелектуалних, социјалних и кративних компетенција; - учествују у разним културним активностима школе којима ће промовисати школу и свој таленат за писање у виду књижевних вечери, хуманитарних акција, драматизација, израде панона .	Обележавање важних датума	Обележавање важних датума - Обележавање Светског дана језика - радионаица - Израда панона за Светог Саву и израда презентације - Обележавање Светског дана књиге и ауторских права 23. априла; - Упознавање ученика са Међународним даном дечје књиге израда панона, а уз сарадњу са учитељима драматизација Андерсонове бајке - Обележавање датума рођења Јована Јовановића Змаја (6.12.1833)
	Непосредни рад са корисницима	Учешће у културним активностима школе и библиотеке - Учешће у обележавању Дана школе; - Упознавање са писцима интервју са њима, организација књижевних вечери; - Посете школским библиотекама из других школа и посета Градској библиотеци „ Стефан Првовенчани“ - Обележавање акције „ Читај гласно“ у организацији Друштва библиотекара - Спровођење акције “Поклони књигу библиотеци”
	Библиотечко образовање	Библиотечко образовање - Писање за школски сајт и промовисање рада библиотеке; - Сређивање полица са књигама и естетско уређење библиотеке;
	Учешће у културним активностима школе и библиотеке	Непосредни рад са корисницима - Упознавање са начином рад школске библиотеке;

Начин остваривања програма: Програм ће бити остварен једном недељом у школској библиотеци као претчас. У раду библиотечке секције преплићу се различита подручја (уметност и наука), садржаји (научнопопуларни, белетристика), уметничке активности (читање, писање, говорење, слушање, драматизовање), облици рада (индивидуални, групни, рад у пару). Исходи се огледају у подстакнутом стваралачком раду кроз развијање креативних, социјалних, језичких компетенција ученика.

14.5. Назив ваннаставне активности: Секција енглеског језика

Циљ: Циљ ове ваннаставне активности је да ученик кроз пројектну наставу и уз употребу савремених технологија развије социјалне и комуникационе вештине и међупредметне компетенције и стекне трајна и применљива знања.

Годишњи фонд часова: 5./ 6./ 7.разред: 36; 8.разред: 34

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- Течно, са лакоћом и самостално комуницира у усменом и писменом облику користећи једноставна језичка средства у вези са темом - Изради пројекат на одговарајућу тему - Користи ИКТ у едукативне сврхе - Одговорно приступа и активно учествује у раду и успешно сарађује - Учествује у дебати користећи одговарајућа језичка средства - Повеже стечено знање са новим - Схвати корелацију између наставних предмета	Тематске области се прожимају и исте су у сва 4 разреда другог циклуса образовања и васпитања. У сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика.	Предложени језички садржаји и активности:
	Лични идентитет	<u>Self – portrait:</u> Илустровање аутопортрета, мапе ума и писање састава / усмено излагање који се односи на идентитет и опис унутрашњих и спољашњих карактеристика ученика. <u>This is me!:</u> Снимање видео клипа – својеврсне презентације себе, своје породице, школе, другара, хобија.
	Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест	<u>Green passport:</u> Израда сопственог „зеленог“ пасоша који може бити у виду фасцикле или виртуелног фолдера / презентације. Истраживање о природи, рециклажи, угроженим врстама, глобалном загревању, и сл. Коришћење интернет ресурса. <u>Eco patrol:</u> Рад на уочавању еколошких „црних тачака“ у локалној заједници. Осмишљавање кампање и могућих решења. Израда и презентација промотивног материјала.

- Обогасти речник, искаже своје мишљење и донесе сопствене закључке - Унапреди креативност и предузимљивост - Задовољи своје образовне потребе и интересовања - Презентује продукт свог рада	Историја, временско искуство и доживљај времена	<u>Formation of tenses:</u> Израда Power Point презентације о употреби, правилима и примерима за глаголска времена у енглеском језику уз коришћење ресурса са интернета. <u>My timeline:</u> Израда сопствене временске линије уз помоћ интернет ресурса.
	Уметност (модерна књижевност за младе, савремена музика, визуелне уметности, драмске уметности)	<u>Making a band:</u> Креирање и осмишљавање сопственог бенда, назива чланова бенда, њихових биографија, одеће, омота за ЦД, писање текстова песама, интервјуа, прављење инструмената, као и одеће за чланове бенда. Снимање и фотографисање наступа бенда. <u>Comic strip:</u> Илустровање занимљивих догађаја из живота ученика или измишљених, у форми стрипа. Израда стрипа уз помоћ интернет ресурса.
	Спорт	<u>Newspaper article:</u> Израда школског онлајн памфлета о спортистима, спортским тимовима наше школе и њиховим успесима. <u>A new sport:</u> Креирање новог спорта, описивање, осмишљавање правила и израда и презентација постера.
	Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже	<u>Design a new product:</u> Осмишљавање назива производа, цене, описа и слогана, коме је намењен, претраживање интернета у циљу проналажења сличних производа и њихових цена, писање описа производа и његових карактеристика. Креирање рекламног материјала уз употребу ИКТ. <u>Social media - pros and cons:</u> Истраживање и израда ЗА и ПРОТИВ постера. Презентација. Дебата.
	Исхрана и гастрономске навике	<u>Menu:</u> Осмишљавање имена ресторана и менија који он нуди. Израда менија уз употребу ИКТ. Игра по улогама. <u>Recipe:</u> Писање рецепта. Припремање хране. Снимање процеса припреме и израда видео клипа уз давање упутстава за припрему (усмено или у виду текста видеа).
	Географске особености; Србија – моја домовина	<u>This is my town!:</u> Снимање видео клипа о родном граду. <u>Visit Serbia!:</u> Израда промотивног материјала уз употребу ИКТ.

	Здравље, хигијена, превентива болести, лечење	<u>Lessons the pandemic taught us:</u> Израда и презентација постера.
	Слободно време – забава, разонода, хобији	<u>Create your own Kahoot quiz:</u> Креирање Kahoot квиза, бирање теме, осмишљавања питања и могућих одговора. Играње квизова.

Начин остваривања програма: Пројектна настава уз употребу ИКТ. Израда пројеката на различите теме уз коришћење савремених технологија, нарочито школских ресурса: рачунара, лап топова, таблета и интернета, што ће довести до напретка у учењу енглеског језика, подстицања истраживачког рада код ученика, осамостаљивања ученика у раду, развијања личне одговорности за успех, развијања социјалних и комуникацијских вештина, подстицања такмичарског и тимског духа, развијања мануелних способности ученика и обогаћивања њиховог емоционалног и социјалног искуства.

Ученици ће кроз пројекте повезивати познато и непознато, учити помоћу примера (егземплярно учење), учити примењивањем знања, као и комбиновати конвергентно (логичко) и дивергентно (стваралачко) мишљење.

Поред развијања језичких вештина: слушање, говор, читање, писање и социокултурна компетенција и медијација, радиће се на унапређењу презентацијских вештина, оснаживању креативности, подстицању проактивности и предузимљивости. Ученици ће развијати вештине и знања неопходне за 21.век.

Резултати рада ученика биће видљиви: школски пано, базар, сајт школе.

Такође, уз уважавање узрасних карактеристика ученика и поштовање индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, а имајући у виду задовољење различитих образовних потреба и интересовања, ученицима ће бити дата могућност личног избора тема и начина рада, као и давања сопствених предлога.

14.6. Назив ваннаставне активности: Млади математичари

Циљ: Продубљивање и проширивање знања из математике у областима које нису обухваћене планом и програмом наставе у основној школи

Годишњи фонд часова: 5./ 6./ 7.разред: 36; 8.разред: 34

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- примени математичко знање у решавању реалних проблема - математички се изрази - прецизно приступи решавању проблема - логички размишља	Бројеви и операције	Добро дошли у светматематике Историја настанка бројева и рачунских операција Коришћење табела бројева за одређивање елемената у неким низовима природних бројева Производ два узастопна природна броја Прости и сложени бројеви Човек који је бројао.
	Геометрија	Бројеви и фигуре Неједнакост између аритметиче и хармонијске средине Метод површина Метод површина у решавању геометријских проблема Питагора Математички квиз знања Метода правоугаоника Подела троуглова на једнаке делове Архимедес

		Арихимедесов проблем о говедима Периферијски и централни углови Вектори и њихова примена
	Алегебра и функције	Квадратни трином Решавање диофантових једначина коришћењем дељивости Рачун вероватноће Колико страна има површ? Мебијусова површ Правилни полиедри Шта су графови? Занимљива математика

Начин остваривања програма: Програм се остваривањује кроз непосредан рад са ученицима, коришћењем њиховог истраживачког умећа, њихове креативности и стеченог знања из математике и других области. Континуирано ће се радити на развоју математичког начина размишљања и примене математичких алата у решавању реалних проблема. Праћење овог програм ће код ученика развити логичко размишљање, самосталност у раду и жељу за још већим радом и успехом.

14.7. Назив ваннаставне активности: Саобраћајна секција

Циљ: Проширивање знања из области саобраћаја: саобраћајна правила и прописи, јачање свести о придржавању правила и прописа у саобраћају и усвајање друштвено прихватљивих норми понашања у саобраћају.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
- разликује безбедно од небезбедног понашања у саобраћају - се правилно понаша као учесник у саобраћају без обзира да ли је пешак, возач бицикла и дечијих возила - схватити да је основни узрок саобраћајних незгода, непознавање, али и непоштовање саобраћајних правила и прописа	- Појмови који се користе у саобраћају - Саобраћајна сигнализација - Знаци које учесницима у саобраћају на путевима дају полицијски службеници - Саобраћајна правила	- путеви - возила - учесници у саобраћају - остали појмови (насеље, колона, мимоилажење, мењање саобраћајне траке, обилажење, паркирање возила, заустављање, полукружно окретање, претицање, пропуштање возила, престројавање, саобраћајна незгода, растојање, одстојање) - Вертикална саобраћајна сигнализација - Хоризонтална саобраћајна сигнализација - Саобраћајна опрема на путевима - Светлосна саобраћајна сигнализација - Значење знакова које учесницима у саобраћају дају полицијски службеници - Регулисање саобраћаја на раскрсници од стране полицијског службеника - Звучни и светлосни знаци од стране полицијског службеника - кретање пешака - обавезе возача бицикла, mopеда и осталих возача према пешацима

14.9. Назив ваннаставне активности: Еколошка секција

Циљ: Развијање еколошке свести, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
-истражи одговарајуће сајтове на интернету -користи стручну литературу -припреми материјал за презентацију -изради презентацију -представи свој рад -се припреми за дебату -да учествује у дебати -да води дебату -да дефинише основне појмове у екологији -да објасни еколошке појмове -да разликује одрживо од неодрживог коришћења ресурса из природе -да се понаша у складу са одрживим развојем -да осмисли и одржи предавање -осмисли и спроведе еколошку акцију -се критички односи према понашању које загађује природу -да се критички односи према сопственом раду и раду других ученика	Формирање еколошке секције ,уознавање са задацима и циљевима Значај озонског омотача Обележавање Дана заштите животиња и Светског дана хране Обележавање Светског дана борбе против трговине крзном Обележавање Светског дана борбе против АИДС-а Климатске промене и загађење природе Одрживо коришћење ресурса из природе; обележавање Светског дана вода и Светског дана шума Обележавање Светског дана здравља и Светског дана планете Земље Опрашивачи Биодиверзитет Екологија ума	Одабир чланова еколошке секције и њихово упознавање са планом рада. Избор одговарајућих текстова о озонском омотачу, припрема за дебату о стању озонског омотача,дебата. Предавање (од стране ученика) о значају животиња, припрема материјала за предавање, припрема материјала за постер презентацију о здравој и нездравој храни, израда постер презентације Припрема материјала за предавање о трговини крзнашницама, предавање, припрема за дебату о правима животиња, дебата Припрема материјала за предавање, предавање, припрема за дебату-Да ли ХИВ позитивне особе треба изоловати из заједнице?, дебата . Киселе кише, глобално загревање, сече шума, загађење отпадом, буком-припрема материјала за презентације, презентације Припрема материјала за радове на тему енергетске ефикасности, израда радова,припрема материјала за постер презентације о значају шума и вода, израда постер презентација,припрема ученика за предавање о значају шума и вода другим ученицима, предавање, акција сакупљања старог папира Припрема за дебату или игровну активност о здравим и нездравим стиливима живота, дебата или извођење игровне активности, уређење школског дворишта. Припрема материјала за предавање о животу и значају пчела, предавање; посета заштићеном природном подручју Писање кратких еколошких порука и постављање порука у школском простору Анализа рада и разматрање извештаја о раду еколошке секције.

14.10. Назив ваннаставне активности: Физичко и здравствено васпитање – фудбал

Циљ: Унапређење физичких способности, моторичких вештина и знања из области фудбала, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Годишњи фонд часова: 5./6./7. и 8. разред 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- примени елементе фудбалске технике - користи елементе технике у игри - учествује на одељенским такмичењима	ФУДБАЛ ТЕХНИКА	- Ударац лопте - Примање лопте - Вођење лопте - Финтирање и дриблање - Одузимање лопте
- примени основне елементе фудбалске тактике - користи елементе тактике у игри	ФУДБАЛ ТАКТИКА	- Тактика одбране - Тактика напада
- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак	ФИЗИЧКА ПРИПРЕМА	- Трчање са задацима - Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности

Начин остваривања програма: Вежбање уз надзор наставника које ће довести до напредка у учењу и раду, подстицања ученика у осамостаљивању у раду, развијању личне одговорности за успех, подстицања такмичарског и тимског духа и емоционалног и социјалног искуства. Поред развијања техничких и тактичких елемената ученици ће развијати и знања неопходна за стицање што бољих физичких способности и знања везаних за фудбал као и за правилан раст и развој. Уз уважавање узрастних карактеристика ученика и поштовање индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања ученицима ће бити дата могућност личног избора и начина рада, као и давања сопствених предлога.

14.11. Назив ваннаставне активности: Физичко и здравствено васпитање – стони тенис

Циљ: Унапређење физичких способности, моторичких вештина и знања из области стони тенис, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Годишњи фонд часова: 5./6./7. и 8. разред 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
- примени елементе стони тенис технике - користи елементе технике у игри	СТОНИ ТЕНИС ТЕХНИКА	- основни став, покрет руку, покрет ногу, покрет тупа, покрет рамена, покрет надлактице, подлактице, шаке, путања и положај рекета;

- учествује на одељенским такмичењима		- техника сервиса, директни нападачки ударци (напад без ротације), спин ударац (напад с ротацијом), блок (штоп) ударац, сервис; - техника узвраћања сервиса, пријем сервиса, враћање нападачких спин удараца и кратке лопте (форхенд и бекхенд); - техника поентирања.
- примени основне елементе стони тенис тактике - користи елементе тактике у игри	СТОНИ ТЕНИС ТАКТИКА	- Тактика напада, техничко-тактички елементи, обострани напад, напад у зони стола, напад с полудистанце, једнострани напади с полудистанце, обострани нападачи с полудистанце, - Тактика одбране, одбрана и свестрана игра, резана одбрана, пимпл, флип, балон одбрана.
- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - упореди резултате тестирања са вредностима за свој узраст и сагледа сопствени моторички напредак	ФИЗИЧКА ПРИПРЕМА	- Трчање са задацима - Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.

Начин остваривања програма: Вежбање уз надзор наставника које ће довести до напретка у учењу и раду, подстицања ученика у осамостаљивању у раду, развијању личне одговорности за успех, подстицања такмичарског и тимског духа и емоционалног и социјалног искуства. Поред развијања техничких и тактичких елемената ученици ће развијати и знања неопходна за стицање што бољих физичких способности и знања везаних за стони тенис као и за правилан раст и развој. Уз уважавање узрастних карактеристика ученика и поштовање индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања ученицима ће бити дата могућност личног избора и начина рада, као и давања сопствених предлога.

14.12. Назив ваннаставне активности: Хуманитарно-здравствена секција

Циљ: Циљ хуманитарно-здравствене секције је да се развије хумани и одговорни однос према себи, другима и окружењу.

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:		
- разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила - правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају - користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима - аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник - повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика	САОБРАЋАЈ	Безбедност деце у саобраћају (1. и 5. разред)

- одговорно се понаша као путник у возилу - показује поштовање према другим учесницима у саобраћају		
- разликује здраве и нездраве начине исхране; - примењује здравствено-хигијенске мере; - идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); - користи здраве намирнице у исхрани; - разликује корисне и штетне додатке исхрани; - планира време за рад, одмор и рекреацију; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - препозна последице конзумирања дувана, алкохола и штетних енергетских напитака; - процени последице недовољне физичке активности; - идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Обележавање Светског дана хране - 16. октобар; Месец борбе против болести зависности; Обележавање Светског дана борбе против AIDS-а - 1. децембар; Обележавање Националног дана без дуванског дима-31. јануар; Анимација ученика за конкурс „Крв живот значи“ Недеља здравља уста и зуба- „Леп осмех- здрави зуби Школица Црвеног крста -припрема скипе за квиз „Шта знаш о Црвеном крсту“?
- препозна врсту повреде; - правилно реагује у случају повреде; - правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом повреда; - примени поступке збрињавања лакших облика крварења;	ПРВА ПОМОЋ	Припрема скипа за такмичење у пружању прве помоћи;
- илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава; - предложи акције заштите животне средине и учествује у њима; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према природи у непосредном окружењу; - чува животну средину;	ЕКОЛОГИЈА И ЗДРАВЉЕ	Осмомартовска честитка од рециклираног материјала; Обележавање Светског дана вода - 22. март; Уређење школског простора;
- развија емпатију, солидарност и социјалну одговорност; - несебично се брине за добробит других (наклоност, спремност да се помогне и љубав према другоме). - разуме значај, улогу и активности Црвеног крста.	ХУМАНИТАРНОСТ НА ДЕЛУ	Прикупљање чланарине за Црвени крст; „Трка за срећније детињство“ - Стартни број; Прикупљање пластичних чепова од амбалаже: „Чепом до осмеха“; Прикупљање слаткиша за децу без родитеља („Један пакетић-пуно љубави“); Брига о старим и болесним особама; Солидарност на делу -продајна изложба поводом Васкрса;

Начин остваривања програма: Програм хуманитарно-здравствене секције се реализује у сарадњи са Црвеним крстом Краљево, Народном библиотеком „Стефан Првовенчани“, Заводом за јавно здравље Краљево, Домом здравља Краљево, Полицијском управом Краљево, Геронтолошким центром Матарушка бања, Удружењем Рома, Удружењима особа са инвалидитетом, Месном заједницом Рибница и Локалном самоуправом. Активности програма се реализују кроз радионице,

предавања, ликовне и литерарне конкурсе, хуманитарне и еколошке акције, припреме и учешћа на такмичењима и израде паноа.

Наставници, одељенске старешине и стручни сарадници кроз свој непосредни рад са ученицима упознају их са понудом ваннаставних активности, њиховим садржајем, начином рада и сврхом. Родитељи се на родитељским састанцима упознају са понудом школе и мотивишу да њихова деца изаберу оне активности које им највише одговарају.

Учешће ученика у друштвеним, техничким, хуманитарним, спортским и културним активностима доприноси многим важним исходима образовања и васпитања, као што су:

- задовољење различитих образовних потреба и интересовања ученика;
- препознавање професионалних способности и интересовања, упознавање са светом рада;
- надоградња исхода који се остварују у оквиру редовне наставе и доприносе развоју међупредметних исхода;
- унапређивање различитих способности (интелектуалне, физичке, креативне, радне...);
- јачање капацитета ученика за разликовање безбедног од небезбедног понашања и заштиту од ризичног понашања;
- подстицање хуманог и одговорног односа према себи, другима и окружењу, јачање осетљивости за оне којима је потребна помоћ (нпр. стари и болесни);
- унапређивање различитих врста писмености (језичке, медијске, културне, научне...);
- култивисање коришћења слободног времена;
- подстицање интеркултуралног дијалога;
- разумевање концепта инклузије и јачање осетљивости за различитост;
- јачање генерацијских веза између ученика различитих одељења без компетитивности;
- релаксација, растерећење напетости ученика, самоисказивање;
- јачање везе са локалном заједницом;
- развој осећања припадности својој школској заједници;
- подстицање самосталности, проактивности и предузимљивост;
- припрема за решавање различитих животних ситуација;
- промоција школе и њеног идентитета.

Школа настоји да резултати рада ученика у оквиру ваннаставних активности постану видљиви како у оквиру школе тако и шире организовањем представа, изложби, базара, објављивањем на сајту, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и др. Начин и поступци остваривања ваннаставних активности су конкретизовани у оперативним плановима ваннаставних активности.

Као ваннаставну активност школа организује Хор ученика млађих разреда и Хор ученика петог, шестог, седмог и осмог разреда. Са примереним музичким програмом хор учествује у школским и културним манифестацијама и прославама. Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам.

14.13. Хор ученика млађих разреда

ВАННАСТАВНА АКТИВНОСТ: Хор млађих разреда
Годишњи фонд 36
ЦИЉ је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ На краја програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и орјентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело; – разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – издвоји основне музичке изражајне елементе; – препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; – повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима; – изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; – изводи уз покрет музичке и традиционалне игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; – свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама; – повезује ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – направи дејче ритмичке инструменте; – осмисли покрете уз музику; – осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; – осмисли одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – према литерарном садржају изабере од понуђених, одговарајући музички садржај; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ -Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук-лик, музика-радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори) – звуци из природе и окружења. Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок). Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне у животу ученика. Музичка прича. Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (цеде плејер, рачунар...). ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Изговор бројалице у ритму уз покрет. Звучне ономатопеје и илустрације Правилан начин певања – држање тела и дисање. хттп://прописсофт.профисистем.рс/#61 оф 91 10/1/2018, 10:25 АМ Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (а1 бела, ха1љубичаста боја). Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална праћња по слуху уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон.

		МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Креирање сопствених покрета уз музику. Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст.

14.14. Хор ученика петог, шестог, седмог и осмог разреда

ВАННАСТАВНА АКТИВНОСТ: Хор		РАЗРЕД: Пети
Годишњи фонд 36		
ЦИЉ Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума. Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.		
ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ На краја програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ -У слушаним примерима препозна различите тонске боје(гласове и инструменте),различит темпо,динамичке разлике,различита расположења на основу изражајних елемената,као и композицију коју су слушали,а на основу карактеристичног одломка -слуша и направи разлику између вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција,домаћих и страних композитора,уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности,различитих садржаја,обрета и расположења,као и музичких прича

– искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама; – користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости;	– процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог – примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...);	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ -Пева песме(учење по слуху и учење из нотног текста)различитог садржаја и расположења традиционалне и уметничке музике,које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. -повеже садржаје песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће(ученици и школа,годишња доба,празници и обичаји,завичај и домовина,природа и околина,животиње...) -на основу искуства у извођењу музике препозна и свира делове песама -кроз обраду песама информативно стекне појам це-дур и а-мол лествице,разлике између дура и мола,појам предзнака-повисилица,појам узмах и предтакт,такт 6/8,шеснаестине нота у групи.
		МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО -Ритмичким и звучним ефектима креирати пратње за песме,стихова,користећи при том различите изворе звука -креира покрет уз музику коју певају ученици -Смишља музичка питања и одговоре,ритмичку допуњалку,мелодијску допуњалку са потписаним текстом -инпровизује мелодије на задани текст

	– разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;	

ВАННАСТАВНА АКТИВНОСТ: Хор	РАЗРЕД: Седми	
Годишњи фонд 36		
ЦИЉ Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума. Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, саваладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.		
ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ На краја програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и орјентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ -У слушаним примерима препозна различите тонске боје(гласове и инструменте),различит темпо,динамичке разлике,различита расположења на основу изражајних елемената,као и композицију коју су слушали,а на основу карактеристичног одломка -слуша и направи разлику између вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција,домаћих и страних композитора,уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности,различитих садржаја,обрета и расположења,као и музичких прича
		ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ -Пева песме(учење по слуху и учење из нотног текста)различитог садржаја и расположења традиционалне и уметничке музике,које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика.

	подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама; – користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог – примењује различите врсте писмености	-повеже садржаје песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће(ученици и школа,годишња доба,празници и обичаји,завичај и домовина,природа и околина,животиње...) -на основу искуства у извођењу музике препозна и свира делове песама -кроз обраду песама информативно стекне појам це-дур и а-мол лествице,разлике између дура и мола,појам предзнака-повисилица,појам узмах и предтакт,такт 6/8,шеснаестине нота у групи.
		МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО -Ритмичким и звучним ефектима креирати пратње за песме,стихова,користећи при том различите изворе звука -креира покрет уз музику коју певају ученици -Смишља музичка питања и одговоре,ритмичку допуњалку,мелодијску допуњалку са потписаним текстом -инпровизује мелодије на задани текст

	(језичке, медијске, културне, научне...); – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;	

ВАННАСТАВНА АКТИВНОСТ: Хор		РАЗРЕД: Осми
Годишњи фонд 34		
ЦИЉ Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...), упознавање страних језика, литерарних текстова, што све води ка развијању естетских критеријума. Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.		
ОПШТЕ МЕЊУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ На краја програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и орјентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ -У слушаним примерима препозна различите тонске боје(гласове и инструменте),различит темпо,динамичке разлике,различита расположења на основу изражајних елемената,као и композицију коју су слушали,а на основу карактеристичног одломка -слуша и направи разлику између вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција,домаћих и страних композитора,уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности,различитих садржаја,обрета и расположења,као и музичких прича ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ -Пева песме(учење по слуху и учење из нотног

	– користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности.	текста)различитог садржаја и расположења традиционалне и уметничке музике,које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. -повеже садржаје песама са садржајима осталих наставних предмета уколико је могуће(ученици и школа,годишња доба,празници и обичаји,завичај и домовина,природа и околина,животиње...) -на основу искуства у извођењу музике препозна и свира делове песама -кроз обраду песама информативно стекне појам це-дур и а-мол лествице,разлике између дура и мола,појам предзнака-повисилица,појам узмах и предтакт,такт 6/8,шеснаестине нота у групи. МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО -Ритмичким и звучним ефектима креирати пратње за песме,стихова,користећи при том различите изворе звука -креира покрет уз музику коју певају ученици -Смишља музичка питања и одговоре,ритмичку допуњалку,мелодијску допуњалку са потписаним текстом -инпровизује мелодије на задани текст
	– критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог	

	– примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...); – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;	

Начин остваривања програма: Програм хора петог, шестог, седмог и осмог разреда као и хора млађих разреда се остварује једном недељно у школској сали или у кабинету за музичку културу. Избором и увежбавањем композиција, индивидуалним или групним извођењем различитих музичких дела уз извођење кореографије у складу са тематским даном или активношћу (пријем првака, Дан школе, обележавање дана Светог Саве, новогодишњи/васкршњи базари).

15. ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Школа у сарадњи са установама за професионалну оријентацију помаже ученицима и родитељима, односно старатељима у избору средње школе и занимања, према склоностима и способностима ученика и у том циљу прати њихов развој и информише их о карактеру и условима рада појединих занимања.

Ради праћења индивидуалних склоности ученика и пружања помоћи ученицима и њиховим родитељима, односно старатељима у избору средње школе и занимања, школа формира тим за професионалну оријентацију, у чијем саставу су стручни сарадници и наставници.

Циљ програма професионалне оријентације је подстицање развоја личности ученика/ца како би се оснажили да самостално и одговорно донесу промишљене, ваљане и реалне одлуке о избору школе и занимања, планирању каријере и укључивању у свет рада.

Тим за професионалну оријентацију реализује програм професионалне оријентације за ученике седмог и осмог разреда.

Професионалну оријентацију чине предавања, индивидуални и групни саветодавни разговори, тестирања ученика тестом професионалних интересовања, посета средњим школама, презентација истих у школи и организовање реалних сусрета. Ученици се упознају са предусловима правилног избора занимања, као и факторима од којих зависи правилан избор, са критеријумима за упис у средњу школу и са начинима избора кандидата.

Програм професионалне оријентације у школи обухвата:

- Професионално информисање ученика;
- Рад са родитељима ученика;
- Саветодавни рад са ученицима;
- Тест професионалних интересовања ученика;
- Организовање реалних сусрета;
- Конкурсе и информаторе за средње стручне школе и гимназије;
- Реализацију радионица са ученицима;
- Испитивање професионалних способности ученика осмог разреда који нису одређени за одређену школу, у сарадњи са психологом Националне службе за запошљавање

Програм обухвата основне принципе професионалне оријентације. Усмерава ученике како да спознају своје особине, интересовања, склоности, вештине и способности. Конкретни задаци из Основа програма професионалне оријентације у основној школи су операционализовани у програмима и плановима рада одељенских старешина, стручних сарадника као и плану рада Тима за професионалну оријентацију.

Концепт програма Професионалне оријентације се реализује кроз пет модула:

- самоспознаја - препознавање сопствених потенцијала, спремност за постигнућа и склоности преко одговарајућег осмишљавања наставе и учења;
- информисање о занимањима и каријери - припрема расположивих информација о занимањима на структурисан начин или информација које тек треба развити, да би се омогућила информисана одлука о избору занимања;
- упознавање са путевима образовања - мрежом школа - познавање путева образовања и каријере који воде ка остварењу жељеног занимања;
- реални сусрети са светом рада - преко анкетирања представника занимања, стручне праксе у предузећима („обука за упознавање“) и распитивања у предузећима спровођење теста реалности за жељено занимање; реални сусрети са светом рада и опробавање у појединим занимањима;
- доношење одлуке о избору школе и занимања - самостално, промишљено и одговорно доношење одлуке о избору школе или занимања.

Професионална оријентација подразумева укључивање и међусобно повезивање свих актера који имају пресудну улогу и утицај на развој личности ученика и на процес доношења одлука при њиховом избору занимања и остваривању професионалног развоја: родитеља, наставника, стручних сарадника, лекара, стручњака при Националној служби за запошљавање и других.

Носиоци активности и реализације програмских задатака професионалне оријентације су: стручни сарадници, одељењске старешине и предметни наставници.

Реализација програмских задатака из области професионалне оријентације остварује се у оквиру садржаја редовне наставе и ваннаставних активности. Професионална оријентација је имплементирана у планове рада по предметима а радионице Професионалне оријентације се реализују на часовима одељењског старешине у 7. и 8. разреду. Реализација циљева и задатака из ове области имплементирају се у планове рада наставничког, одељењског и стручних већа, савета родитеља, школског одбора и ученичког парламента. У реализацију Професионалне оријентације укључени су и родитељи ученика.

Програм професионалне оријентације је операционализован кроз План професионалног развоја који је саставни део Годишњег плана рада школе.

16. ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Будући да је циљ образовно-васпитног рада развијање свестране личности оспособљене да брине за сопствено здравље и здравље других, школа у оквиру одговарајућих предмета и других садржаја овом виду васпитања посвећује посебну пажњу. Основна здравствена заштита свих ученика наше школе остварује се у Дому здравља Краљево. Сарадња са педијатријском службом Дома здравља одвија се кроз промоције везане за значај унапређивања здравља, као и кроз вршење редовних систематских прегледа, вакцинације и других прегледа ученика, пре одласка на екскурзије, наставу у природи, као и прегледима ради прибављања лекарског уверења за упис у средњу школу. Школа организује и осигурање ученика.

У школи ради стоматолошка ординација Дома здравља Краљево и ученици су обухваћени систематским стоматолошким прегледом.

Стручни органи наше школе прате и анализирају податке о здравственом стању ученика и на основу тога предузимају кораке превенције и корекције. Ученици, за које се укаже потреба, биће

ослобођени практичног дела наставе физичког, односно физичког и здравственог васпитања на основу лекарских налаза и одлуке о ослобађању од наставе.

Битан сегмент рада на превенцији здравствене заштите ученика је реализација здравственог васпитања кроз наставу која се реализује тако што се предложене теме, сходно узрасту и образовном нивоу ученика интегришу кроз наставне садржаје обавезних и изборних предмета.

Према посебним програмима реализују се различите превентивне и едукативне активности ради промовисања здравих стилова живота које афирмишу очување здравља у различитим сегментима. Планиране су и посете стручњака из области здравства који ће кроз одржавање трибина, предавања или радионица представити ученицима поједине теме, као што су: Физичке и психичке промене у пубертету, Сиди и Болести зависности.

Програм рада у предметној настави анексираће се у зависности од нових интересовања ученика.

Циљ здравственог васпитања интегрисаног у наставне садржаје јесте да ученици овладају основним знањима, вештинама, ставовима и вредностима из области здравственог васпитања и здравствене заштите, што је основ за формирање одговорног односа према сопственом здрављу и здрављу других.

План рада здравствене заштите је саставни део Годишњег плана рада школе.

17. ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Социјална заштита ученика подразумева систем различитих мера и активности чији је циљ пружање најбоље подршке ученицима са социјалним проблемима тј. припадају осетљивим групама.

У оквиру Програма социјалне заштите школа спроводити следеће активности:

- идентификација ученика којима је потребна додатна социјална подршка, у сарадњи са одељењским старешинама, стручним сарадницима и родитељима (ученици без родитеља и чији су родитељи разведени, ученици из социјално нестимулативних средина, ученици са асоцијалним понашањем, ученици из породица у неповољном материјалном положају),
- породице које имају децу са сметњама у развоју и инвалидитетом, ученици припадници ромске националне мањине,
- пружање саветодавне и психосоцијалне подршке ученицима и породицама у социјално осетљивим ситуацијама,
- упућивање родитеља на извршење родитељских обавеза,
- сарадња са Центром за социјални рад, здравственим установама, интерресорном комисијом и другим релевантним институцијама у локалној заједници,
- укључивање Ученичког парламента и осталих ученика у програме подршке у складу са могућностима и потребама,
- реализација хуманитарних активности у школи у циљу развијања осећаја емпатије и друштвене одговорности,
- праћење школског успеха и похађања наставе ученика из осетљивих група и предузимање мера подршке у сарадњи са породицом и институцијама.

Носиоци активности програма су одељењске старешине, стручни сарадници – педагози и психолог школе, наставници, родитељи, као и сарадници Центра за социјални рад. Сви учесници у процесу имају значајну улогу у препознавању, праћењу и решавању социјалних проблема ученика, са циљем обезбеђивања адекватне подршке и заштите.

Програм социјалне заштите реализује се првенствено у оквиру школе, где наставници, у сарадњи са педагогом и психологом, благовремено препознају и идентификују социјалне проблеме који могу утицати на развој, понашање и школско постигнуће ученика. Након уочавања проблема, стручни сарадници, уз подршку одељењских старешина, анализирају породичне и социјалне околности

ученика, обављају разговоре са ученицима и, по потреби, са члановима њихових породица, како би се стекла потпунија слика о конкретној ситуацији.

У случајевима када је потребна додатна институционална подршка, школа путем службених дописа обавештава Центар за социјални рад, достављајући релевантне налазе, запажања и мишљења стручног тима школе. Након утврђивања свих значајних чињеница, предузимају се одговарајуће социјалне, педагошке и законске мере у циљу обезбеђивања социјалне заштите ученика и пружања подршке њиховим породицама.

У складу са уоченим потребама, школа организује хуманитарне активности и акције са циљем пружања помоћи ученицима слабијег социо-економског статуса, доприносећи стварању подстицајног, сигурног и инклузивног школског окружења.

План рада у области социјалне заштите представља саставни део Годишњег плана рада школе и реализује се континуирано током школске године, у складу са потребама ученика и специфичностима школске средине.

18. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ програма заштите животне средине је развијање еколошке свести и формирање правилног односа ученика према природи (свом окружењу) и очувању њених ресурса.

Програм заштите животне средине обухвата активности које су усмерене на развој еколошке свести, очување природних ресурса, превентивно понашање појединца као и повећање безбедности ученика кроз предавања као и давање савета у вези са ванредним ситуацијама.

У оквиру очувања природних ресурса посебна пажња се посвећује упознавању са коришћењем и рационалном употребом природних ресурса из области енергетике.

У оквиру програма заштите животне средине радиће се на подизање еколошке свести кроз едукацију о одрживом развоју, активном и креативном учествовању у очувању и уређењу школског простора, простора становања и свог окружења, обележавању значајних датума у школи везаних за очување животне средине: Европски дан без аутомобила, Дан здраве хране и Дан јабука, Светски дан без дуванског дима, Светски дан очувања енергије, Светски дан воде, Светски дан заштите биодиверзитета, Светски дан заштите животне средине, Светски дан заштите озонског омотача, Дан шума, Дан планете Земље сакупљању секундарних сировина, рационализацији потрошње воде, струје, хартије, учешћу у локалним еколошким акцијама, заједничким активностима школе, родитеља и локалне самоуправе у циљу заштите животне средине, израда дечијих рукотворина од рециклираног материјала, вршњачка едукација- израда презентација о заштити животне средине и презентовање вршњацима, предавања на тему „Употреба пиротхнике у циљу заштите животне средине“, учешће у пројектима везаним за екологију, организација и реализација еколошког квиза који поред едукативног и забавног карактера има и проверу стеченог знања.

19. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Циљ сарадње са локалном самоуправом јесте допринос повећању ефикасности васпитнообразовног рада, развијању културе ученика као и отварању школе према свим организацијама које могу да допринесу остваривању поменутог циља. Школа прати и укључује се у дешавања на територији јединице локалне самоуправе и заједно са њеним представницима планира садржај и начин сарадње, нарочито о питањима од којих зависи развитак школе.

Школа остварује сарадњу са бројним установама и организацијама које, кроз културне манифестације, такмичења и конкурсе, подстићући ученике на активно учешће у културном животу. Са Краљевачким позориштем је 2014. године закључен протокол о сарадњи, чији је циљ заједничко деловање у области културног развоја ученика и запослених. Поред тога, школа сарађује

и са Културним центром Рибница, Народном библиотеком „Стефан Првовенчани“, Народним музејом Краљево, Духовним центром „Владика Николај Велимировић“ и биоскопом Кварт.

Сарадња са Црвеним крстом реализује се кроз укључивање ученика у хуманитарне активности, такмичења из прве помоћи, као и учешће на ликовним и литерарним конкурсима, предавањима и радионицама. Овакве активности код ученика развијају осећај солидарности, хуманости, тимског рада и одговорности према заједници. Поред тога, активно учешће ученика у поменутих активностима има за циљ развој друштвене свести и личних компетенција.

У сарадњи са Министарством унутрашњих послова организују се активности усмерене на безбедност ученика, укључујући предавања о безбедности у саобраћају као и предавања везана за правилно и безбедно реаговање у ситуацијама када дође до насиља као и ангажовање школских полицајаца и пружање подршке у очувању сигурног школског окружења. Кроз предавања које припадници Министарства организују у току школске године ученици проширују своја знања везана за реаговање и поступање у случају пожара, поплаве, земљотреса и другим ванредним ситуацијама.

Сарадња са Домом здравља Краљево обухвата едукативна предавања здравствених радника, систематске прегледе, вакцинацију ученика, као и активности усмерене на унапређење хигијенских услова и опремљености школе. У области здравственог васпитања школа сарађује и са Заводом за јавно здравље.

Школа остварује значајну сарадњу и са Центром за социјални рад Краљево, са циљем пружања подршке ученицима и породицама у превазилажењу различитих социјалних и васпитних изазова. Сарадња се реализује кроз саветодавни рад, размену информација, укључивање стручних служби у решавање проблема ученика, као и кроз активности усмерене на заштиту права деце, превенцију занемаривања, насиља и других облика ризичног понашања.

Са Градом Краљево школа сарађује кроз учешће на различитим манифестацијама, спортским такмичењима, ликовним и литерарним конкурсима, као и путем донација намењених унапређењу школског простора. Значајну подршку представљају и донације намењене опремању и уређењу школског простора, чиме се стварају бољи услови за боравак и рад ученика и наставника.

Сарадња са основним и средњим школама реализује се путем размене искустава и информација, заједничких активности, као и представљања средњошколских програма у циљу професионалне оријентације ученика. Због великог броја ученика који наставу похађају по индивидуално образовном програму школа значајну сарадњу успоставља са ШОСО „Иво Лола Рибар“ Краљево.

Сарадња са ЈКП „Чистоћа“ Краљево огледа се у активностима озелењавања школског дворишта, уређења школског амбијента и развоја еколошке свести ученика о важности заштите животне средине. Кроз различите акције ученици се подстичу да активно учествују у очувању природних ресурса и развијању одговорног односа према окружењу. Кроз различите акције ученици се подстичу да активно учествују у очувању природних ресурса и развијању одговорног односа према окружењу.

Школа сарађује и са Националном службом за запошљавање, посебно филијалом у Краљеву, у области професионалног информисања и каријерног усмеравања ученика, као и обезбеђивања кадровских ресурса. На овај начин ученици добијају корисне информације о образовним и професионалним могућностима, што им олакшава избор будућег занимања. Сарадња са невладиним организацијама реализује се кроз различите друштвено корисне пројекте. У циљу унапређења хуманитарног рада, доприноса развоја инклузије и солидарности школа сарађује са Краљевачким удружењем за помоћ особама са аутизмом.

Сарадња са штампаним и електронским медијима одвија се кроз информисање јавности о значајним школским активностима и промоцију рада школе. На тај начин школа доприноси промоцији својих вредности, резултата рада и јачању сарадње са локалном заједницом.

Евалуација програма спроводиће се кроз анализу остварене сарадње, број и квалитет реализованих активности, као и кроз повратне информације ученика, наставника и партнера из локалне заједнице.

20. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Циљ програма сарадње школе са породицом ученика је подизање нивоа партнерства родитељ-школа у остваривању образовно-васпитне функције школе и пружање помоћи и подршке родитељима при обављању васпитне улоге. Овај циљ ће бити реализован организовањем различитих облика активности, усмерених на обезбеђивање трајне и квалитетне сарадње родитеља и школе и на правовремено информисање родитеља о свим аспектима школског живота, рада и понашања, релевантних за развој, образовање и васпитање ученика.

Сарадња школе са породицом представља један од најважнијих фактора успешног васпитања и образовања детета. Породица је прва средина у којој дете стиче навике, вредности и основна знања, док школа има задатак да развија дететове способности, образује га и припрема за живот у друштву. Када школа и породица сарађују, дете добија подршку, сигурност и боље услове за правилан развој. Углавном, сарадња између породице и школе почиње са поласком детета у школу и континуирано се одвија током школовања и представља важно поље заједничког деловања па је треба развијати у смеру заједничке одговорности. Сарадња школе и породице важна је јер позитивно утиче на успех ученика, његово понашање и емоционални развој. Ученици чији родитељи активно сарађују са школом често показују боље резултате у учењу, имају веће самопоуздање и развијају одговорнији однос према обавезама. Родитељи кроз сарадњу са наставницима добијају увид у напредак детета, његове способности, интересовања и евентуалне потешкоће. Са друге стране, наставници боље упознају породичне услове у којима дете одраста, што им помаже да прилагоде рад потребама ученика.

Добра сарадња такође доприноси спречавању проблема као што су недисциплина, слаби резултати у школи, изостанци или конфликтно понашање. Да би та сарадња била коректна и унапређена неопходно је укључивање родитеља у живот школе на различите начине. Самим укључивањем родитеља се омогућава могућност информисања о начину функционисања школе, о структури и организацији школе и школског образовног система. Такође, ефикасном сарадњом са породицом се негује и подстиче партнерски однос са родитељима односно старатељима која треба да буде заснована на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења.

Сарадња са родитељима остварује се и посредством Савета родитеља, који има важну улогу и значајна овлашћења у организацији и функционисању школе. Поред предлагања својих представника за орган управљања школе и општински савет родитеља, чланови Савета активно учествују у планирању развоја школе и раду свих обавезних школских тимова. Савет родитеља укључен је у предлагање изборних програма и поступак избора удбеника, разматра школски програм, развојни план и годишњи план рада школе. Такође, анализира извештаје о реализацији образовно-васпитног рада, развојног и годишњег плана, резултате спољашњег вредновања и самовредновања, завршног испита, националних и међународних тестирања, као и мере које се предузимају ради унапређивања квалитета наставе и васпитног рада. Савет даје сагласност на програме екскурзија и наставе у природи, прати њихову реализацију и разматра извештаје о спроведеним активностима.

Посебна пажња посвећује се праћењу услова рада школе, безбедности ученика, условима за учење и развој деце, као и другим питањима значајним за живот и рад школске заједнице. Због тога је неопходно успоставити ефикасан механизам комуникације који ће омогућити да Савет родитеља буде истински представник интереса свих родитеља. Та комуникација треба да буде двосмерна – од родитеља ка њиховим представницима у Савету и обратно.

Важно је да родитељи буду упознати са надлежностима и могућностима деловања Савета родитеља како би бирали представнике који ће активно доприносити раду овог тела и унапређивању школског окружења. Из тог разлога, одељењске старешине ће на првом родитељском састанку у школској години упознати родитеље са улогом и овлашћењима Савета родитеља пре избора представника.

Рад Савета родитеља треба да буде транспарентан, како би свим родитељима била јасна његова улога, али и њихова одговорност у процесу доношења одлука. Неопходно је обезбедити редовно информисање родитеља, како на нивоу одељења тако и на нивоу школе, о донетим одлукама и активностима Савета. Истовремено, чланови Савета треба да буду упознати са потребама, ставовима и очекивањима родитеља које представљају, како би их могли адекватно заступати.

Савет родитеља има и надлежност да бира и предлаже представнике родитеља за Школски одбор, чиме се додатно оснажује учешће родитеља у процесу управљања школом. Представници родитеља у Школском одбору учествују у доношењу одлука у складу са законским и подзаконским прописима. Поред тога, представници Савета родитеља укључени су и у рад општинског савета родитеља.

Унапређивање сарадње између школе и породице остварује се и кроз стручно усавршавање наставника у области комуникације и сарадње са родитељима. С обзиром на то да су родитељи најчешће у контакту са учитељима и наставницима, важно је да наставници стварају подстицајно окружење које охрабрује родитеље на активно учешће у животу школе. Континуирано професионално усавршавање наставника доприноси развоју свести о значају родитељске партиципације и њеном позитивном утицају на напредовање ученика и квалитет наставног процеса.

Сарадња са породицом огледа се и у реализацији различитих хуманитарних акција, спортских и културних манифестација, као и кроз пројекат професионалне оријентације ученика приликом преласка у средњу школу. Учесће родитеља у животу школе представља један од значајних показатеља квалитета рада образовне установе. Због тога школа развија и примењује процедуре које подстичу активно укључивање родитеља и обезбеђују одрживост те сарадње.

Програм сарадње са породицом обухвата и организацију Дана отворених врата, током којих родитељи имају прилику да присуствују настави и непосредно се упознају са радом школе. Ради праћења успешности сарадње, школа ће редовно спроводити анкетирање родитеља и старатеља како би се проценио степен њиховог задовољства сарадњом и прикупили сугестије за њено даље унапређивање.

План сарадње са породицом саставни је део Годишњег плана рада школе.

Програмом се омогућује стварање простора и услова за флексибилније и непосредније укључивање родитеља у активности школе и јасно успостављање улога и одговорности свих актера у систему образовања.

21. ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈЕ И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Наставна екскурзија је облик образовно-васпитног рада којим се доприноси остваривању плана и програма и циљева основног образовања и васпитања.

Циљ екскурзије:

Циљ екскурзије је да допринесе остваривању циљева и задатака образовања и васпитања, циљева и задатака наставних предмета непосредним упознавањем садржаја наставних предмета, појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су у вези са делатношћу школе.

Задаци екскурзије су:

- продубљивање, проширивање и обогаћивање знања и искустава ученика,

- повезивање и примењивање знања и умећа,
- развијање љубави према отаџбини, њеној историји, култури и природним лепотама, неговање позитивног односа према свим њеним грађанима и њиховим националним, културним, етичким и естетским вредностима,
- неговање солидарности, хуманизма, другарства и осећаја заједништва,
- успостављање непосреднијих односа између наставника и ученика и ученика међусобно,
- проучавање објеката и феномена у природи,
- уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима,
- упознавање с начином живота и рада људи појединих крајева,
- развој и практиковање здравих стилова живота,
- развијање свести о значају одрживог развоја и изграђивање еколошких навика и навика заштите животиња,
- развијање способности проналажења, анализирања и саопштавања информација из различитих извора,
- оснаживање ученика у професионалном развоју,
- подстицање самосталности ученика и одговорности за сопствено понашање,
- развијање способности оријентације у простору.

Садржаји екскурзија базирају се на наставном плану и програму и саставни су део Годишњег плана рада школе.

21.1. Програм екскурзије

Екскурзија се остварује ван школе у трајању од једног до три дана годишње, у складу са узрастом, наставним планом и програмом и програмом екскурзије. Одељењска, разредна и стручна већа школе предлажу план екскурзије, који достављају наставничком већу ради разматрања. Школски одбор усваја план. Екскурзије могу да се изведу ако је савет родитеља дао сагласност на њихов програм и организацију.

План организовања и реализације екскурзије представља саставни део Годишњег плана рада школе.

21.2. Први циклус основног образовања и васпитања

У складу с наставним програмом, на екскурзијама се могу реализовати следећи програмски садржаји:

- Уочавање облика рељефа и површинских вода у околини и природно-географских одлика Србије.
- Посматрање карактеристичних биљака и животиња (обилазак станишта биљака и животиња у околини и Србији).
- Посете заштићеним природним подручјима (национални паркови, резервати, споменици природе...).
- Упознавање с прошлошћу и културном баштином завичаја и отаџбине (обилазак музеја, културно-историјских споменика, етно-села, спомен-кућа знаменитих људи - научника, књижевника, уметника, војсковођа, државника...).
- Развијање способности оријентације у простору и времену.
- Обилазак разних типова пољопривредних површина и сточарских фарми (упознавање с производњом здраве хране).

- Обилазак привредних друштава и јавних предузећа (прерада природних сировина, упознавање с различитим делатностима људи, заштита животне средине...).

21.3. Други циклус основног образовања и васпитања

У складу с наставним програмом, на екскурзијама се могу реализовати следећи програмски садржаји:

- Посете које омогућавају упознавање са природним лепотама, природно-географским и друштвено-географским одликама Србије (планине, реке, језера, бање, биљни и животињски свет, заштићени природни објекти и национални паркови, становништво, народи и етничке заједнице у Србији...).
- Обилазак праисторијских, античких, средњовековних, нововековних и локалитета савременог доба (Лепенски вир, Винча, Сирмијум, Виминацијум - војни логор, Гамзиград - царска палата, Медијана, Студеница, Ђурђеви Ступови, Жича, Милешева, Сопотани, Градац, Раваница, Лазарица, Љубостиња, Манасија, Каленић, Сремски Карловци, Крушедол, Ново Хопово, Врдник, Смедеревска тврђава, Голубац, Нишка тврђава, Петроварадинска тврђава, Орашац, Топола, Ћеле-кула, Таково, Тршић, Бранковина, Враћевшница, Текериш, Струганик, Шумарице...).
- Обилазак Београда, престонице Србије (Дом Народне скупштине, Народно позориште, Народни музеј, Београдска тврђава, Опсерваторија, Војни музеј, Музеј Српске православне цркве, Музеј Првог српског устанка - Конак кнеза Милоша, Конак кнегиње Љубице, Народна библиотека, краљевски дворови на Дедињу, Музеј града, Авала, Јајинци, Етнографски музеј, Педагошки музеј, Музеј Вука и Доситеја, Саборна црква, храм Светог Саве на Врачару, Природњачки музеј, Ботаничка башта "Јевремовац", зоолошки врт, Музеј југословенске кинотеке, Музеј Николе Тесле, Музеј савремене уметности, Музеј ваздухопловства...).
- Обилазак установа културе у Србији (Галерија Матице српске у Новом Саду, Српско народно позориште у Новом Саду, Књажевско-српски театар у Крагујевцу, завичајни и локални музеји, спомен-куће...).
- Обилазак привредних друштава и јавних предузећа (предузећа у областима прехранбене, хемијске, машинске и електроиндустрије, индустрије грађевинског материјала, енергетике...).

21.4. Услови за извођење екскурзије

Екскурзија се организује и изводи ако је пријављено, уз сагласност родитеља најмање 60% ученика на нивоу разреда, а по обављеном лекаском прегладу и ако су обезбеђени остали услови за остваривање циља екскурзије (превоз, смештај и исхрана ученика).

Изузетно, екскурзија може да се организује ако писмену сагласност да најмање 60% родитеља ученика одељења. Извођење екскурзије за ученике истог разреда организује се са истим садржајем, по правилу, истовремено. Ако нису испуњени наведени услови, директор школе обуставља извођење екскурзије.

Путни правци, објекти, манифестације, крајеви и предели одређују се у складу са циљем и задацима путовања. Екскурзија се изводи у оквиру државних граница.

Ако је екскурзија организована у време наставних дана, настава се надокнађује за све ученике, у складу са школским календаром и годишњим планом рада школе.

План екскурзија, васпитних и наставних садржаја, циљева и задатака који се реализују на екскурзији, дат је у Годишњем плану рада школе.

21.5. Настава у природи

Настава у природи је облик образовно-васпитног рада којим се остварују обавезни и изборни наставни предмети и ваннаставне активности из наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања – у климатски погодном месту из здравствено-рекреативних, образовно-васпитних и социјалних разлога. Настава у природи организује се уз писмену сагласност родитеља, за најмање две трећине ученика одељења.

Циљеви наставе у природи су:

- очување, подстицање и унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилног психофизичког и социјалног развоја;
- стварање основа за усвајање активног, здравог и креативног начина живота и организовања и коришћења слободног времена;
- проширивање постојећих и стицање нових знања и искустава о непосредном природном и друштвеном окружењу;
- развијање еколошке свести и подстицање ученика на лични и колективни ангажман у заштити природе;
- социјализација ученика и стицање искустава у колективном животу, уз развијање толеранције и одговорног односа према себи, другима, окружењу и културном наслеђу;
- развијање позитивних односа према националним, културним и естетским вредностима.
-

Задаци наставе у природи су:

Задаци који се остварују реализацијом програма наставе у природи су: побољшање здравља и развијање физичких и моторичких способности ученика, задовољавање основних дечијих потреба за кретањем и игром, очување природне дечије радозналости за појаве у природи и подстицање интересовања и способности за њихово упознавање кроз одговарајуће активности, развијање способности опажања основних спојстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности у конкретним природним и друштвеним условима, подстицање самосталности у процесу стицања знања кроз непосредне истраживачке задатке, развијање свести о потреби заштите, неговања, чувања и унапређивања природне и животне средине и изграђивање еколошких навика, упознавање природно-географских, културно-историјских знаменитости и лепоте места и околине, упознавање разноврсног биљног и животињског света појединих крајева, уочавање њихове повезаности и променљивости, начина живота и рада људи појединих крајева, упознавање са карактеристикама годишњих доба, смењивање временских прилика и развијање способности сналажења-орјентације у простору и времену и оспособљавање ученика за безбедан и правилан боравак у природи, развијање хигијенско- здравствених навика и неговање навике редовне физичке активности, формирање правилне и редовне исхране, навикавање на правилно смењивање рада, одмора и сна, разумевање и уважавање различитости међу појединцима, подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима кроз одговарајуће активности.

Садржаји наставе у природи базирају се на наставном плану и програму образовно васпитног рада и Школског програма и саставни су део Годишњег програма рада школе.

21.6. Програм наставе у природи

Програм наставе у природи је операционализован кроз План организовања и реализације наставе у природи и представља саставни део Годишњег плана рада школе.

21.7. Услови за извођење наставе у природи

Настава у природи организује се за ученике од првог до четвртог разреда основног образовања, у трајању од 7 дана, уз писмену сагласност родитеља, за најмање 2/3 родитеља на нивоу одељења.

Настава у природи се може изводити у објектима који испуњавају услове за извођење предвиђених наставних и ваннаставних садржаја.

Пре поласка на наставу у природи организује лекарски преглед свих ученика.

За ученике који не одлазе на наставу у природи школа је дужна да организује наставу.

21.8. Излети

Излети се реализују за ученике и наставнике који су постигли изузетне резултате на такмичењима. У складу са расположивим материјалним ресурсима школа организује излете за ученике и заспослене за постигнуте изузетне резултате у раду.

22. ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Школска библиотека реализује библиотечко-информационе, васпитно-образовне и културне активности школе.

У школској библиотеци се прикупља, обрађује и ученицима, наставницима и стручним сарадницима даје на коришћење библиотечко-информациона грађа. У свом фонду школска библиотека прикупља уџбенике и друга наставна средства за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом.

Циљ програма рада школске библиотеке је подстицање читања и разумевање прочитаног како би процес учења у школи био што успешнији. Такође се кроз спровођење активности из програма подстиче и развија креативност ученика што директно утиче на развој и јачање њиховог самопоуздања.

Специфични циљ школске библиотеке је да код ученика развија навике читања и коришћења библиотечких услуга као и да ученике оспособљава да користе информације у свим облицима и на свим медијима и омогући им да овладају вештинама потребним за учење током целог живота.

Основни библиотечки послови су:

- Набавка библиотечко-медијатечке грађе, њено инвентарисање, класификација, сигнирање и каталогизација,
- Функционално и естетско уређење простора библиотеке, а у складу са просторним условима и организовање просторних целина за учење, необавезно читање, истраживање и функционалан рад,
- Обучавање ученика у коришћењу стручног фонда школске библиотеке,
- Издавање библиотечко-информационе грађе на коришћење ученицима и наставницима (задуживање и раздуживање)
- Годишње и оперативно планирање рада
- Праћење и вредновање остварености постављених циљева рада школске библиотеке.

Подстицање читања и помоћ у учењу и развоју информатичке писмености код ученике се реализује путем:

- Помоћи ученицима приликом избора литературе

- Вршњачке едукације где ће ученици једни другима препоручивати књиге и читати занимљиве одломке
- Слушања аудио бајки које су посебно занимљиве ученицима првог циклуса образовања и васпитања
- Реализације мултимедијалних часова.

Поједини часови редовне и изборне наставе се организују у школској библиотеци како би се код ученика развило интересовање и навике читања.

У оквиру сарадње са наставницима и стручним сарадницима школски библиотекар пружа стручну помоћ при избору лектуре и стручне литературе, сарађује са стручним активима, тимовима, стручним већима за област предмета директором, другим стручним сарадницима, и активом библиотекара, ради на припремању тематских изложби и припрема литературу за рад секција. Библиотекар организује промоцију и представљање стручних издања за наставнике и стручне сараднике.

У оквиру библиотечко-информацијске делатности, библиотекар систематски ради на информисању о новим књигама и садржају стручне литературе, прати и евидентира коришћења књига и организује међубиблиотечку сарадњу. Поред наведеног библиотекар учествује и у реализацији програма културних делатности школе.

У оквиру сарадње са локалном и широм заједницом организују се посете предшколаца који се упознају и са радом школске библиотеке. Организују се посете ученика Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“. Школске библиотека сарађује са Народним музејом у Краљеву, Културним центром Рибница, Краљевачким позориштем и биоскопом „Кварт“. Организују се посете Сајму књига и посете дечијих писаца и песника школи.

Рад школске библиотеке се промовише на седницама наставничког већа и путем сајта школе.

23. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ОСТАЛИХ ОБЛИКА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ

23.1. Компензаторни програм за децу из осетљивих група

Компензаторни програми су планске интервенције чији је циљ да се спречи или надокнади интелектуално, социјално, емоционално и физичко заостајање деце из социо-економски и образовно депривираних средина.

Циљ компензаторног програма у основној школи јесте да ученицима који имају потешкоће у савладавању наставних садржаја омогући достизање основног нивоа знања и вештина за успешно праћење редовне наставе. Програм је усмерен на превазилажење образовних празнина насталих услед различитих фактора, као што су дуже одсуство, спорији темпо учења, недовољно развијене радне навике или специфичне тешкоће у учењу.

Узимајући у обзир да су ученици из осетљивих група (нарочито ученици из социјално нестимулативних средина) у неповољнијем положају од осталих вршњака за остваривање школског успеха и каријерног развоја, улога школе је кључна. Школа је корективни фактор за неадекватне утицаје којима су деца изложена ван школе, нарочито у породици. Наиме, школа би требало да поред образовне подршке ученицима омогући прилике за развијање способности, позитивне слике о себи, доживљаја самоефикасности, професионалних интересовања, самопоштовања, осећаја добробити и сл., као и подршку да то постигну. Рад на оснаживању наведених области ће у случају потребе примене компензаторног програма реализовати одељењски старешина, предметни наставници и стручна служба похвалама, позитивним афирмацијама, индивидуалним радом,

социјалним и емоционалним радионицама и сл. Имајући у виду да је најзаступљенија врста подршке прилагођавање редовне наставе, али и реализовање допунске и припремне наставе, наставници се јављају као главни актери у процесу пружања подршке ученицима. Одељењски старешина и наставници увидом у социјални статус ученика, тестом способности и иницијалном проценом утврђују да ли је потребна реализација компензаторног програма за одређеног ученика. Поред наставника најзначајнији извор подршке јесте и стручна служба. Стручна служба је укључена у процени нивоа развоја, знања и способности ученика, различитих активности професионалне оријентације и саветодавног рада са ученицима и родитељима/старатељима ученика. Компензаторни програм ће се реализовати прилагођавањем наставних метода и средстава и проценом остварености нивоа постигнућа уз адекватан начин провере знања и способности школске године. На основу свих резултата процене знања и способности које изврше стручна служба, одељењске старешине и наставници одређује се и дужина трајања компензаторног програма. Уколико се уврди напредак у стимулисаној области по реализацији плана, током школске године ће Тим за инклузивно образовање разматрати могућност за укључивање ученика у редован школски систем.

Компензаторни програм игра кључну улогу у обезбеђивању једнаких шанси за образовање деце из осетљивих група.

23.2. ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА

23.2.1 ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК – ИНОВАТИВНИ МОДЕЛ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Увод - опис рада у Продуженом боравку

Продужени боравак је необавезан облик организованог рада са ученицима нижих разреда и представља могућност да деца, поред редовне наставе, буду у школи још један део дана, док су им родитељи на послу.

Пре или после наставе (у зависности од смене) организује се продужени боравак за ученике првог и другог разреда основне школе. Боравак и рад са децом одвија се у временском периоду од 7.00 до 17.00 h.

Групе ученика се могу организовати по потреби и у зависности од броја ученика као хетерогене (због разлике у разредима) или хомогене (ученици истог разреда, а различитих одељења). Организовани самостални рад ученика произилази из наставног плана и програма у редовној настави. Програм продуженог боравка спроводе професори разредне наставе – учитељи. Све активности у продуженом боравку одвијаће се по принципу Монтесори педагогије.

Циљеви реализације садржаја у продуженом боравку су у складу са општим циљевима основног образовања:

- омогућити детету квалитетан програм и открити његове пуне потенцијале као јединствене особе
  - омогућити детету развој као социјалног бића кроз живот и сарадњу са осталом децом
  - припремити дете за даље образовање и перманентно учење.

Специфични циљеви:

- потпун и хармоничан развој детета
- важност истицања индивидуалних различитости (свако дете је јединствено; осигурава му се развој свих потенцијала)

- фокусирање на учење (истиче се важност онога што дете учи и процеса којим усваја знања)
- оспособити ученика за самостално учење
- истиче се радост учења и подстиче мотивисаност за учење
- потенцирати важност учења утемељеног на опажању процеса из окружења (очигледна метода)
- писменост (језичка, математичка, информатичка)
- рад на начинима изражавања емоција (друштвено прихватљиви модели)
- развијање духовне димензије живота
- европска и глобална димензија модерног живљења
- плурализам, поштивање различитости и важност толеранције
- партнерство у образовању
- улога технологије у образовању
- брига о деци с посебним потребама
- темељна улога образовања у раном детињству
- улога рада у продуженом боравку у постављању узорка за перманентно образовање

Кључна подручја развоја

ЈЕЗИЧКО – КОМУНИКАЦИЈСКО ПОДРУЧЈЕ		
АКТИВНОСТИ		НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОБЛИЦИ РАДА
слушање и говорење уочавање звукова у простору (звук, тон, глас) гласовна анализа и синтеза аналитичке вежбе - растављање речи на слоге и гласове учење почетног читања и писања изражајне вредности читања (артикулација, дикција, интонација ритма ...) артикулисано и разумљиво говорење правилно наглашавање речи и реченица усмено изражавање (препричавање, причање, описивање, извештавање, казивање напамет научених текстова ...) писмено изражавање (препричавање, диктат, писани састави, језичке вежбе) показивање емоција изразом лица повезивање невербалне комуникације са садржајем текста за време читања и тумачења говора тела ситуациона – драматизација: поздрављање, представљање, постављање питања, изрицање захтева, исказивање захвалности ... репродукција прича помоћу лутака играње улога гласно читање утемељено на природном говору критичо и креативно читање правилна употреба речника децјих енциклопедија и лексикона	15%	Интегрисано учење и поучавање Интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ Тимско – сарадничко учење Истраживачка настава Искуствено учење Проблемска настава Пројектна настава

МАТЕМАТИЧКО – ЛОГИЧКО И ИНФОРМАЦИОНО – КОМУНИКАЦИОНО ПОДРУЧЈЕ		
АКТИВНОСТИ		НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОБЛИЦИ РАДА
• уочавање простора и односа у простору • анализа и синтеза елемената простора и површине, облик, знак • активности решавања проблема у сврху уочавања и разумевања законитости • активности креативног, јасног и логичког решавања проблема • примена математичких знања у различитим концептима • употреба речи, бројева, симбола, графика, табела и модела за објашњење математичких законитости • примена усвојених математичких законитости	15%	Интегрисано учење и поучавање Интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ Тимско – сарадничко учење Истраживачка настава Искуствено учење Проблемска настава Пројектна настава Учење кроз игру, праксу, учење за живот Ванучионишка и теренска настава Ваннаставне активности

СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА, ОДНОС ПРЕМА СЕБИ, ЗДРАВЉУ, ОКОЛИНИ И РАДНИМ ОБАВЕЗАМА		
АКТИВНОСТИ		НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОБЛИЦИ РАДА
• Имплицитно и експлицитно развијање одговарајућих моралних вредности, осећаја за властиту и колективну одговорност, позитивних особина личности, сопственог • друштвено прихваћеног кодекса моралног понашања учење учења • одговорно, темељно и редовно писање домаћих задатака • усвајање техника самосталног и сарадничког учења	25%	Интегрисано учење и поучавање Интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ Тимско – сарадничко учење Истраживачка настава Искуствено учење Проблемска настава Пројектна настава

• учење и усвајање правила понашања у разреду, школи... • активно учешће у активностима заједнице • развијање свести о себи и другима • уочавање значаја здравог начина живота • развијање и унапређивање здравствено хигијенских навика • учење техника и релаксације • уочавање и вежбање социјалних односа између одраслих и деце и деце и деце • усвајање практичних знања повезаних са елементарним грађанским васпитањем и свакодневним животним дужностима • развијање кооперативности, одговорности, лојалности, групи ... • савладавање умећа сналажења у конфликту		Учење кроз игру, праксу, учење за живот Ванучионичка и теренска настава Ваннаставне активности

КУЛТУРНО – УМЕТНИЧКО ПОДРУЧЈЕ		
АКТИВНОСТИ		НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОБЛИЦИ РАДА
• развијање осећаја за уметничко стваралаштво • развијање естетских вредности и естетског стваралаштва • подстицање и развијање естетских вредности • формирање естетског доживљаја и естетског процењивања • упознавање и коришћење различитих материјала за рад • развијање способности за извођење музичких садржаја у вокалном, плесном и инструменталном изразу • упознавање и развијање фолклорне традиције нашег народа	20%	Интегрисано учење и поучавање Интердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ Тимско – сарадничко учење Истраживачка настава Искуствено учење Проблемска настава Пројектна настава Учење кроз игру, праксу, учење за живот Ванучионичка и теренска настава Ваннаставне активности

ИГРЕ, СПОРТ, РЕКРЕАЦИЈА		
АКТИВНОСТИ		НАЧИН ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОБЛИЦИ РАДА
• Задовољавати основне дечје потребе за кретањем и игру • подстицање раста, развоја и правилно држање тела • развијање и усавршавање моторичких способности • развијање координације, гipкости и експлозивне снаге	25%	Интегрисано учење и поучавање нтердисциплинарни и мултидисциплинарни приступ Тимско – сарадничко учење Истраживачка настава Искуствено учење Проблемска настава

• стицати, усавршавати и примењивати моторичка умења • развијати децју мускулатуру • стицати и развијати свест о потреби здравља и чувања здравља • развијати такмичарски дух • неговати упорност, издржљивост, општу спретност и снажљивост • развијати смисао за ритмичко и естетско изражавање (појединачно и колективно) • богатити фонд плесовима и играма • неговати народну традицију и културу		Пројектна настава Учење кроз игру, праксу , учење за живот Ванучионичка и теренска настава Ваннаставне активност

Садржаји програма

Остваривање циљева и развој кључних подручја ће се најбоље остварити усмеравањем рада на садржаје, теме, кључне појмове и образовна постигнућа која су прописана Програмом наставе и учења за одређени разред. Садржаје ће реализовати учитељ у продуженом боравку, али у договору с учитељем који ради у редовној настави. Стога је изузетно важно све активности планирати како би се постигла кохерентност међу одабраним садржајима и усклађеност деловања међу учитељима.

Време предвиђено за реализацију пратећих активности треба реализовати у складу с претходно наведеним циљевима рада у продуженом боравку, имајући увек на уму узраст и могућности детета.

Креативност, иновативност и учитељска вештина максимално ће доћи до изражаја при одабиру игара, литературе, културних садржаја као и садржаја којима ће реализовати захтеве за развојем социјализацијских и комуникацијских те радно-техничких компетенција. Посебну пажњу треба посветити целокупном развоју детета, у здраву, самосталну, радно оспособљену јединку која ће у будућности својим знањем, развијеним животним вештинама и ставовима допринети развоју друштва.

23.3. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА У ПРОДУЖЕНОМ БОРАВКУ

Предвиђени организацијски облици

Продужени боравак - хетерогене групе ученика и једна хомогена група

Полазници – ученици 1. и 2. разреда

Величина групе – варира током године до 30 ученика

Време организације рада – 7.00- 17.00 h

Образовно – васпитни рад – израда домаћих и осталих задатака и допунска настава по потреби, уз пружање помоћи у учењу.

Остали облици рада – организована исхрана, организовано слободно време, ваннаставне активности, рекреација, игре по слободном избору ученика и друштвено користан рад.

Исхрана - 2 obroka: доручак и ручак

Реализатори - професор разредне наставе (учитељ у боравку)

Материјално - технички услови организације рада продуженог боравка

• учионица прилагођена и опремљена за остваривање рада продуженог боравка, добро осветљена и пространа, мотивишућих боја зидова и намештаја

- опремљеност учионице неопходним наставним средствима
- прикладни ормарићи за одлагање обуће и јакни, као и личних ствари
- струњаче и простор за рекреативни одмор
- одговарајуће дидактичко – забавне игре и друштвене игре и предмети, као и опрема за рекреацију
- близина санитарних просторија

Дневне активности (сатница)

Преподневна смена

време	активности
7.00h – 8.00h	Јутарње прихватање ученика, слободно време
8.00h – 8.30h	Доручак
8.30h – 10.00h	Писање домаћих задатака, вежбање, утврђивање обрађеног градива
10.00h – 11.30h	Слободне активности
11.30h – 13.00h	Слободне време, боравак на сунцу и чистом ваздуху, активности по избору ученика

Поподневна смена

време	активности
11.00 – 12.00h	Долазак ученика са редовне наставе из прве смене, слободно време
12.00 – 12.30 0h	Ручак, слободно време
12.30h – 14.00h	Писање домаћих задатака, вежбање, утврђивање обрађеног градива
14.00h – 15.30h	Слободне активности
15.30h – 16.30h	Слободно време, активности по избору ученика
16.30h – 17.00h	Припрема за одлазак кући, спремање школског прибора, уређивање учионице, завршетак рада

Дневни план активности

МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ: у учионици	РЕАЛИЗАТОРИ: учитељи у ПБ
I Самостални рад ученика (часови учења)	
• писање домаћих задатака, • понављање, вежбање и утврђивање обрађеног градива : српски језик , математика, свет око нас • допунска настава (српски језик, математика)	

МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ: у учионици, оближњи парк	РЕАЛИЗАТОРИ : учитељи у ПБ

II Слободне активности у учионици – радионице	
• мала школа великих ствари • еколошка радионица • шарам, стварам (ликовно – вајарска радионица) • певам, плешем, глумим (музичко - дрмско - литерарна радионица) • креативна радионица	
МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ: ако временски услови дозвољавају изван учионице, спортски терени у школском дворишт, у учионици, фискултурна сала	РЕАЛИЗАТОРИ: учитељи у ПБ
III Слободно време	
• Игре без граница , посете изложбама , музеју, шетње, спортске активности • Активности по избору ученика.	
МЕСТО РЕАЛИЗАЦИЈЕ: Школска трпезарија	РЕАЛИЗАТОРИ: учитељи у ПБ сервирка
Остале активности у продуженом боравку	
• Припрема за оброк и исхрана	

23.4. ПЛАН И ПРОГРАМ РАДА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Слободне активности се у ПБ одвијају се по принципу Монтесори педагогије у оквиру следећих радионица:

Понедељак	Уторак	Среда	Четвртак	Петак
Мала школа великих ствари	Еколошка радионица	Шарам, стварам	Певам, плешем, глумим	Креативна радионица

Монтесори је педагошки концепт погодан сваком детету. Монтесорски приступ подразумева да дете несметано учи кроз игру, различите облике рада, структуриране и неструктуриране активности, а притом, све време се уважавају његове потребе. Дете се игра и учи спонтано, учи чинећи, радећи самостално, појединачно, у пару или у мањој групи, уз бројне активности и приборе који су за њега пажљиво припремљени у естетски уређеној околини погодној за такав рад. Методе монтесорског приступа пружају подстицајну околину за развој независности и самосталности и развој радних навика. Велика слобода унутар граница које су договорене пружа детету могућност да неспутано и у потпуности развије своје потенцијале.

Како монтесорско окружење утиче на децу?

Навике, вештине и знања које дете усвоји у монтесорској околини помоћи ће му да ради учинковитије, запажа позорније, да се концентрише делотворније и да се лакше снађе у новим ситуацијама, где год се налазило.

Какава је улога учитеља у томе?

Рад учитеља у монтесорском приступу заснива се на многим проматрањима. Према својим запажањима, она пажљиво припрема околину која ће деци бити стимулативна и помаже ненаметљивим вођењем. Учитељ може радити индивидуално с дететом допуштајући му да одабере

активност којом жели да се бави. Повлачи се док дете ради и допушта му да ужива у задовољству властитим радом, делом и открићем. Надаље, организује рад, припрема слободне и вођене активности, пројекте према потребама и интересовањима деце.

23.5. МАЛА ШКОЛА ВЕЛИКИХ СТВАРИ

Циљеви

- Промовисање друштвено прихваћеног понашања
- Развијање критичког мишљења и односа према критици
- Промоција различитости и сензибилизација у односу на мањинске групе
- Очување и унапређење здравља и односа према хигијенским процесима
- Рад на позитивном односу према екосистему
- Упознавање са природним елементима и појавама

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- познаје и поштује елемената културе живљења
- развија емоционалну и социјалну зрелост
- имплементира правила пристојног понашања у комуникацији са одраслима и вршњацима
- сагледа себе из трећег лица (објективно сагледавање својих особина)
- правилно се односи према правилима и договорима, разуме њихову важност и поштује их
- препознаје и уважава сличности и разлике међу људима
- усмерава пажњу ка односу са вршњацима и исказује спремност да им помогне
- препозна непристојно понашање
- избегава ситуације у којима може да се повреди и да затражи помоћ
- познаје основна правила у саобраћају и придржава их се
- одговорно се односи према природној средини
- разуме значај здравља
- познаје основне принципе правилне исхране
- одржава личну хигијену
- поседује информације штетности токсина (дуван, алкохол, дрога)
- поседује информације о функционисању елемената екосистема и изграђује одговоран односа према природном окружењу
- разуме односе одређених природних елемената и појава

Активности ученика

Уочавање, упознавање, препознавање, примењивање, правила лепог понашања, учествовање у доношењу правила, уважавање сличности и разлика, игра са сврхом едукације.

Наставне методе

Дијалогска, демонстративна, илустративна, текстуална, интерактивна метода....

Облици рада

Индивидуални, фронтални, групни облик рада, рад у пару.

Наставна средства

Занимљиви текстови (извор интернет, часописи, енциклопедије...), видео материјали (научно-образовне емисије), мултимедијални садржаји (квиз „Дивљини живот“ и „Морски живот“) итд.

23.6. ЕКОЛОШКА РАДИОНИЦА

Циљеви

- Очување и унапређење животне средине
- Подстицање дечјих интересовања , питања , идеја и одговора у вези са појавама у окружењу
- Развијање креативне и сазнајне способности откривањем значаја природне средине
- Развијање радозналости код деце , способност запажања и решавања једноставних проблемских ситуација
- Стварање одговорности према природним богатствима
- Јачање еколошке свести

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- уочава и анализира основне појаве и процесе у окружењу
- самостално учи и проналази информације
- одговорно се односи према природним ресурсима
- доприноси очувању околине
- штити угрожене животиње и одговорно се односи према њима
- промишља и критички се односи према онима који нарушавају свет око нас
- искаже и примени начине и принципе очувања животне средине
- изражава се ликовним путем и на тај начин доприноси буђењу еколошке свести

Активности ученика

Слуша, посматра, упоређује , манипулише алатом , повезује, процењује. Уочава, упознаје, препознаје, примењује, учествовање у доношењу правила, учење кроз игру са сврхом едукације.

Наставне методе

Дијалогска, демонстративна, визуелна, илустративна, текстуална, интерактивна метода, практичка активност, метода разговора, експериментална.

Облици рада

Индивидуални, фронтални, групни облик рада, рад у пару.

Наставна средства

Занимљиви текстови (извор интернет, часописи, енциклопедије...), видео матерјали (научно-образовне емисије), мултимедијални садржаји итд.

23.7. ШАРАМ - СТВАРАМ

Циљеви

- Усвајање основних знања о облицима, боји, композицији, сцени...

- Развивање стваралачких и извођачких способности
- Развивање критичког мишљења

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- безбедно и примерено користи алатке и материјал за ликовно изражавање
- препозна и разликује линије, облике, и шаре у свом окружењу
- опажа и препозна разлику између природних творевина у окружењу и оних које је направио човек
- ликовно изрази доживљај и осећања везана за лично искуство из непосредног окружења као и из маште
- опажа и препозна различите површине (глатко-храпаво, меко тврдо...)
- користи једноставне термине из визуелних уметности (цртеж, слика, сликар, колаж...)
- адекватно и активно учествује у презентацији сопствених и радова друге деце
- поштује свој рад и рад друге деце
- на свој начин исказује утисак о свом раду и раду друге деце
- именује боје у палети

Активности ученика

Посматра, опажа, упоређује, манипулише облицима и бојама, манипулише алатом и материјалом, препознаје и изражава доживљај

Наставне методе

Конструкторска метода, манипулативна, демонстративна, експериментална.

Облици рада

Индивидуални, фронтални, групни облик рада, рад у пару.

Наставна средства

Хартија за цртање, мека оловка, оловка у боји, фломастери, водене боје, четкица, колаж папир, маказе, лепак, пластелин, различите тканине, новине, слике, постери...

23.8. ПЕВАМ, ПЛЕШЕМ, ГЛУМИМ

Циљеви

- Савладати ритмичке основе
- Упознавање са врстама и изворима звука
- Упознати ученике са улогама креатора, извођача и корисника
- Упознати ученике са разним видовима музичког изражаја
- Савладати технику слушања музике
- Упознати их са јединственошћу доживљаја музичког комада
- Развивање способности имитирања звука и покрета из околине
- Развивање концентрације и опажања.
- Експериментисање са телом (покретима) и звуком (гласовима)

- Савладавање приповедачке технике
- Развијање способности за решавање сценског задатка у оквиру текста
- Развијање способности изражавања мисли и осећања на сцени
- Развијање креативног мишљења
- Развијање критичког мишљења
- Стицање интегрисаних знања и вештина ученика из области традиционалне културе.
- Неговање и очување народне традиције кроз дечије стваралаштво.
- Стицање знања и вештине казивања: народне епске и лирске поезије, пословица, питалица, загонетки, шaljивих народних прича ...
- Стицање знања и развој вештине певања народних изворних песама

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- репродукује једноставне ритмичке задатке
- пева једноставније дечије песме по слуху уз музичку пратњу или без ње
- пева у хору
- препознаје и пореди различите звуке произведене на разним инструментима
- креира разне звучне ефекте
- изражава свој доживљај музике кроз импровизацију покрета
- препозна начине на које музика и звукови учествују у свакодневном животу (музика у медијима, звукови природе, породичне прославе...)
- имитира различите звукове и покрете из околине
- усмерава своју пажњу на дату радњу
- невербално прикаже одређена стања и радње
- изражав своје мисли и осећања изазваних музиком
- правилно артикулише гласове, акцентује речи и научи правилно да интонира
- тумачи драмске ликовне
- импровизује

Активности ученика

Певање, стварање звука, праћење ритма, слушање музике, препознавање, играње, креирање, глума, имитација, импровизација, извођење говорних вежби.

Наставне методе

Метода рада по слуху, експериментална метода, демонстрациона метода.

Облици рада

Фронтални, групни и индивидуални облик рада, рад у пару.

Наставна средства

Музички компакт дискови, музички инструменти, лутке, костими.

23.9. КРЕАТИВНА РАДИОНИЦА

Циљеви

- Развој индивидуалних карактеристика личности, деце и ученика нужних за разумевање природе, друштва, себе и света у коме живе у складу са њиховим развојним потребама,могућностима и интересовањима;
- Подстицање и развој естетских и хуманих способности деце и ученика;
- Подстицање и изградња сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости развијање индивидуалне потребе за радом;
- формирање радних навика, вештина и развој особина личности најнепосредније везаних за рад;
- Развијање осећаја за стваралаштво
- Развити способност перцепције и конбинаторике
- Развој визуелних и тактилних способности , маште и интересовања
- Развој позитивног односа према раду, истрајност
- Упознавање нових техника рада
- Развој спретности руку

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- уочава и цени своје могућности у појединим сегментима
- ради на личном напредовању, које ће бити основ за даљи рад током читавог живота
- ликовно, естетски и креативно се изражава
- развија, усмерава и примени своје стваралачке способности
- примени истрајност у раду,
- примени усвојене технике рада

Активности ученика

Манипулише алатом и матерјалом, слуша, посматра, упоређује ,процењује, уочава, примењује,самостално компоновање разредног панона, одговоран однос према личним стварима, сређивању истих, као и сређивању радног простора.

Наставне методе

Експериментална метода, демонстрациона, конструкторска метода, манипулативна, илустративна, визуелна, интерактивна метода, практичка активност, метода разговора.

Облици рада

Фронтални, индивидуални, групни облик рада, рад у пару.

Наставна средства

Хартија за цртање, мека оловка, оловка у боји, фломастери, водене боје, четкица, колаж папир, маказе, лепак, пластелин, различите тканине, новине, слике, постери , јесењи плодови, глиномол,природни материјали , тестенина, спреј за декорацију, лењери ...

23.10. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

Садржај активности у слободном времену своди се на организоване физичке активности, али и на игре по избору ученика, шетње и рекреацију. Овде је дат предлог спортских активности и игара без граница.

Циљеви

- Очување и унапређење здравља
- Развијање моторичких способности, умеће и навика у складу са индивидуалним карактеристикама
- Оспособљавање за самостално вежбање у слободно време
- Развијање позитивне слике о себи (рад на изграђивању самопоуздања)
- Развијање креативности уз покрет
- Да схвате смисао, вредности и принципе вежбања и да стечена знања и вештине практично примењују

Исходи

Ученик ће бити у стању да:

- користи и повезује информације о значају здравља
- избегава ситуације у којима може да повреди себе или друге
- адекватно реагује у критичним ситуацијама и помаже пријатељу који је повређен
- разликује правилно од неправилног држања тела
- примењује правилно држање тела
- изводи покрете у задатом смеру
- правилно изводи једноставне вежбе
- развија моторичке способности у складу са индивидуално постављеним циљевима
- правилно изводи игре са и без реквизита, са и без музике
- сарађује у тиму и да се осећа као део тима

Активности ученика

Посматрање, праћење, повезивање, процењивање, пребројавање, груписање, играње, скакање, ходање, трчање, проблачење, пењање, бацање, хватање, дизање...

Наставне методе

Практичка активност

Облици

Метода демонстрације, метода разговора.

Наставна средства

Лопте, вијаче, обруч, чуњеви, ластиж...

23.11. ОРГАНИЗАЦИЈА ДОПУНСКИХ АКТИВНОСТИ

Дефинисање и одређење:

- Средство педагошке интервенције у ситуацијама у којима се поступцима редовне наставе не могу постићи задовољавајући резултати ученика.
- Организује се као вид ваннаставних активности за ученике који у редовној настави теже савладавају делове наставног програма, па им је потребна допунска помоћ ради напредовања у редовној настави.
- Циљ је јачати знање или вештинама, у смислу остваривања исхода планираних у редовној настави.

Организација:

Временски оквир: 2 сата недељно

Носилац активности: Учитељ из Продуженог боравка

План и програм рада: Програм редовне наставе уједно је и програм допунских активности.

Међупредметно повезивање: Учитељ редовне наставе даје предлог ученика који ће похађати допунске активности. На предлог учитеља и сагласност родитеља ученик може похађати допунске активности. За квалитетну организацију и реализацију допунских активности веома је важна сарадња учитеља који реализује наставне садржаје у редовној настави и учитеља који реализује допунске активности.

Припрема допунских активности:

- Идентификација ученика којима је потребна додатна помоћ у учењу.
- Идентификација наставних садржаја које ученик није усвојио.
- Праћење и контролисање напредовања ученика у редовној настави.

Циљеви допунских активности за српски језик и математику по разредима:

- усвајање наставних садржаја из редовне наставе
- формирање радних навика
- подстицање и развијање самосталности у раду
- оспособљавање ученика за самостално учење

23.12. ПРОГРАМ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА

Програм стручног усавршавања подразумева унапређење образовно-васпитног рада школе путем оснаживања компетенција наставника, стручних сарадника и директора за обављање посла, похађањем и завршавањем релевантних облика стручног усавршавања. Запопслени су у обавези да буду информисани о стручном усавршавању у оквиру своје струке и прецизном броју сати стручног усавршавања који поседују. Запослени имају обавезу да предлажу које облике стручног усавршавања сматрају неопходним за унапређење свог рада руководиоцима стручних већа и стручним службама школе када се то од њих затражи.

Избор облика стручног усавршавања врше запослени у сарадњи са стручним већима за области предмета и разредним већима, а исте одобрава директор. Одлуке о стручном усавршавању се доносе у складу са Правилником о сталном стручном усавршавању, а на основу самовредновања и вредновања сопственог рада и рада школе, развојног плана и свих ресурса школе.

Стручно усавршавање наставника и стручних сарадника установа планира у складу са потребама и приоритетима образовања и васпитања ученика, приоритетним областима које утврђује министар надлежан за послове образовања и на основу исказаних личних планова професионалног развоја наставника, резултата самовредновања и вредновања квалитета рада

установе, извештаја о остварености стандарда постигнућа и других показатеља квалитета образовно-васпитног рада.

Приоритетне области стручног усавршавања за развој образовања и васпитања су од јавног интереса и доноси их министар на 2 године, а то су:

1) Индивидуализовани приступ у раду са децом, ученицима и полазницима коришћењем различитих метода и облика рада у реализацији наставног предмета и/или области;

2) праћење и вредновање образовних постигнућа, односно праћење и подстицање развоја деце, ученика и полазника;

3) избор, израда, прилагођавање и употреба уџбеника, другог дидактичко-методичког материјала и других извора знања за одређени наставни предмет, односно васпитно-образовну област;

4) стварање толерантне и недискриминативне средине за учење и развој сваког појединца, заштита од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације;

5) препознавање безбедоносних ризика и реаговања на њих.

Области стручног усавршавања којима се посвећује посебна пажња у нашој установи су:

1. Превенција насиља, злостављања и занемаривања
2. Превенција дискриминације
3. Инклузија деце и ученика са сметњама у развоју и из друштвено маргинализованих група
4. Комуникацијске вештине
5. Учење да се учи и развијање мотивације за учење
6. Јачање професионалних капацитета запослених у области иновативних метода наставе и управљања одељењем
7. Сарадња са родитељима
8. Информационо – комуникацијске технологије.

У плану стручног усавршавања представљен је начин, динамика и спровођење личног усавршавања запослених унутар и ван установе.

План стручног усавршавања наставника и стручног сарадника је саставни део годишњег плана рада установе и усклађен је са развојним планом установе и резултатима самовредновања и спољашњег вредновања установе.

Начин праћења спровођења плана стручног усавршавања

Праћење плана стручног усавршавања спроводи се: 1) на нивоу Установе које спроводи Тим за стручно усавршавање и руководиоци стручних већа области предмета; 2) на нивоу појединца који се усавршава које спроводи тај појединац у сарадњи са директором и библиотекарем.

- 1) На нивоу Установе обавља се праћење стручног усавршавања на следећи начин: На састанку стручног већа за области предмета анализира се оствареност плана усавршавања у оквиру већа и доноси предлози за унапређење усавршавања који се у форми извештаја предају Директору школе. Руководилац већа потом прослеђује попуњен формулар о остварености усавршавања на нивоу свог већа члану Тима за стручно усавршавање на нивоу школе који је одговоран за праћење стручног усавршавања на нивоу школе. На састанку Тима за стручно усавршавање пореди се број планираних и остварених сати и бодова и доноси предлози за унапређење усавршавања на нивоу школе који се у форми извештаја предају Директору.
- 2) На нивоу појединца обавља се евиденција и праћење стручног усавршавања на следећи начин: сваки запослени појединац који је одradio облик стручног усавршавања у установи или ван установе доставља извештај о стручном усавршавању тромесечно члану педагошког колегијума који прати остваривање плана стручног усавршавања. Извештај се доставља на образцу који је донет на нивоу установе.

Педагошки колегијум установе одређује свог члана који прати остваривање плана стручног усавршавања установе и о томе тромесечно извештава директора.

Наставничко веће у јуну месецу разматра извештај директора о стручном усавршавању наставника и стручних сарадника са анализом резултата примене стечених знања и вештина. Извештај директора о стручном усавршавању са анализом саставни је део годишњег извештаја о раду установе и доставља се на усвајање органу управљања.

23.13. ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА И ВРШЊАЧКОГ ТИМА

Ученички парламент представљају ученици седмог и осмог разреда и то по два представника из сваког одељења. Њих бирају ученици одељенске заједнице сваке школске године. Чланови парламента бирају председника као и два представника који учествују у раду Школског одбора без права одлучивања.

Основни циљ ученичког парламента је да ученици, чланови Ученичког парламента заступају интересе свих ученика у школи, као и да учествују у доношењу одлука које се њих непосредно тичу.

Ученички парламент је независна, нестраначка и невладина организација ученика наше школе, чији су основни задаци: развијање демократских односа, остваривање и заштита права ученика и развијање сарадње са другим, сличним организацијама у земљи и иностранству.

Неки од циљева Ученичког парламента су:

- Учење демократије као вештине у понашању;
- Развијање културе дијалога, подстицање толеранције и солидарности;
- Развијање свести о правим друштвеним вредностима и подизање опште културе;
- Активно учествовање у образовно-васпитним активностима;
- Иницирање сопствених акција у области науке, културе, спорта и другим делатностима;
- Сарадња са Наставничким већем, Школским одбором, Саветом родитеља и руководством школе;
- Разматрање односа ученика и наставника, као и односа између ученика;
- Обавештавање ученика о битним питањима у вези са њиховим школовањем.

Вршњачки тим чине ученици од петог до осмог разреда. Општи циљ рада Тим је спречавање и смањивање дискриминације, насиља и злостављања над децом и међу њима.

23.14. ПРОГРАМ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Циљ програма је оспособљавање ученика основне школе за предузимљиво спровођење активности у школским условима.

Специфични циљеви програма су:

- усвајање знања из области предузетништва
- оспособљавање ученика за активно учествовање у преузимању одговорности за сопствено учење и будући развој
- подстицање иновативности код ученика
- развој компетенција потребних за успешно укључивање у свет рада
- стицање фискалне, економске и пословне писмености
- развој комуникационих вештина, организационих вештина, вештина планирања и вештина рада са другима
- подизање и стимулисање предузетничке свести, става и духа
- јачање мотивације ученика да буду активни, иновативни у раду и да без страха процењују и преузимају ризике, започињу сопствени бизнис, као и да буду одговорни и активни у оквиру било које радне обавезе

- оспособљавање ученика, посебно маргинализована група ученика (ромске националности и ученика са сметњама у развоју), за стицање вештина које им требају за даље образовање, рад и вођење продуктивног живота
- развој креативности, флексибилности, истрајности и уредности
- јачање колективног духа и тимског рада
- формирање одговорног односа према себи, другима и окружењу
- стицање функционалног знања
- формирање толерантног друштва у којем се поштује индивидуалност и потреба сваког члана без обзира на његов хендикеп, верску, националну или полну припадност
- развијање вештине планирања,
- подстицање ученика да препознају важност и значај садржаја које изучавају
- подстицање развоја вештине обраде информација (сакупљања, организовања, интерпретације и преношења информација),
- развијање вештина и ставова усмерени на примере из реалног живота и света рада

Исходи програма су:

- ученици имају формирану свест о њиховом сопственом учењу и будућем развоју
- ученици имају развијен позитиван, проактиван, одговоран став према учењу, школи и раду и то показују у понашању
- ученици имају развијено основно разумевање професија, посла и могућности за образовање и обуку након основне школе
- ученици разумеју план спровођења једноставне активности из школског контекста на област породичног, макро и микро социјалног окружења
- ученик уме да одреди буџет (материјал) и временски план за реализацију једноставне активности
- ученик је оспособљен да организује и спроведе, индивидуално или као члан тима, једноставну активност у складу са материјалним и временским ресурсима
- ученици су израдили производе и организују продајне изложбе
- ученици учествују у опредељивању новчаних средстава стечених у спроведеним акцијама

Програм се реализује у школи кроз предавања за наставнике и родитеље на тему предузетништва у школама, израду плана рада и прецизно дефинисање наставних активности, планирање ресурса (време, људски и материјални ресурси) и начина реализације (рад са ученицима). Програм се реализује ван школе успостављањем сарадње са институцијама које код ученика могу утицати на развој предузетничке компетанције.

Део програма се реализује кроз наставне предмете: Чуvari природе, Природа и друштво, Ликовна култура, Од играчке до рачунара, Српски језик, Математика, Час одељенског старешине, Музичка култура, Физичко васпитање, Техничко и информатичко образовање и Техника и технологија, као и кроз слободне активности (секције). Програм је имплементиран у оперативне планове рада наставника наведених предмета.

23.15. ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Програм безбедности и здравља на раду реализује се кроз системски планиране активности и мере усмерене на обезбеђивање сигурног, подстицајног и безбедног окружења за ученике и запослене. Његово остваривање обезбеђује се кроз:

- Организовано дежурство наставника, које се спроводи током малог и великог одмора, као и за време наставе. Дежурни наставници, у складу са утврђеним распоредом истакнутим у наставничкој канцеларији, обезбеђују надзор на свим ходницима школе ради очувања реда, дисциплине и безбедности ученика.

- Функционисање и континуирано унапређивање система видео-надзора, који доприноси праћењу и унапређивању општег нивоа безбедности у школским објектима (матичној школи и издвојеном одељењу у Берановцу), као и у простору школског дворишта.
- Сарадњу са Полицијском управом Краљево кроз ангажовање школског полицајца, чије присуство и активности доприносе свакодневnoj брзи о безбедности ученика, превенцији ризичних понашања и јачању осећаја сигурности у школском окружењу.
- Доследну примену Протокола о заштити ученика од насиља, злостављања и занемаривања, у циљу правовременог препознавања, спречавања и адекватног реаговања у свим ситуацијама које могу угрозити добробит ученика.
- Континуирани рад Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, који прати ситуације ризика, предузима превентивне и интервентне мере и доприноси стварању безбедног и подстицајног школског окружења.
- Осигурање ученика и запослених, као један од важних механизма додатне сигурности и заштите у случају непредвиђених околности.
- Спровођење обука и провере оспособљености запослених у области противпожарне заштите, уз редовну контролу исправности противпожарних апарата и опреме, ради обезбеђивања ефикасног реаговања у ванредним ситуацијама.
- Примену мера за обезбеђивање и унапређивање школског простора, са циљем повећања безбедности боравка ученика и запослених у школи и њеном непосредном окружењу.
- Организовање едукација за ученике и запослене о поступању у случају елементарних непогода и других ванредних ситуација, како би се развијала свест о значају превенције и унапредила компетенције за адекватно реаговање у кризним околностима.

Интерес школе, свих субјеката и сваког појединца је да се оствари највиши ниво безбедности и здравља на раду, да се нежељене последице као што су повреде на раду, професионалне болести и болести у вези са радом сведу на најмању могућу меру, односно да се остваре услови рада у којима би запослени имао осећај задовољства при обављању својих професионалних задатака. За остваривање оваквог циља неопходан је систематски приступ у превентивном деловању и повезивање свих субјеката који су носиоци одређених обавеза и активности. Превентивне мере у остваривању безбедности и здравља на раду обезбеђују се применом савремених, техничких, здравствених, образовних, социјалних и других мера и средстава за отклањање ризика од повређивања и оштећења здравља запослених, и њиховог свођења на најмању могућу меру.

24. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА И ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ПРВОГ И ДРУГОГ ЦИКЛУСА ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Оцењивање ученика представља процес утврђивања степена у којем су остварени прописани исходи учења и стандарди постигнућа током реализације школског програма. Код ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом процењује се и ниво остварености прилагођених циљева, садржаја и исхода дефинисаних индивидуалним образовним планом.

Ученици се вреднују из свих наставних предмета, као и из владања. Током школске године примењују се бројчано и описно оцењивање, при чему се посебан значај даје континуираном праћењу развоја, напредовања и постигнутих резултата ученика.

У првом разреду основне школе примењује се искључиво описно оцењивање, укључујући и закључну оцену.

У другом, трећем и четвртном разреду оцене су бројчане, осим из предмета верска настава и грађанско васпитање.

У петом и шестом разреду користи се бројчано оцењивање и закључивање оцена из свих предмета, изузев верске наставе, грађанског васпитања и слободних наставних активности.

У седмом и осмом разреду бројчано се оцењују сви наставни предмети, осим верске наставе и грађанског васпитања.

Од другог до осмог разреда владање се оцењује бројчано, а добијена оцена улази у просечну оцену за утврђивање општег успеха ученика.

Описно оцењивање има пре свега формативни и квалитативни карактер. Његова улога је да подржи остваривање образовно-васпитних циљева и исхода, као и да допринесе свеукупном развоју ученика током процеса учења.

У првом разреду нагласак је на праћењу индивидуалног напретка ученика, препознавању његових способности, уочавању евентуалних тешкоћа и планирању одговарајућих облика подршке. Планирање наставе и оцењивања заснива се на утврђеним циљевима и исходима образовања, уз поштовање специфичности развојног пута сваког ученика.

Наставник је у обавези да ученицима редовно пружа повратне информације о њиховим постигнућима, на начин који је прилагођен њиховом узрасту. Такве информације омогућавају ученицима да развијају способност самовредновања и да активније учествују у сопственом процесу учења.

Формативно оцењивање подразумева давање благовремених, јасних и подстицајних повратних информација које су усмерене на учеников рад, активности и резултате, а не на његове личне карактеристике. Сврха повратне информације је да истакне постигнуте успехе, али и да укаже на сегменте у којима је потребно додатно ангажовање и напредовање.

Сумативно оцењивање спроводи се након одређеног периода учења и служи за процену степена остварености планираних исхода образовања.

Квалитетно праћење напредовања ученика, праћено аргументованим и подстицајним оцењивањем, доприноси јачању самопоштовања, реалној процени сопствених потенцијала и постигнућа, као и развијању одговорног односа према образовању и личном развоју.

25. НАЧИН И ПОСТУПАК ПРАЋЕЊА ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Праћење остваривања Школског програма обухвата континуирано праћење реализације наставних планова и програма наставе и учења, као и степена остварености прописаних циљева и исхода образовања и васпитања.

У оквиру праћења остваривања Школског програма анализира се и реализација слободних наставних активности, ваннаставних активности и других облика образовно-васпитног рада који доприносе развоју ученичких компетенција, интересовања и талената.

Праћење обухвата и реализацију програма заштите ученика, као и спровођење мера инклузивног образовања, укључујући планирање, реализацију и вредновање индивидуалних образовних планова (ИОП).

Саставни део праћења представља анализа напредовања и постигнућа ученика кроз различите облике вредновања, као и праћење њиховог образовног, социјалног и личног развоја.

Остваривање Школског програма прати се и кроз сарадњу школе са родитељима, законским заступницима и локалном заједницом, са циљем обезбеђивања подстицајног окружења за учење и развој ученика.

Поред наведеног, прати се реализација пројеката, развојних активности и других програма који доприносе унапређивању квалитета рада школе и остваривању њених развојних циљева.

Циљ праћења остваривања Школског програма је обезбеђивање и унапређивање квалитета образовно-васпитног рада кроз систематично праћење свих сегмената рада школе. Праћењем се

утврђује степен реализације планираних активности и процењује оствареност образовних и васпитних циљева и исхода предвиђених Школским програмом.

На основу резултата праћења планирају се и спроводе мере за унапређивање рада школе, наставног процеса и постигнућа ученика. Истовремено, праћење остваривања Школског програма доприноси развоју културе квалитета у установи и обезбеђује услове за континуирано самовредновање рада школе и планирање њеног даљег развоја.

Праћење остваривања Школског програма спроводи се на свим нивоима рада школе и представља заједничку одговорност органа управљања, стручних органа, тимова и појединаца укључених у образовно-васпитни процес.

Носилац укупног процеса праћења остваривања Школског програма је директор школе, који у сарадњи са стручним сарадницима координира активности праћења, анализира резултате и предлаже мере за унапређивање рада. Педагози и психолог школе прате остваривање васпитно-образовних циљева и исхода, пружају стручну подршку наставницима и учествују у анализи постигнућа ученика и квалитета рада школе.

Одељењске старешине континуирано прате напредовање ученика, њихово понашање, редовност похађања наставе и сарадњу са родитељима, док стручна већа за области предмета и Стручно веће за разредну наставу анализирају реализацију наставних садржаја, оствареност исхода учења и постигнућа ученика у оквиру својих области рада.

Тим за самовредновање прати и анализира квалитет рада школе у складу са прописаним областима самовредновања, док Тим за обезбеђивање квалитета и развој установе координира активности усмерене на унапређивање квалитета образовно-васпитног рада и прати реализацију развојних циљева школе.

Наставничко веће разматра извештаје о реализацији Школског програма, анализира постигнуте резултате и предлаже мере за унапређивање рада, док Школски одбор, у оквиру својих законом прописаних надлежности, разматра извештаје о раду школе и прати остваривање стратешких циљева и задатака утврђених Школским програмом.

Праћење и вредновање рада у школи остварује се кроз више различитих облика и активности. Најпре, врши се увид у педагошку документацију, која обухвата годишње и оперативне планове рада наставника, електронски дневник, педагошку документацију одељењских старешина, записнике стручних органа и тимова, као и извештаје о реализацији програма и пројеката.

Праћење наставног процеса спроводи се кроз посете часовима, педагошко-инструктивни рад директора и стручних сарадника, анализу припрема за наставу, као и праћење примене савремених метода, облика рада и дигиталних наставних средстава.

Посебна пажња посвећује се праћењу постигнућа ученика. У том циљу анализирају се резултати ученика на класификационим периодима, иницијалним, писменим и контролним проверама знања, као и резултати завршног испита. Поред тога, прати се развој кључних и међупредметних компетенција, редовност похађања наставе и владање ученика.

Праћење се спроводи и кроз поступак самовредновања, у складу са прописаним областима вредновања квалитета рада установе. У процесу самовредновања учествују наставници, стручни сарадници, ученици, родитељи, директор школе, школски одбор и ученички парламент.

Праћење реализације Школског програма спроводи се током целе школске године, у складу са утврђеном динамиком. Континуирано се прати реализација наставе и других облика образовно-васпитног рада, док се на месечном нивоу анализирају планиране и реализоване активности. Поред тога, квартално се врши анализа рада стручних већа и тимова како би се обезбедило благовремено сагледавање постигнутих резултата и евентуалних потреба за унапређивањем рада.

На крају сваког класификационог периода спроводи се анализа успеха и владања ученика. Разматрају се извештаји стручних већа и тимова, а на основу добијених показатеља предлажу се одговарајуће корективне мере ради побољшања квалитета образовно-васпитног рада.

У поступку праћења реализације Школског програма користе се различити инструменти који омогућавају систематично прикупљање и анализу података. Међу њима су контролне листе и

протоколи за посматрање часа, који служе за праћење квалитета наставног процеса и образовно-васпитног рада. Значајан извор података представљају и анализе педагошке документације, које омогућавају увид у планирање, реализацију и евидентирање активности.

За прикупљање мишљења и ставова учесника образовно-васпитног процеса користе се анкете за ученике, родитеље и наставнике, као и различити упитници и интервјуи. Поред тога, у поступку праћења анализирају се статистички показатељи успеха ученика и разматрају извештаји стручних већа и тимова, што доприноси свеобухватном сагледавању квалитета рада школе и планирању мера за његово даље унапређивање.

Остваривање Школског програма прати се и кроз редовно извештавање надлежних органа и тимова школе. Извештаји о реализацији Школског програма подносе се Наставничком већу, Савету родитеља, Школском одбору и Тиму за обезбеђивање квалитета и развој установе, са циљем благовременог информисања и заједничког сагледавања постигнутих резултата.

Извештаји садрже податке о степену реализације планираних активности, анализу постигнутих резултата, преглед уочених тешкоћа и изазова у реализацији програма, као и предлоге мера за унапређивање рада. На основу добијених показатеља и закључака, планирају се активности које доприносе подизању квалитета образовно-васпитног рада и успешнијем остваривању циљева Школског програма.

На основу анализе остваривања Школског програма, школа планира и спроводи низ мера усмерених на унапређивање квалитета васпитно-образовног рада. Те мере обухватају континуирано стручно усавршавање наставника, унапређивање наставних метода и облика рада, као и пружање подршке ученицима који показују тешкоће у учењу. Посебна пажња посвећује се и раду са даровитим ученицима кроз различите облике подршке и подстицања њиховог развоја. Школа настоји да унапреди сарадњу са породицом и локалном заједницом, а по потреби врши измене оперативних планова и програма рада како би се обезбедило успешно остваривање постављених циљева и задатака.

Школски програм се реализује и разрађује кроз Годишњи план рада школе. Евалуацијом остварености Годишњег плана рада утврђује се ниво реализације Школског програма у току одређене школске године. Извештај о реализацији Годишњег плана рада школе садржи појединачне извештаје о свим његовим сегментима, на основу којих се врши увид у степен остварености Школског програма за дату школску годину.

САДРЖАЈ:

1. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА И ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА УЧЕНИЦИМА КОЛИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ПОДРШКА.....	2
1.1. Индивидуални образовни план.....	2
2. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ.....	2
3. ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ	4
4. ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ	4
5. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА, ПРОГРАМ СПРЕЧАВАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА	5
5.1. ОБЛИЦИ НАСИЉА И ЗЛОСТАВЉАЊА	6
5.2. ПРЕВЕНЦИЈА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА	7
5.2.1 Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања.....	9
5.2.2 Права, обавезе и одговорности свих у установи у превенцији насиља, злостављања и занемаривања.....	9
5.2.3 Програмирање и планирање заштите од насиља, злостављања и занемаривања.....	10
5.2.4 Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања	13
5.3. ИНТЕРВЕНТНЕ АКТИВНОСТИ	14
5.3.1 Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима	15
5.3.2 Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања.....	17
5.3.3 Заштита запослених	19
5.3.4 Редослед поступања у интервенцији:	20
5.4. ПОСТУПАЊЕ УСТАНОВЕ У ОДГОВОРУ НА КРИЗНИ ДОГАЂАЈ	23
5.4.1 Јачање отпорности установа за ефикасно реаговање на кризне догађаје	23
5.4.2 Поступање установе када се деси кризни догађај.....	24
5.4.3 Поступање установа након кризног догађаја.....	27
6. ДОКУМЕНТАЦИЈА, АНАЛИЗА И ИЗВЕШТАВАЊЕ	27

6.1.	Извештај о реализацији плана заштите од насиља, злостављања и занемаривања	28
7.	ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ И АКТИВНОСТИ И МЕРЕ КОЈЕ ПОКРЕЋЕ УСТАНОВА У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ УТВРЂЕНОГ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ	28
7.1.	Превенција дискриминације, вређања угледа, части и достојанства личности.....	29
7.2.	Права, обавезе и одговорности лица у превенцији дискриминације и понашања којима се вређа углед, част и достојанство личности	29
7.3.	Програм превенције дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности	30
8.	ИНТЕРВЕНЦИЈА	31
8.1.	Матрица за процену ризика од дискриминаторног понашања.....	32
8.2.	Тешки облици дискриминације	33
8.3.	Поступање установе у случају дискриминаторног понашања учесника у образовању	34
8.4.	Редослед поступања у интервенцији је следећи:	34
8.5.	Поступање установе у случају дискриминаторног понашања запосленог према учеснику у образовању.....	36
9.	СЕГРЕГАЦИЈА.....	37
9.1.	ПРЕВЕНЦИЈА СЕГРЕГАЦИЈЕ	37
10.	ДРУШТВЕНО-КОРИСТАН ОДНОСНО ХУМАНИТАРНИ РАД	38
11.	ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ ДРУШТВЕНО-КОРИСНОГ РАДА, КОЈЕ ЗАПОСЛЕНИ У УСТАНОВАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА МОГУ ДА ПЛАНИРАЈУ И РЕАЛИЗУЈУ У СКЛАДУ СА ГОДИШЊИМ ПЛАНОМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, КАО И У ОКВИРУ ПОЈАЧАНОГ ВАСПИТНОГ РАДА	41
12.	УПУТСТВО О ПОСТУПАЊУ У СЛУЧАЈУ СУМЊЕ ИЛИ САЗНАЊА О ПРИСУСТВУ И КОРИШЋЕЊУ ДРОГА У ШКОЛИ	42
12.1.	Дефиниције појмова	42
12.2.	Пријава.....	43
12.3.	Знакови у понашању	43
12.4.	Поступање у случају коришћења дроге.....	43
12.5.	Запослени.....	44
12.6.	Родитељ и треће лице.....	44
12.7.	Поступање у случају поседовања или продаје дроге Ученици	45
12.8.	Запослени.....	45
12.9.	Родитељ и треће лице.....	45
12.10.	Поступање у случају откривања дроге	46
12.11.	Евиденција и извештавање.....	46
13.	ДЕФИНИСАЊЕ УЛОГЕ СВИХ АКТЕРА У ШКОЛИ.....	46

14.	ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ	48
14.1.	Назив ваннаставне активности: Рецитаторска секција	49
14.2.	Назив ваннаставне активности: Литерарна секција	50
14.3.	Назив ваннаставне активности: Драмска секција	51
14.4.	Назив ваннаставне активности: Библиотечка секција	52
14.5.	Назив ваннаставне активности: Секција енглеског језика	53
14.6.	Назив ваннаставне активности: Млади математичари	55
14.7.	Назив ваннаставне активности: Саобраћајна секција	56
14.8.	Назив ваннаставне активности: Секција за програмирање	57
14.9.	Назив ваннаставне активности: Еколошка секција	58
14.10.	Назив ваннаставне активности: Физичко и здравствено васпитање – фудбал	59
14.11.	Назив ваннаставне активности: Физичко и здравствено васпитање – стони тенис	59
14.12.	Назив ваннаставне активности: Хуманитарно-здравствена секција	60
14.13.	Хор ученика млађих разреда	62
14.14.	Хор ученика петог, шестог, седмог и осмог разреда	64
15.	ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ	70
16.	ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ	71
17.	ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	72
18.	ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	73
19.	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ	73
20.	ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ	75
21.	ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈЕ И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ	76
21.1.	Програм екскурзије	77
21.2.	Први циклус основног образовања и васпитања	77
21.3.	Други циклус основног образовања и васпитања	78
21.4.	Услови за извођење екскурзије	78
21.5.	Настава у природи	79
21.6.	Програм наставе у природи	79
21.7.	Услови за извођење наставе у природи	80
21.8.	Излети	80
22.	ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ	80
23.	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ОСТАЛИХ ОБЛИКА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА ШКОЛЕ	81
23.1.	Компензаторни програм за децу из осетљивих група	81
23.2.	ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА	82

23.2.1 ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК – ИНОВАТИВНИ МОДЕЛ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ.....	82
23.3. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА У ПРОДУЖЕНОМ БОРАВКУ	86
23.4. ПЛАН И ПРОГРАМ РАДА СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ	88
23.5. МАЛА ШКОЛА ВЕЛИКИХ СТВАРИ	89
23.6. ЕКОЛОШКА РАДИОНИЦА	90
23.7. ШАРАМ - СТВАРАМ	90
23.8. ПЕВАМ, ПЛЕШЕМ, ГЛУМИМ	91
23.9. КРЕАТИВНА РАДИОНИЦА.....	92
23.10. СЛОБОДНО ВРЕМЕ	93
23.11. ОРГАНИЗАЦИЈА ДОПУНСКИХ АКТИВНОСТИ	94
23.12. ПРОГРАМ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА.....	95
23.13. ПРОГРАМ УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА И ВРШЊАЧКОГ ТИМА	97
23.14. ПРОГРАМ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.....	97
23.15. ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ	98
24. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА И ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ПРВОГ И ДРУГОГ ЦИКЛУСА ОБАВЕЗНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА	99
25. НАЧИН И ПОСТУПАК ПРАЋЕЊА ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА.....	100

